

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρός τόν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διά τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὄψ' ὡμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτική προσπάθεια
πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς
Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ
ὡμᾶς διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἄρθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

**Α Π Α Ν Τ Α
Τ Ω Ν Α Γ Ι Ω Ν Π Α Τ Ε Ρ Ω Ν**

Ἐπιμέλεια
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐκτ. Καθηγητοῦ τῆς Πατρολογίας ἐν τῇ
Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐπιμέλεια
ΕΜΜ. Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΝΙΚ. Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐντ. Ὑφηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Συντονιστὴς Ἐκδόσεως
Ἱερεὺς ἸΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΠΤΗΣ
Ἐκτ. Ἰ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 35

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9	
Χαιρετήσατε τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν Α'	11	(111)*
Χαιρετήσατε τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν Β'	25	(126)
Εἰς τὸν ἱερὸν θεσμὸν τοῦ γάμου Α'	49	(147)
Εἰς τὸν ἱερὸν θεσμὸν τοῦ γάμου Β'	65	(164)
Εἰς τὸν ἱερὸν θεσμὸν τοῦ γάμου Γ'	79	(178)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	113	

* Οἱ ἐνὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους ἀλλοῦ τοῦ κεφαλαίου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἰδόμενος νοῦς καὶ ἀνεξάντλητος εἰς πνευματικὰ ἀποθέματα ὁ Χριστότομος, ἤθύνετο ὀρεζόμενος ἀπὸ μίαν ἀπλήν καὶ φαινομένην ἀπλησαντον φέρειν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅπως εἶναι μία χρονολογία, ἓνα ἄσμα ἢ καὶ ἓνας χαιρετισμὸς, νὰ καλύψῃ τὸν χρόνον μᾶλλον ἢ καὶ περισσοτέρων ἡμερῶν, εἰσθῶν εἰς τὸ βάθος τῶν κειμένων καὶ φέρων ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν ἐπιφανέαν νοήματα καὶ ἰδέας, τὰς ὁποίας οὔτε ἡ πλεον ἰσχυρὰ φωνήματα δύν ἤμποροῦσι νὰ ἀποπειράσῃ.

Τὸ γεγονός αὐτὸ δυνάμεθα νὰ το διαπιστώσωμεν εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας δύο ἑμίλιας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς ἔδοον τὸν χαιρετισμὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, ἔχοντα οὕτως: «Ἀσπασάθη Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Ρωμ. 16, 3).

Εἰς τὴν πρότην, συνιστᾷ ὁ Χριστότομος νὰ μελετήσωμεν μὲ τὴν ἴδιαν προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν διέπληρον τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἔχει μόνον τὰ κείμενα τοῦ ἀποστόλου εἰς ἡμᾶς, ἔκτε δὲ τὴν ἀπλήρη αὐτὴν ἐκινήθησαν αἱ περισσοτέροι ἀρέσεις. Ἐν συνεχείᾳ, θαυμάζει τὴν φύσιν τοῦ Παύλου, ὁ ὅποιος, μετὰ τὴν ἡγήσασθαι καὶ ἐρρήνικα διὰ τὰς πόλεις, τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη γενικά, ἔχεν ἐν τούτοις τὸν καιρὸν νὰ ἐνθυμῆται καὶ νὰ ἀσχοληθῆται μὲ τὸν καθῆκε πιστὸν χαιρετισμὸν. Καὶ ἔχει μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐργάζεται παράλληλα διὰ νὰ καλύψῃ τὰς ἰδιὰς τῆς ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ τῶν συνεργῶν τοῦ Συναγωγῆς διὰ τὴν φιλοξενίαν τοῦ ἐπέλεξε τοὺς ἡμετέρους (συνεργούς) Ἀκύλαν καὶ Πρίσκιλλαν, οἱ ὅποιοι καὶ ἀνέλεξαν τὸ καθῆκε αὐτῶν, ἐν καὶ δὲν διέθεσαν χρόματα καὶ πλοῦτη ἄφροντα, παρὰ μόνον ἀρετὴν καὶ εὐδοκίαν διδάσκειν. Ἐπει, ἠξιώθησαν νὰ ζήσουν μαζὶ μὲ τὸν Παῦλον ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυ χρόνον καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀποστόλου ἀπὸ μίαν παροῦσαν συνοχίαν. Ἐπίσης, κίναται λόγον διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν εἰς αὐτῆς ἀγάθῃ, ἐνφ καταδικάζει τὴν ἀργίαν οὐκ πύργην ἔκων τῶν κακῶν.

Εἰς τὴν δευτέραν, εἰς ἀφορμῆς τῶν ἔδων εἶπεν εἰς τὴν πρότην ἑμίλιαν περὶ τῆς ὁφειλῆς τοῦ ἡμῶν νὰ ἀποποιήσῃ κατὰ τοὺς παρατηροῦν τὸν τρόπον τοῦ φαγητοῦ, τῆς κατασκευῆς, τῆς ἐνδυμασίας, καὶ γενικά τῆς λειτουργίας τῆς ζωῆς τῶν ἀποστόλων καὶ εὐσεβέστερα ἐν προκειμένῳ τοῦ Παύλου, ἐργαζομένου τῆν

ὅπῃ τοῦ Κυρίου δοθεῖται ἐπιτολήν πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ ἐμὴ κτήνην χρόνῳ μὴδ' ἄργον μὴδ' ἡλιαν εἰς τὰς ζώνας ἱμῶν, μὴ κήραν εἰς ὄδον μὴδ' ὄσον χιτῶνας μὴδ' ὑποδήματα μὴδ' ῥιθῶν» (Ματθ. 10, 9—10), ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ γεγονός διὰ τοὺς ἀποστόλους ἔφερον καὶ ἐπιτάγματα ἑπλά (Β' Τιμῶθ. 4, 18) καὶ ἀσφάλεια (Πράξ. 12,8). Ἡ ὁπὸ τοῦ Χριστοῦ παρεχόμενη ἐπιτολή, δεῖται ἀποστολιστῶν ἀπάντων εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ἐκμεταλλεῦσθαι εἰς βάρος τῆς πίστεως τὰ φαινόμενικὰ ἀντιφάσκοντα τμήματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τέλος, ὁμιλεῖ διὰ τὸν πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ ἐν γένει τοὺς πνευματικῶς ἐργάτας θρωπύουσαν ἀποστολὴν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἀκύλαν καὶ τὴν Πρίσκιλλαν, παρέχουμεν ὀρισμένην πληροφορίαν, ἵνα κατανοῆθῃ εὐκολώτερον, ἄρ' ἐνὸς μὲν ἢ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Παύλου δημοεργήσας θεαίως ἀγάπης, ἄρ' ἑτέρου δὲ τὰ δύο ἐπαινετικὰ λέγει περὶ αὐτῶν εἰς τὰς δύο αὐτῶν ὁμιλίαις ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ Ἀκύλας καὶ ἡ Πρίσκιλλα ὁμῆσαν στυοὶ συναργάται καὶ βοηθοὶ τοῦ Παύλου. Τοὺς συνήτησαν εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου εἶχαν λαβεῖ προσφύτας ἀπὸ τῆν Ρώμην καὶ ἐρωξένθη παρ' αὐτῶν, ἰσχυρῆ ἦσαν καὶ αὐτοὶ συγκηποῖτο. Ἐκίστε, ἐργάζονται ὡς σπείλην τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κορίνθου, Ἐφέσου, Ρώμης καὶ, πιθανόν, τῆς Κρήτης, ὃ δὲ Παῦλος ἀνεγνώσκων ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς τὰς ἐπιστολάς του.

Σχετικὰ ἀναγραφικὰ ἐδάφια περὶ αὐτῶν εἶναι τὰ κάτωθι: Πράξ. 18, 2-18, Ρωμ. 16, 3-4, Α' Κορινθ. 16, 19 καὶ Β' Τιμῶθ. 4, 19.

Περὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἔφεροντῆσαν αἱ ὁμιλίαι αὐταί, ἐνὶ ἀμφίβοιᾳ μετὰ θετικότητος νὰ ὁμιλήσωμεν. Πάντως θεωροῦμεν εἰς τὸ παρεχόμενον αὐτῶν καὶ ἰδιαιτέρα εἰς ἐκφράσεις τινὰς τοῦ Χριστοῦ περὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἐπισκόπων, πιθανόν νὰ μὴ ἀπύχωνται ποτὶ τῆς πραγματικότητος, ἐὰν δεχθῶμεν διὰ διαδοῦν χάρον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν περὶ τὸ 380.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Α ΕΙΣ ΤΟ

«ΚΑΙΡΗΘΕΑΤΕ ΕΓΚΑΡΤΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕΚΚΛΙΑΑΝ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΚΥΑΑΝ κλπ.»

Ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ σᾶς παρενεύονται μὲ τὴν περικλήν τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτοῦ ἀναγνώσματος καὶ μάλλον θεωροῦν περιέργον καὶ περιττὸν αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς, διότι περιέχει μόνον συνεχεῖς καὶ ἀλλετολλήλους χαιρετισμούς καὶ προσφωνήσεις. Δι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ σήμερα, ἐνὸς εἶχα ἐτοιμασθῆ νὰ ὁμιλήσω δι' ἄλλο θέμα, τὸ θεῖον κατὰ μέρος, καὶ εἶμαι ἔτοιμος νὰ ἀναπτῶξω αὐτὸ τὸ θέμα, διὰ νὰ μάθετε, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε περιττὸν ὅτε παρέργον εἰς τὰς θείας Γραφάς, ὅτε κἄν ἕνα γινῆται ὅτε μίαν κεφαλαί, ἢ ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπλὸς χαιρετισμὸς μᾶς ὀνοίγει πέλαιος ἐνοιῶν. Καὶ διὰ τὴν λέγω ἀπλὸς χαιρετισμὸς; Πολλὰς φορὰς καὶ ἡ προσθήκη ἑνὸς στοιχείου εἰσάγει δόκλῃρον πλῆθος νοημάτων. Καὶ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἴδωμεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀβραάμ. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, δταν λαμβάνωμε τὴν ἐπιστολήν φίλου μας, νὰ μὴ ἀνεγνώσκωμεν μόνον τὸ κύριον μέρος τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς χαιρετισμούς μὲ τοὺς ὁποίους ἐπισφραγίζεται, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μάλιστα νὰ συμπεραίνωμεν τὴν διάθεσιν τοῦ γράφοντος, καὶ δταν γράφῃ ὁ Παῦλος, ἢ μάλλον δχι ὁ Παῦλος ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ ὀπαγορεύει τὴν ἐπιστολήν εἰς δλόκληρον πάλιν καὶ τόσον πολυπληθῆ λαὸν C καὶ μέσω ἐκείνων εἰς δλόκληρον τὴν οἰκουμένην, νὰ νομίζωμεν ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ κατὶ περιττὸν καὶ ἀπλῶς νὰ τὰ διατρέχωμεν καὶ νὰ μὴ σκεπτόμεθα, ὅτι δλα αὐτὰ ἐπροκάλεσαν γενικὴν ἀλλαγὴν εἰς τὸν κόσμον; Διότι αὐτὴ ἡ ἀντιλήψις ἀκριβῶς εἶναι τοῦ μᾶς ἐγγύμειο ἀδιαφορίας, δηλαδῆ, τὸ γεγονός ὅτι δὲν μελετῶμεν ὅλας τὰς Γραφάς, ἀλλὰ ἐκλέγομεν ὅσα νομίζωμεν, ὅτι εἶναι σαφέστερα, καὶ διὰ τὰ ἄλλα δὲν κάμνωμεν λόγον καθόλου. Αὐτὴ ἡ τακτικὴ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ μελετῶμεν δλόκληρον τὸ ὅμα τῆς Γραφῆς καὶ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὀπάρ-

1. Ρωμ. 16, 8.

χουν πράγματα περιττά και όχι αναγκαία εισηγάγε και τὰς ἀρέσεις. Διὰ τούτο ὅλα τὰ ἄλλα βιβλία τὰ μελετῶμεν διεξοδικῶς, ὄχι μόνον τὰ περιττά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνωφελά καὶ θλαστέρα. Ὡ ἐνῶ ἡ μελέτη καὶ γνῶσις τῶν Γραφῶν ἔχει παραμεληθῆ καὶ καταφρονηθῆ. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ παρακολουθοῦν ἐκστατικῶς τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἰππῶν δύνανται νὰ σοῦ εἰπουν μὲ πάσαν ἀκριβείαν καὶ τὰ δυνάματα τῶν Ἰππῶν καὶ τὴν ἀγέλην τῶν, καὶ τὸ γένος τῶν, καὶ τὴν πατρίδα τῶν καὶ τὴν ἐκπαίδευσίν τῶν καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς ταχύτητος, καὶ ποῖος καὶ μὲ ποῖον συνεργαζόμενος θὰ ὀπισπᾷ τὴν νίκην, καὶ ποῖος ἵππος καὶ ἀπὸ ποῖαν θαλάσσεια, ἂν ἐκκινήσῃ καὶ μὲ ποῖον ἠνίοχον θὰ κερδίσῃ τὴν κούρσῃν καὶ θὰ ἀφήσῃ ὀπίσω τὸν ἀντίπαλον. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ὀρχήστραν, κατέχονται ὄχι ἀπὸ μικροτέρων, ¹⁷² Ἄ ἀλλὰ μεγαλύτεραν μανίαν ὅπ' αὐτοὺς ποὺ ἀσχημονοῦν εἰς τὸ θέατρον, ἐνοῶ τὸς μίμους καὶ τὰς χερουτρίας καὶ ἀναφέρουν τὴν πατρίδα τῶν, καὶ τὴν ἀνατροφὴν καὶ ὅλα τὰ συναφῆ. Ἀντίθετα, ἡμεῖς ὅταν μὲς ἐρωτοῦν πόσαι καὶ ποῖαι εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, δὲν γνωρίζομεν ὕ' ἀναφέρωμεν ὅτε τὸν ἀριθμὸν. Καὶ ἂν ὑπάρχουν μερικαὶ ποὺ γνωρίζουν τὸν ἀριθμὸν, εὐρίσκονται ὁμως εἰς ἀδυναμίαν ὕ' ἀπαντήσουν, ὅταν τοὺς ἐρωτῶν διὰ τὰς πόλεις αἱ ὁποῖαι τὰς ἔλασον.

Καὶ ὁ εὐνοχὸς καὶ θάρραρος ἐκεῖνος ἀνθρώπος μολοντί ἦταν ἀπασχολημένος ἀπὸ μέριας φροντίδος, ἦταν τόσοσ προσηλωμένος εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία, ὥ ὥστε ὅτε κατὰ τὴν ὥραν τῆς δόξατορίας δὲν ἠούχαζεν, ἀλλὰ καθήμενος ἐπάνω εἰς ὄχημα εἶχεν ἐγκύβει μὲ μεγάλην προσήλωσιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων Γραφῶν.¹⁷³ Καὶ ἡμεῖς ποὺ δὲν ἔχομεν ὅτε τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἀσχολίας ἐκείνου, προμάρομεν καὶ μὲ τὰ δυνάματα τῶν ἐπιστολῶν, παρ' ὅτι κατὰ Κυριακὴν συγκεντρωμένοι ἐδῶ καὶ ἀκούομεν τὸ θεῖον κήρυγμα. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ βασινησῶμεν τὸν λόγον εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις, ἐμπρὸς ἃς φέρωμεν ἐνώπιόν μας τὴν πρόσρησιν αὐτὴν, ἡ ὁποία φαίνεται, ὅτι εἶναι περιττὴ καὶ μὲς παρενοχλεῖ. Διότι καθὼς θὰ τὴν ἀναπτύσομεν καὶ θὰ ἀποκαλύπτεται πόσον κέρδος παρέχει εἰς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι τὴν μελετοῦν μὲ μεγάλην προσοχὴν, Ὡ τότε θὰ εἶναι μεγαλύτερα ἡ κατηγορία εἰς ἄραος ἐκείνων ποὺ ἀμελοῦν τόσοσ μεγάλους θησαυροὺς καὶ πετοῦν ἀπὸ τὰς χεῖρας

2. Πρὸς. Πρὸς, 8, 27 εἰ.

τῶν τὸν πνευματικὸν πλοῦτον.

Ποῖα εἶναι λοιπὸν ἡ πρόσρησις; «Χαιρετήσατε ἐγκαρδίως τὴν Πρὸσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, οἱ ὁποῖοι εἶναι συνεργάται μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Δὲν φαίνεται ὅρα γε ὅτι εἶναι ἀπλὸς χαιρετισμὸς χωρὶς νὰ μὲς δεικνῆ τίποτε τὸ μεγάλο, τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν; Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἃς θαυμάσομεν ὅλην τὴν ὁμιλίαν εἰς αὐτὸν τὸν χαιρετισμὸν μόνον, καὶ μᾶλλον σήμερον δὲν θὰ ἐπαρκέσομεν νὰ ἐξαντλήσομεν ὅλα τὰ νοήματα ποὺ περιέχονται εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιφυλάξω καὶ δι' ἄλλην ἡμέραν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πολλῶν ἐνοιῶν, Ὡ ποὺ γεννῶνται ἀπὸ τὴν μικρὰν αὐτὴν πρόσρησιν. Ἄλλως τε δὲν εἶμαι προετοιμασμένος νὰ τὴν διεξέλθω ὅλην, ἀλλὰ εἶναι μέρος μόνον αὐτῆς, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ προοίμιον: «Χαιρετήσατε ἐγκαρδίως τὴν Πρὸσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν».

Πρῶτον μὲν πρέπει νὰ θαυμάσομεν τὴν ἀρετὴν τοῦ Παύλου, διότι, ἐνῶ εἶχε τὴν εὐθύνην τῆς διδασκαλίας εἰς ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς ὕψηλου, καὶ ἐνῶ κατὰ τὰς περιστάσεις τοῦ εἶχεν εἰς τὴν σκῆψιν τοῦ καὶ θαυμάσιου καὶ Ἑλληνος καὶ τόσους λαοὺς, ἐν ταῦτοις ἐφρόντιζε τόσοσ πολὺ δι' ἓνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα. Καὶ βεβαίως, ταῦτα νὰ θαυμάσομεν εἰς τὸν Παῦλον, τὸ πόσον ἀγρυπνοῦν καὶ ἀνίσυχον ψυχὴν εἶχεν, ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἐνομιλῆται γενικῶς ὅλους, ἀλλὰ νὰ κάμνη ἰδιαιτέρων ἀνομαστικὴν μνείαν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐξαιρετῶν ἀνθρώπων. Ἐ σήμερον δὲν εἶναι καθόλου θαυμαστὸν τὸ γεγονός, ὅτι τὸ κάμνουσ αὐτὸ αἱ ἐπίσκοποι τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι καὶ οἱ θάρραβοι ἐκεῖνοι (τῆς ἐποχῆς τοῦ Παύλου) ἔχουν τώρα καταπαύσει καὶ εἶναι ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν φροντίδα μίαι μόνον πόλεως. Ἐνῶ τότε, ὄχι μόνον τὸ μέγεθος τῶν κινήσεων, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀποστάσεις καὶ τὸ πλῆθος τῶν φροντιδῶν καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα καὶ τὰ γεγονόσ ὅτι δὲν ἔμενε πάντοτε εἰς τὸ ἴδιον μέρος καὶ πολλὰ ἄλλα περισσώτερα ἀπὸ αὐτὰ, ἦσαν ἱκανὰ νὰ διώξουν ἀπὸ τὴν μνήμην καὶ τὰ πλέον ἀγαπητὰ πρόσωπα. Ἀλλὰ ὁ Παῦλος δὲν τοὺς ἐλησμόνησε. Διὰ τὸ ὅμως δὲν τοὺς ἐλησμόνησεν: Διότι ἦταν μεγαλόψυχος καὶ ἔτρεπε θερμὴν καὶ γνησίαν ἀγάπην. ¹⁷⁴ Ἄ Τόσων πολὺ λοιπὸν τοὺς εἶχεν εἰς τὴν ψυ-

8. Πρὸς. 16, 8.

χίν του, ώστε να τους αναφέρει πολλάκις και εις τὰς ἐπιστολάς του.

Ἄλλα ἄς ἴδωμεν ποίος και τί λογῆς ἄνθρωποι ἦσαν αὐτοί, πού τῶσον κατέκτησαν τὸν Παῦλον και ἐκέρδισαν τὴν θερμὴν του ἀγάπην. Ἄρα γε ἦσαν μήπως κάποιοι ὕπατοι και στρατηγοί, και ὕπαρχοι ἢ ἄνθρωποι με ἄλλα ὀψήλων ἀξιώματα, ἢ πολλὰ πλοῦτη, οἱ ὅποιοι κυβερνοῦν τὴν πόλιν; Δὲν δυναμέθα νὰ εἰπώμεν τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ἐντελῶς τὰ ἀντίθετον, ἦσαν πτωχοὶ και ταπεινοί, πού ἔζων ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν των. Διότι ἦσαν, λέγει, σκηνοποιοὶ τὸ ἐπάγγελμα.⁴ Καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἐντρέπετο οὔτε ἐνόμιζεν ὅτι ἦταν προσβολὴ νὰ προστάσῃ μίαν πόλιν αὐτακρατορικὴν και ἕνα λαὸν ὑπερήφανον νὰ ἀσπασθοῦν τοὺς χειροτέχνους ἐκείνους, ἢ οὔτε θεώρει ὅτι τοὺς ἔθιγε με τὴν φιλίαν του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἔτσι εἶχε διαπαιδαγωγηθεὶ τότε ἄλλος νὰ σκέπτονται. Καὶ ὁμοῦς ἡμεῖς πολλὰς φορές, ὅταν ἔχωμεν συγγενεῖς ὀλίγων πτωχοτέρους, ἀποβενούμεθα ἀπὸ τὴν συγγενείαν των και τὸ θεωροῦμεν ἐντροπὴν, ἂν ἀκαταλιθώμεν, ὅτι ἐμεθεα συγγενεῖς των. Ἐνῶ ὁ Παῦλος δὲν ἐσκέπτετο και δὲν ἠσθάνετο ἔτσι, ἀλλὰ και καμαρώνει διὰ τὸ πρῶγμα και κατέστησε φανερόν, ὅχι μόνον εἰς τοὺς συγγενεῖς του, ἀλλὰ και εἰς ἄλλους τοὺς μεταγενεστέρους, ὅτι αὐτοὶ οἱ σκηνοποιοὶ ἦσαν μεταξὺ τῶν πρώτων φίλων του. Καὶ ἄς μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς, πού εἶναι τὸ ἐκπληκτικόν και μέγα, ἀφοῦ και ὁ Ἰβῆος εἶχε τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα, και ἦταν φυσικόν νὰ μὴ ἐντρέπεται διὰ τοὺς ἀμωχίους του; Ὁ Ἰβῆος ἐκεῖ; Αὐτὸ ἀκριδῶς εἶναι τὸ μέγιστον και θαυμαστόν. Διότι δὲν ἐντρέπονται τῶσον νὰ ἀναστρέφονται με τοὺς κατωτέρους ἐκείνοι πού ἔχουν ἐνδόξους προγόνους, ὅσον αὐτοὶ πού κάποτε ἦσαν τὸ ἴδιον ἀσημαντοὶ και ἀποτόμως ἔπειτα ἀπέκτησαν λαμπρότητα και δόξαν. Καὶ ὅτι κανεὶς δὲν ἦταν λαμπρότερος οὔτε εὐγενέστερος ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ ὅποιος ἦταν ἐνδοξότερος και αὐτῶν τῶν βασιλέων, εἶναι νομίζω, γνωστόν εἰς ἄλλους. Διότι αὐτὸς πού διέτασσε τοὺς δαίμονας, πού ἀνέστανε νεκροὺς και ἠθάνατο με τὴν προσταγὴν του μόνον νὰ προκαλέσῃ τὴν φωνὴν και μετὰ νὰ θεραπεύσῃ τὸν τυφλωθέντα, αὐτὸς τοῦ ὁποίου τὰ ἱμάτια και αἱ σκιά του ἐθεράπευαν κάθε εἶδους νόσον, Ἰβῆος φανερόν ὅτι δὲν ἔθεωρετο πλέον ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ κάποιος ἀγγελλος πού κατέθῃ ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ὅμως, ἐνῶ εἶχε τὴσσην

4. Πρὸλ. Παρ. 18, Β.

δόξαν και παντοῦ ἦταν ἀντικείμενον θαυμασμοῦ και ὅπου ἐνεφανίζετο κατέκτα τοὺς πάντας, δὲν ἐντρέπετο τὸν σκηνοποιοῦν οὔτε ἐνόμιζεν, ὅτι ἐμίανε τὴν τιμὴν ἐκείνων πού εἶχαν τῶσον μεγάλα ἀξιώματα. Καὶ πραγματικῶς, ἦταν φυσικόν νὰ ὑπάρχουν πολλοὶ εὐγενεῖς εἰς τὴν Ἑκαλιόταν τῶν Ρωμαίων, τοὺς ὁποίους ἠμῶςκαζε νὰ ἀσπασθοῦν τοὺς πτωχοὺς ἐκείνους. Διότι ἐγκώριζε, ἐγκώριζε σαφῶς, ὅτι τὴν εὐγένειαν συνήθως δὲν δημιουργεῖ ἢ λαμπρότης τοῦ πλοῦτου οὔτε τὰ ἀφθονα χρήματα, ἀλλὰ ὁ δίκαιος χαρακτήρ. Ἐ διότι ἐκεῖνοι πού σπεροῦνται ἕνα τέτοιον χαρακτήρα και ὑπερῆφανεύονται διὰ τὴν δόξαν τῶν προγόνων των, αὐτοὶ καμαρώνουν με τὸ ὄνομα μόνον τῆς εὐγενείας και ὄχι διὰ οὐσιαστικὴν εὐγένειαν. Καὶ αὐτὸ τὸ διαπιστώνει κανένας, ἂν ἐξετάσῃ τοὺς παλαιότερους προγόνους τῶν σημερινῶν εὐγενῶν. Πραγματικῶς, ὁ εὐγενὴς και λαμπρὸς, πού δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ και πατέρα και πάππον εὐγενῆ, θὰ εὖρης, ἂν ἐξετάσῃ με ἀκριδίαν, ὅτι ἔχει πρόσπαππον κάποιον ταπεινὸν και ἀνομιμον. Ὅπως ἀκριδῶς συμβαίνει και με αὐτοὺς πού θεωροῦνται, ὅτι εἶναι εὐτελεῖς και ταπεινοὶ κατὰ τὴν καταγωγὴν. Ἄν ἐρευνησώμεν ¹⁷⁵ ἂ τὴν παλαιότεραν καταγωγὴν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, θὰ εὖρωμεν, ὅτι οἱ ἀπώτεροι προγόνοι των ἦσαν ὕπαρχοι και στρατηγοὶ και οἱ ἀπώτεροι των κατήνησαν ἱπποτρόφοι και χοροδοσκοὶ. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἐγκώριζεν ἄρα ὁ Παῦλος, δι' αὐτὸ δὲν ἔβριβε σημασίαν εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ ἀνεγίγτει τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς και διαπαιδαγωγῆσε και τοὺς ἄλλους νὰ ἐκταμοῦν και νὰ θαυμάζωσιν αὐτήν. Καὶ δὲν εἶναι μικρὴ ἡ ὠφέλεια πού ἀποκομίζωμεν ἀπὸ τὴν ἀντιλήψιν αὐτῆν. Μανθάνομεν νὰ μὴ ἐντρέπώμεθα διὰ τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἐπιζητῶμεν τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, και ὅλα τὰ ἔξωτερικά μας γνωρίσματα νὰ τὰ θεωρῶμεν περιττὰ και ἀνώφελα.

Ἐ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκομίσωμεν ἀκόμη και ἄλλο κέρδος, ὄχι μικρότερον ἀπὸ αὐτὸ, τὸ ὅποιον, ἂν τὸ κατορθώσωμεν, κυρίως ἀσφαλίζει τὴν ζωὴν μας. Ποῖον εἶναι αὐτό; Νὰ μὴ κατηγορῶμεν τὸν γάμον, οὔτε νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἀποτελεῖ ἀπώδιον εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς τὸ νὰ ἔχῃς γυναῖκα, νὰ ἀνατρέφῃς παιδιὰ, νὰ ἔχῃς τὴν εὐθύνην τοῦ οἴκου σου, και νὰ ἀσκήσῃς κάποιον ἐπάγγελμα. Ἰδοὺ λοιπὸν και ἐδῶ ὄπῃρχεν θυδρας και γυναῖκα, και προέστατο ἐργαστηρίων και μετῆρχοντο μίον τέχνην, και ἐν τούτοις ἐπέδειξεν ἀρετὴν πολὺ ἀνωτέραν και ἀπὸ ἐκείνους

πούν ζούν εις τὰ μοναστήρια. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερόν; Ἀπὸ ὅσα εἶπεν δι' αὐτοῦς ὁ Παῦλος, ἢ μᾶλλον ὄχι ἀπὸ αὐτῶν ποῦ εἶπεν δι' αὐτοῦς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆν μαρτυρίαν ποῦ ἔδωκεν ἐν συνεχείᾳ δι' αὐτοῦς. Ὁ Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπεν «χαίρετέστε ἐγκαρδῶς τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν», προσέθεσε καὶ τὴν ἰδιότητά των. Ποίαν ἰδιότητα; Δὲν εἶπε τοὺς πλουσίους, τοὺς ἐπιφανεῖς, τοὺς εὐγενεῖς. Ἀλλὰ τί εἶπε; Τοὺς συνεργάτας μου ἐν Κυρίῳ. Ἀπὸ τῆν ἀποφῆν τῆς ἀρετῆς τίποτε δὲν δύναται νὰ συγκριθῆ μετὰ τὴν ἰδιότητα αὐτῆν. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστῶσιν κανεὶς τὴν ἀρετὴν των ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὸ τὸ στοιχείον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Παῦλος ἔμενε πλησίον των ὄχι μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ δύο ὁλόκληρα ἔτη. Ὅπως, δηλαδὴ, οἱ κοσμικοὶ ἀρχόντες δὲν θὰ ἐδέχοντο ποτὲ νὰ καταλύσουν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν εὐτελέων καὶ ταπεινῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐπιζητοῦν τὰς πολυτελεῖς οἰκίας τῶν ἐπιστῶν, ὥστε ἡ εὐτέλεια τῶν ὑποβεβημένων αὐτοῦς νὰ μὴ μειώσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας των, ἔτσι ἔκαμον καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ὁ Δὲν κατέλιον εἰς τὰς οἰκίας τῶν τυχόντων, ἀλλὰ, ὅπως ἐκεῖνοι ἐπιζητοῦν πολυτελεῖς οἰκίας, ἔτσι αὐτοὶ ἐπεζητοῦν ἀρετὴν ψυχῆς, καὶ ἀφοῦ ἐζητοῦν προσεκτικῶς τοὺς φίλους των, εἰς ἐκείνων κατέλιον. Καὶ πραγματικῶς, ὅπῃρχε καὶ νόμος ἀπὸ τῶν ἰσίων τῶν Χριστῶν, ποῦ διέτασσε τοῦτο: «καὶ εἰς ὅποιανδήποτε πόλιν, λέγει, ἢ οἰκίαν εἰσέλθετε πρὸς φιλοξενίαν, ἐρωτήσατε ποῖος εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν εἶναι ἀξίος καὶ ἐκεῖ νὰ μένητε.»* Ὅποτε οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν ἀξιοὶ τοῦ Παύλου. Ἐὰν δὲ ἦσαν ἀξιοὶ τοῦ Παύλου, ἦσαν ἀξιοὶ τῶν ἀγγέλων. Ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο τὸ δωμάτιον, τολμῶ νὰ τὸ θναμῶσω καὶ οὐρανὸν καὶ Ἐκκλησίαν. Ἐ Διότι ὅπου ἦταν ὁ Παῦλος, ἐκεῖ ἦταν καὶ ὁ Χριστός. «Ἄν ζητήτε νὰ λάβετε πέραν καὶ ἀποδείξιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ δι' ἐμοῦ», λέγει.⁶ Ὅπου δὲ ἦταν ὁ Χριστός, ἐκεῖ παρίσταντο συνεχῶς καὶ ἄγγελοι. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, οἱ ὁποῖοι ἀπεβαχθήσαν ἀξιοὶ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν τοῦ Παύλου, οἰκίῳν τί ἔγνων συγκατοικοῦντες μετὰ τὸν Παῦλον ἐπὶ δύο ἔτη, παρατηροῦντες καὶ τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ τὸ δάδιμα καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνδυμασίας, καὶ τὰς ἐξόδους καὶ τὰς ἐξόδους καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Διότι εἰς τὴν περίπτωσην τῶν ἁγίων, ὄχι μόνον οἱ λόγοι των οὕτε ἀ διδασκαλίαι καὶ αἱ παρααινέσεις

6. Πρὸς Κορ. 9, 4 καὶ 10, 6-8.
8. Β' Κορ. 12, 8.

μόνον.⁷ Ἀ ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ διαγωγή τοῦ βίου των θνατοῦ ν' ἀποτελέσῃ ἐπαρκῆ διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς δι' ἐκείνους ποῦ τὴν προσέχουν καὶ τὴν μελετοῦν. Σκέψου τί πράγμα εἶναι νὰ ἴδῃς τὸν Παῦλον νὰ δεῖνῃ, νὰ ἐπιτιμῆ, νὰ συμβουλεύῃ, νὰ εὐχεται καὶ νὰ διακροῖ, καὶ νὰ ἐξέρχεται καὶ νὰ εἰσέρχεται. Διότι, ἐὰν ἔχωμεν δεκά-τέσσαρας ἐπιστολάς μόνον καὶ τὰς περιφερομέναις εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, τότε αὐτοὶ ποῦ ἔχουν τὴν πηγὴν αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν, ποῦ ἔχουν τὴν γλῶσσαν τῆς οἰκονομίας, τὸ φῶς τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, τὸν στυλὸν καὶ τὸ βάθρον τῆς ἀληθείας, καὶ τί δὲν δύναται νὰ γίνου, ὅταν συζῶν μετέτοιον ἀγγελῶν;

Διότι ἐὰν τὰ ἰμάτια αὐτοῦ ἦσαν φοβερά καὶ εἰς τοὺς δαίμονας, καὶ εἶχον τόσην ἰσχύν, ἢ συμβίωσις μετὰ τὴν πόσῃ χάριν Πνεύματος πρέπει νὰ προσείλκων; Ἐ Τὸ μὴ ἐλέηρς δηλαδὴ τὴν κλίην τοῦ Παύλου, τὸ στρώμα, τὰ ὑποδήματά του, δὲν ἀποτελεῖ δι' αὐτοὺς ἀφορμὴν διαρκείας κατανύξεως; Διότι, ἐὰν οἱ δαίμονες ἐφρίττον, καθὼς ἐβλεπόν τὰ ἰμάτια αὐτοῦ,⁷ πολὺ περισσότερο οἱ πιστοὶ καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔχων μαζί του, ὅταν τὰ ἐβλεπον, καταλαμβάνοντο ἀπὸ θαθείαν κατάνυξιν.

Ἀξίζει ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τοῦτο, διὰ ποῖον λόγον κατὰ τὴν προσφώνησιν προτάσσει τὴν Πρίσκιλλαν τοῦ ἀνδρός. Διότι δὲν εἶπε, χαίρετέστε ἐγκαρδῶς τὸν Ἀκύλαν καὶ τὴν Πρίσκιλλαν, ἀλλὰ τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμε διου λόγου, ἀλλὰ διότι, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀνεγκώριζεν εἰς αὐτὴν μεγαλύτερον εὐλάβειαν ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Καὶ ὅτι πραγματικῶς τοῦτο δὲν ἐλάθη συμπωματικῶς, εἶναι δυνατόν νὰ τὸ μάθῃς καὶ ἀπὸ τὰς πράξεις. Ὁ Διότι τὸν Ἀπολλῶν, ἕνα ἄνδρα λόγιον καὶ δυνατόν εἰς τὰς γραφάς, ὁ ὁποῖος τότε ἐγνώριζε μόνον τὸ δάπτιμα τοῦ Ἰωάννου, τὸν παρέλαβε αὐτὴ καὶ τὸν κατήχησε εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἔκαμε τέλειον διδάσκαλον.⁸ Διότι αἱ γυναῖκες κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων δὲν ἐφρόντιζον δι' αὐτὰ, διὰ τὰ ὁποῖα φροντίζουν αἱ σημεριναὶ γυναῖκες, ὅπως π.χ. πῶς νὰ ἐνδυθοῦν μετὰ λαμπρὰ ἰμάτια καὶ νὰ καλλωπίσουν τὸ πρόσωπόν των μετὰ πούδραν καὶ θαφάς, ποῦ πύγουν τοὺς συζύγους των διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς αὐτὰς τὴν ἀγορὰν στολής πολυτελεστέρης ἀπὸ ἐκείνην τῆς γείτονος ἢ τῆς ἰστίμου, καὶ

7. Πρὸς Κορ. 10, 11-13.
8. Πρὸς Κορ. 18, 26 κτ.

αδελφούν να έχουν λευκούς ἡμίονους και ἐπιχρῶσους χαλκίνοους, Ἐ και κύνουχους ὑπηρέτας και πλῆθος θεραπεινίδων και ἄλλην τὴν ἄλλην καταγέλαστον φαντασίαν. Ἄλλὰ, ἀφοῦ ἀπετίνασαν ἄλα αὐτὰ και ἀπέβαλαν τὴν κοσμικὴν κινεδοξίαν, ἐπεδήγουν ἕνα μόνον, πῶς νὰ γίνων κοινωαὶ τῶν ἀποστόλων και νὰ μετασχουν και αὐτοὶ τῶν ἰσίων σκοπῶν και ἐπιδιώξων. Διὰ τοῦτο ἔχι μόνον ἡ Πρίσκιλλα ἦταν τοιαύτη, ἀλλὰ και αἱ ἄλλαι ἄλαι. Διότι ὁμιλεῖ και διὰ μίαν Περσίδα ἡ ὁποία ὑπεβλήθη εἰς πολλοὺς κόπους δι' ἡμᾶς⁹ και τὴν Μαρίαν και τὴν Τρωφίαναιν τὰς θαυμάζει δι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς κόπους, Ἐ διότι ἐηλοδὴ ἐκοπίαζον μαζί με τοὺς Ἀποστόλους και ἀπεδύθησαν εἰς τοὺς ἰδίους ἀγῶνας.¹⁰

Ἄλλὰ πῶς, ὅταν γράψῃ πρὸς τὸν Τιμόθεον, λέγει: «Δὲν ἐπιτρέπω εἰς τὴν γυναῖκα νὰ διδάσκῃ εἰς τὰς συνέξεις τῆς λατρείας, οὔτε νὰ ἐξουσιάζῃ και νὰ γινεται κυρία τοῦ ἀνδρός της.»¹¹ Αὐτὸ ἰσχύει, ὅταν εἶναι εὐλαβῆς και ὁ ἀνδρας και ἔχη τὴν ἴδιαν πίστιν και μετέχη τῆς ἰδίας σοφίας. Ὅταν ὅμως εἶναι ἀπίστος ἢ πλανᾶται κατὰ τὴν πίστιν, τότε δὲν ἀποστερεῖ τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν τῆς διδασκαλίας. Εἰς ἐπιστολῆν του πρὸς τοὺς Κορινθίους λοιπὸν λέγει: «Καὶ ἐὰν γυναῖκα Χριστιανὴ ἔχη ἄνδρα ἀπίστον, ἅς μὴ τὸν ἀφήνῃ. Διότι ποῦ ξέρεις, ὦ Χριστιανὴ γυναῖκα, ἐὰν ζῶσα μαζί με τὸν ἀπίστον οὐσίγουν δὲν ἐλκύσῃς εἰς τὴν πίστιν και σώσῃς εἰς τὸ τέλος τὸν ἄνδρα;»¹² Πῶς δύναται δὲ ἡ πιστὴ γυναῖκα νὰ σώσῃ τὸν ἀπίστον ἄνδρα; 177 Α' Ἐάν, δηλαδή, τὸν κατήχη και τὸν διδάσκῃ και τὸν προσελκῇ εἰς τὴν πίστιν, ὅπως ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ Πρίσκιλλα τὸν Ἀπολλῶ. Ἐξ ἄλλου, ὅταν λέγῃ «δὲν ἐπιτρέπω εἰς τὴν γυναῖκα νὰ διδάσκῃ», ἔννοεῖ τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὸ ὄμμα, τὴν ὁμιλίαν πρὸς τὸ πλῆθος και τὴν ἄλλην διδασκαλίαν ποῦ σχετίζεται με τὰ καθήκοντα τῶν ἱερῶν. Δὲν ἠμποροῦν ὅμως τὴν κατ' ἴδιαν παραίτησιν και συμβουλήν. Διότι, ἐὰν τοῦτο ἦταν ἀπαραρκετόν, δὲν θὰ τὴν ἐπαινοῦσαν, ὅταν ἔκανεν αὐτό.

Ἄς τὰ ἀκούσων αὐτὸ ὁ ἀνδρας, ἅς τὰ ἀκούσων και αἱ γυναῖκες. Ἐκείναι μὲν διὰ νὰ μιμηθοῦν τὴν ἡμόφυλον και συγγενῆ των, αὐτοὶ δὲ διὰ νὰ μὴ φαίνωνται ἀσθενέστε-

9. Πρὸς Ρωμ. 16, 12.

10. Ἐὰν ἄν.

11. Α' Τιμόθ. 2, 12.

12. Α' Κορινθ. 7, 13, 16.

ροι ἀπὸ τὰς γυναῖκες. Διότι ποῖαν δικαιολογίαν θὰ ἔχωμεν, ποῖαν συγγνώμην, ὅταν, ἐνῷ αἱ γυναῖκες ἐπιδικεῖν οὖν τόσην προθυμίαν και τόσην φιλοσοφίαν, ἡμεῖς μένωμεν διαρκῶς συνδεσμένοι με τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις και ἀσχολίας; Ἐ Αὐτὰ ἅς τὰ μάθων και ἔρχοντες και ἀρχόμενοι, και ἱερεῖς και λαϊκοί, ὥστε ἐκεῖνοι μὲν νὰ μὴ θαυμάζουν τοὺς πλουσίους, μήτε νὰ ἐπιδικεῖν τὰς πολυτελεῖς οἰκίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιζητοῦν τὴν ἀρετὴν με τὴν πτωχείαν μαζί και νὰ μὴ ἐντρέπονται διὰ τοὺς πτωχότερους ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, και νὰ μὴ περιηροῦναι τὸν ἀκηροποιόν, τὸν δυσσεβῆν, τὸν πορνεροπόλῳν και τὸν χαλκοαργόν, κολακάζοντες τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐξουσίας. Οἱ ἀρχόμενοι πάλιν, διὰ νὰ μὴ νομίξουν, ὅτι κωλύονται νὰ ὑποβῆνται τοὺς ἀγίους, ἀλλὰ, ἀναλογιζόμενοι τὴν χήραν, ποῦ ὑπεδέχθη τὸν Ἥλιον,¹³ Ἐ χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε περισσότερο ἀπὸ μίαν χούφταν ἀλεύρι, και αὐτοὺς τοὺς δύο, αἱ ὁποῖαι ἐφιλοξένησαν τὸν Παῦλον ἐπὶ μίαν διητίαν, νὰ ἀνοίγουν τὰς οἰκίας των εἰς ἐκεῖνους ποῦ ἔχουν ἀνάγκην, και νὰ τὰ ἔχουν ἄλα κοινὰ με τοὺς φιλοξενούμενους των. Μὴ μοῦ εἴπῃς, ὅτι δὲν ἔχεις βούλους διὰ νὰ τοὺς ὑπηρετήσων. Ἀκόμη και ἐν ἔχῃς μύριους βούλους, ὁ Θεὸς σὲ προστάσει νὰ τρυφήσῃς τὸν καρπὸν τῆς φιλοξενίας με τὰς ἰδίας σου χεῖρας. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὅταν κάποτε συνέληψῃ με μίαν χήραν γυναῖκα, τὴν διέτασεν νὰ βέχεται και νὰ περιποιῆται τοὺς ξένους, ἔχι διὰ μέσου ἄλλων, ἀλλὰ νὰ τὸ πράττῃ αὐτὸ ἡ ἴδια. Ὅταν, δηλαδή, εἶπεν «ἐὰν ἐφιλοξένησῃ», προσέθεσεν «ἐὰν ἐνιψὲ πόδια Χριστιανῶν ποῦ ἔρχοντο ἀπὸ ὁδοπορίαν ἢ περιόριον».¹⁴ Δὲν εἶπε, ἐὰν ἐξώδευσε χρήματα, οὔτε ἐὰν διέταξεν τοὺς ὑπηρέτας νὰ πράξουν αὐτό, Ἐ ἀλλὰ ἐὰν μόνη της τὸ ἔπραξεν αὐτό. Διὰ τοῦτο και ὁ Ἀβραάμ, ἐνῷ εἶχε τρεκοσίμους ἄκα ὀκτὼ βούλους εἰς τὸ σπῆτι του, ἔτρεχεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἀγέλην και ἐβάσταξεν τὸν μόνον και ἐξετέλει ἄλας τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας και καθίστα τὴν οὐσίγουν του κοινωὸν εἰς τοὺς καρπούς τῆς φιλοξενίας. Διὰ τοῦτο και ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς και εἰς φάνην ἐγεννήθη και γεννηθεὶς ἐν νεότητι εἰς οἶκον και, ὅταν ἐμεγάλωσε, δὲν εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, διὰ νὰ σὲ διακαιοδωγῆσῃ με ἄλα αὐτὰ νὰ μὴ μὲνης ἐκβαμβὸς μπροστὰ εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν ἑγκοσμίων, ἀλλὰ παντοῦ νὰ ἀγαπᾷς τὴν ἀπλότηταν, νὰ ἔ-

13. Πρὸς 1^ο Κορινθ. 17, 9 κτ.

14. Α' Τιμόθ. 5, 10.

πιδώκης τὴν πτωχείαν, νὰ ἀποφεύγῃς τὰ πολλὰ πλοῦτη
 Ε καὶ νὰ καλλυπίζῃσαι ψυχικῶς. «Ὅλη ἡ βόξα τῆς νύμι-
 φης, ἡ ὁποία εἶναι θυγατέρα τοῦ βασιλέως, προέρχεται
 ἀπὸ τὸν πλοῦσιον εὐατηρικὸν στολισμὸν τῆς ἀρετῆς καὶ
 τῶν πνευματικῶν τῆς χαριῶν.»¹⁵ Ἐάν ἔχῃς φιλόξενον διά-
 θεσιν, ἔχεις ὅλα τὰ μέσα διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἀκόμη καὶ
 ἂν ἔχῃς ἓνα μόνον ὄβολον. Ἄν ὅμως εἶσαι μισάνθρωπος
 καὶ ἐχθρὸς τῆς φιλοξενίας, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃς τὰ πάντα,
 ἡ αἰκία σου εἶναι σπενύχωρος διὰ τοὺς ξένους.

Αὐτὴ ἡ γυναῖκα δὲν εἶχεν ἀργυροποικιλτον κλίην, ἀλ-
 λά εἶχε μεγάλην σωφροσύνην. Δὲν εἶχε στραμνὴν, ἀλλὰ
 εἶχε διάθεσιν φιλικὴν καὶ φιλόξενον. Δὲν εἶχεν ἀπαστρέ-
 πτοντας κίονας,¹⁷ ἀλλὰ εἶχε λαμπρὸν ψυχικὸν κάλ-
 λος. Δὲν εἶχε τοίχους μαρμαροδέτους, οὔτε βάπεσον ψη-
 φιδωτῶν, ἀλλὰ ἦσαν ἡ ἴδια ναὸς τοῦ Πνεύματος. Αὐτὰ ἐ-
 πήνευσεν ὁ Παῦλος, αὐτὰ ἠγάπησεν. Διὰ τοῦτο ἐμεινεν ἐπι-
 δύο ἐτη εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆν καὶ δὲν ἀνεχώρει. Διὰ τοῦτο
 τοὺς ἐνθυμείται διαρκῶς καὶ συνθέτει δι' αὐτοὺς μέγα καὶ
 θαυμαστὸν ἐγκώμιον, ὅχι διὰ τὰ τοὺς καταστήσει λαμπρο-
 τέρους, ἀλλὰ διὰ τὰ φέρη τοὺς ἄλλους εἰς τὸν ἴδιον ἕηλον
 καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ καλοτυχήσῃν ὅχι αὐτοὺς ποὺ ἔχουν
 πλοῦτη, οὔτε αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀξιώματα, ἀλλὰ τοὺς ἀν-
 θρώπους ποὺ εἶναι φιλόξενοι, ἐλεήμονες, φιλόνηρωτοι ἢ
 καὶ ἐπιδεικνύουσιν μεγάλην φιλοφροσύνην πρὸς τοὺς ἀγί-
 ούς.

Ἄφου λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἐδιδάχθημεν ὅλα αὐτὰ ἀπὸ
 τὴν προσομιλίαν αὐτῆν, ὅς τὰ ἐκφράσομεν τώρα εἰς τὴν
 ζωὴν μὲ ἔργα. Καὶ νὰ μὴ καλοτυχιζώμεν ἀπλῶς τοὺς πλου-
 σίους, μῆτε νὰ περιφρονῶμεν τοὺς πτωχοὺς, μῆτε νὰ ἐν-
 τρεπώμεθα διὰ τὸ ἐπάγγελμά μας, μῆτε νὰ θεωρῶμεν τὴν
 ἐργασίαν ἐντροπὴν, ἀλλὰ τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἄλλειψιν οἰ-
 ασιότητος ἀπασχολήσεως. Διότι ἐάν ἡ ἐργασία ἦταν ἐν-
 τροπὴ, δὲν θὰ τὴν ἤσκει ὁ Παῦλος καὶ δὲν ὑπερηφανεύετο
 δι' αὐτὴν λέγων τὰ ἑξῆς: «Διότι ἐάν κηρύττω τὸ εὐαγγέ-
 λιον, ταῦτο δὲν μοῦ δίδει δικαίωμα νὰ καυχώμαι. Ποίον
 λοιπὸν ἔργον μένει εἰς ἐμέ, διὰ νὰ μοῦ ἀνῆκῃ δι' αὐτὸ μι-
 σθὸς καὶ δικαίωμα νὰ καυχώμαι; Μοῦ μένει τοῦτο: ὅταν
 κηρύσω τὸ χαριζόμενον μήημα τῆς σωτηρίας, νὰ ἐνα-
 ποθέω ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀ-
 κροατῶν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ ὑποβάλω

15. Ματθ. 23, 14.

αὐτοὺς εἰς δαπάνας καὶ ἐξοδα.»¹⁸ Ἐάν ὁμως τὸ ἐπάγγελ-
 μα ἦταν ἐντροπὴ, ὁ δὲν θὰ ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς μὴ ἐργα-
 ζομένους νὰ τρώγουν.¹⁹ Διότι ἐντροπὴ εἶναι: μόνον ἡ ἀ-
 μαρτία. Καὶ τὴν ἀμαρτίαν συνήθως τὴν γεννᾷ ἡ ἀργία, καὶ
 δὲν γεννᾷ μόνον μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ ὀλοκλήρον
 τὴν κακίαν. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ἀποδεικνύων, ὅτι
 ὄλην τὴν κακίαν τὴν ἐδίδασκεν ἡ ἀργία καὶ ὀμιλῶν περὶ
 ὑπηρετῶν λέγει: «Βάλε τον νὰ ἐργασθῇ, διὰ νὰ μὴ μένη
 ἀργός.»²⁰ Αὐτὸ ποῦ εἶναι ὁ χαλινὸς διὰ τὸν ἵππον, τὸ ἴδιον
 εἶναι ἡ ἐργασία διὰ τὴν ἱσκιὴν μας φύσιν. Διότι, ἐάν ἡ ἀρ-
 γία ἦταν καλὸν πρᾶγμα, ἡ γῆ θὰ ἀνέθετε ὄλην τὴν ἐλά-
 σθησιν, χωρὶς νὰ ἀργῶθῃ καὶ νὰ σπαρῇ. Ἄλλὰ δὲν συμ-
 δαίνει τίποτα τέτοιο. Κάποτε λοιπὸν ὁ Θεὸς διέταξε τὴν
 γῆν νὰ φέρη τὰ πάντα χωρὶς νὰ καλλιεργηθῇ. Ἐ Τώρα ὁ-
 μως δὲν ἔκαμε ἔτσι, ἀλλὰ ἐθέτισε τὴν ἀνάγκην νὰ δέσω-
 μεν τὰ εὐδία εἰς τὸν ζυγόν, νὰ σύρωμεν τὸ ἄροτρον, νὰ
 ἀνοίξωμεν αὐλάκας, νὰ ρίψωμεν ἐκεῖ τοὺς σπόρους καὶ
 μὲ πολλοὺς ἄλλους τρόπους νὰ περιποιώμεθα καὶ τὴν ἐμ-
 πελον καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰ σπαρτά, ὥστε ἡ ἀπασχόλη-
 σις μὲ τὴν ἐργασίαν νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ κάθε κακίαν τὴν
 σκέψιν τῶν ἐργαζομένων.

Εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν του,
 ἐνήργησεν ὥστε τὰ πάντα νὰ προέλθουν χωρὶς τοὺς ἰδι-
 κούς μας κόπους. «Ἄς φυτρώσουν καὶ ἄς ἀναπτυχθῶν
 εἰς τὴν ἐρῆν ἡλόη καὶ παῦδες θάμνοι»²¹ λέγει. Καὶ ὅλα
 φυτῶσαν ἀμέσως ἀπὸ τὴν πρᾶσινάδα. Ἀργότερον ὅμως
 τὸ πρᾶγμα δὲν συνέβαινε ἔτσι, ἀλλὰ διέταξε νὰ φυτρώ-
 νουν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν γῆν καὶ μὲ τοὺς ἰδικούς μας κό-
 πους, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι εἰσήγαγε τὸν κόπον, διότι εἶναι
 χρήσιμος εἰς ἡμᾶς καὶ ἐπιωφελής. Ἐ Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι
 εἶναι κόλασις καὶ τιμωρία, ὅταν ἀκούσῃς «καθ' ὄλην τὸν διά-
 στημα τῆς ζωῆς σου μὲ τὸν ἰδῶτα τοῦ προσώπου σου θὰ
 τρώγῃς τὸν ἄρτον σου.»²² Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως
 εἶναι μίαν νοθεσία καὶ ἓνα εἶδος σωφρονοσύμῃ, καὶ φάρμα-
 κον τῶν τραυμάτων, ποῦ προήλθαν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. Δι'
 αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐργάζετο διαρκῶς, ὅχι μόνον τὴν ἡμέ-
 ραν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα. Πράγμα τοῦ τὸ ὠ-
 νάζει, ὅταν λέγῃ: «Διότι νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμεθα

18. Α' Κορινθ. 9, 16, 18.

17. Πρὸλ. Β' Θεσα. 3, 10.

18. Σοφ. Σοφ. 33, 28.

19. Περ. 1, 11.

20. Περ. 3, 19.

διά να μη βιάσωμεν θάρος εἰς κανένα ἀπὸ αὐτῶν.²¹ Καὶ δὲν ἐργάζετο ἀπλῶς χάριν τέρψης καὶ ψυχαγωγίας, ὅπως οἱ πολλοὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν, **179** Ἀ ὅλῃ τῶσον μεγάλην προσπάθειαν κατέβαλλεν εἰς τὴν ἐργασίαν, ὥστε νὰ δύναται νὰ βοηθήσῃ καὶ ἄλλους. «Εἰς τὰς ἀνάγκας μου καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας ἀκείων, ποῦ ἦσαν μαζί μου, ὑπηρετήσων τὰ ροζιασμένα αὐτὰ χέρια». **180** Ἄνθρωπος ποῦ διέτασσε τοὺς δαίμονας, ποῦ ἦταν διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, εἰς τὸν ὅποιον ἀνετίθη ἡ φροντίς δι' ἄλους τοὺς κατοικοὺς τῆς γῆς καὶ δι' ἄλλας τὰς Ἐκκλησίας τῆς ὀφθάλμου καὶ ὑπηρετεῖ μετὰ μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ λουὸς καὶ ἔθνη καὶ πόλεις, ἐργάζετο ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ δὲν ἀνεπαύετο καθόλου ἀπὸ τῶν κόπων ἐκείνου.

Ἡμεῖς δὲ, ποῦ δὲν μᾶς ἀποσχολεῖ ὅτε τὸ μυριοστὸν ἀπὸ τὰς φροντίδας ἐκείνου, ἢ μᾶλλον δὲν δυνάμεθα ὅτε κἂν νὰ τὰς διανοηθῶμεν, **B** ζῶμεν διαρκῶς εἰς τὴν ἀργίαν. Εἰπέ μου, ποῖαν δικαιολογίαν ἢ ποῖαν συγγνώμην θὰ ἔχωμεν; Ὅλα τὰ κακὰ εἰς τὴν ζωὴν προέρχονται ἀπὸ τοῦτο, ἀπὸ τὸ ὅτι θηλαθῆ πολλοὶ νομίζουσι ὅτι τοὺς προσδίδει μεγάλην ἀξίαν νὰ μὴ ἀκοῦν τὸ ἐπάγγελμά των, καὶ ὅτι εἶναι ἐσχάτη κατέκρισις νὰ φανοῦσι ὅτι ἔχουσιν κάποιαν πείραν τῆς τέχνης των. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος δὲν ἐντρέπετο καὶ τὴν σμίλην νὰ ἐργάζεται, καὶ δερμάτα νὰ ράπτῃ, καὶ νὰ συζῆτῃ μετὰ τοὺς ἀξιωματοῦχους, ἀλλὰ καὶ ἐκαμάρωνε μετὰ τὸ πρᾶγμα, μετὰ τοὺς γενοῦς, δηλαδὴ, ὅτι τῶσαι ἐπιφανεῖς καὶ ἐνδοξαὶ ἀνδρες κατέβησαν πρὸς αὐτόν. Καὶ οὐ μόνον δὲν ἐντρέπετο ποῦ τὰ ἔκαμε, **C** ἀλλὰ ἐδημοσίευσεν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ εἰς τὰς ἐπιστολάς, ὡς εἰς στήλην χαλκίην. Τὸ ἐπάγγελμα λοιπὸν ποῦ ἔμαθεν ἐξ ἀρχῆς, τὸ ἴδιον καὶ μετέπειτα ἤσκει, ἀκόμη καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀρπαγὴν τοῦ εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, καὶ τὴν μεταφορὰν τοῦ εἰς τὸν Παράδεισον καὶ τὴν γκαρμίαν τῶν ἀποροφῶν λόγων τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δὲ ποῦ δὲν ἀείχομεν ἕσον ἀείζονα τὰ ὑποδήματα ἐκείνου, ἐντρέπομεθα δι' αὐτὰ, διὰ τὰ ὅποια ἐκεῖνος ὑπερφρονεῖτο. Καὶ, ἐνῷ ἁμαρτάνομεν κάθε ἡμέραν, ὅτε μετανοοῦμεν ὅτε νομίζομεν ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐντροπή. Τὸ νὰ ζῶμεν ὅμως μετὰ δικαίους κόπους, τὸ ἀποφεύγομεν ὡς αἰσχρὸν καὶ καταγελαστόν. Εἰπέ μου, ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας θὰ ἔχωμεν; Διότι αὐτὸς ποῦ ἐντρέπεται, **D** πρέπει νὰ ἐντρέπεται τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸ ὅτι προσέβαλε τὸν Θεόν,

21. Α' Θεσο. 2, 5.
22. Πρᾶξ. 20, 34.

καὶ τὸ ὅτι ἔκαμε κάτι ἀπρεπὲς καὶ ἀνάρμοστον, ἐνῷ διὰ τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν ἐργασίαν πρέπει καὶ νὰ καμαρώνομεν. Διότι εἶται, μετὰ τὴν ἀπασχόλησιν τῆς ἐργασίας, θὰ ἐκδιώξωμεν εὐκόλως ἀπὸ τὴν ψυχὴν κάθε πονηρὰν σκέψιν, καὶ θὰ βοηθήσωμεν αὐτοὺς ποῦ ἔχουσιν ἀνάγκην, καὶ δὲν θὰ ἐνοχλήσωμεν τὰς ξένας θύρας, καὶ θὰ ἐκπληρώσωμεν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ ποῦ λέγει: «Εἶναι μακαριώτερον νὰ διδῇ κανεὶς παρὰ νὰ λαμβάνῃ». **23** Διότι δι' αὐτὸ ἔχομεν χέρια, διὰ νὰ βοηθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ εἰς τοὺς σωματικῶς ἀναπήρους νὰ προσφέρωμεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἀπὸ τὰ ἴδικά μας κατὰ δύναμιν. Διότι ἐὰν κανεὶς, περὶ τὸν καιρὸν τοῦ ἀργός, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὑγιής, εἶναι δυστυχέστερος καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἔχουσιν πυρετόν. Διότι οἱ μὲν πρῶτοι συγχωροῦνται διὰ τὴν ἀσθενειάν των, **E** καὶ δύναται νὰ τοὺς ἐλείψῃ κάποιος. Αὐτοὶ ἐδῶ ὅμως καταισχύουσιν τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος καὶ εὐλόγως μισοῦνται ἀπὸ ἄλλους, διότι καὶ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ παραβαλοῦν καὶ λυμῶνονται τὸ τραπέζι τῶν ἀσθενεστέρων, καὶ καθιστοῦν χειρότερον τὴν ψυχὴν των.

Διότι δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ κακόν, τὸ ὅτι θηλαθῆ, ἐνῷ πρέπει νὰ τρέφονται μόνον των μετὰ τὴν ἐργασίαν των, ἐνοχλοῦν τὰς ξένας οἰκίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι γίνονται οἱ ἴδιοι χειρότεροι ἀπὸ ἄλλους. Διότι δὲν ὑπάρχει, πραγματικῶς δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως τίποτε ποῦ νὰ μὴ χάνεται μετὰ τὴν ἀργίαν. **180** Α Διότι καὶ τὸ νερὸ, ὅταν ἀκίνητῃ, αἰσθεται, ἐνῷ, ὅταν τρέχῃ καὶ πλανᾶται παντοῦ, διατηρεῖ τὴν ποιότητά του. Καὶ ὁ αἰθέρης, ὅταν μὲν ἀργός, γίνεται μαλακώτερος καὶ χάνει τὴν ποιότητά του καὶ φθέρεται ἀπὸ τὴν πολλὴν σκωρίαν. Ἐνῷ ὁ αἰθέρης ποῦ χρησιμοποιεῖται, εἶναι πολὺ χρησιμώτερος καὶ εὐπρεπέστερος, καὶ λάμπει ὀχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ ἀσπί. Ἐπίσης δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς, ὅτι ἡ χέρσος γῆ δὲν παράγει τίποτε τὸ χρήσιμον, ἀλλὰ θλαθερὰ χόρτα καὶ ἀκάθαρτα καὶ τριβόλους καὶ ἄκαρπα δένδρα, ἐνῷ ἡ καλλιεργημένη γῆ γεμίζει ἀπὸ ἡμέρους καρπῶν. Καὶ μετὰ μίαν λέξιν ὅλα τὰ ὑπὸ φθέρην ἀπὸ τὴν ἀργίαν, ἐνῷ γίνονται χρησιμώτερα ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ἐργασίαν.

B Τώρα λοιπὸν ποῦ γνωρίζομεν δλ' αὐτὰ, καὶ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ θλάση ἀπὸ τὴν ἀργίαν, ἀλλὰ καὶ πόσον μεγάλο τὸ θρῆλος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, ἂς ἀποφεύγω-

23. Πρᾶξ. 20, 26.

μεν τὴν πρώτην καὶ ἄς ἐπιδιώκωμεν τὴν δευτέραν, ὥστε καὶ τὸν παρόντα βίον νὰ τὸν ζήσωμεν εὐπρεπῶς, καὶ νὰ βοηθηθῶμεν αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην βοηθείας καὶ νὰ καταστήσωμεν τὴν ψυχὴν μας τελειότεραν διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰῶνα ἀγαθὰ. Τὰ ὅποια εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύναν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, μαζί καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

100 C ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΚΥΛΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΙΣΚΙΛΛΑΝ¹

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΗ ΝΑ ΥΠΕΡΙΞΜΕΝ
ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Ἄρα γε ἐδιδάχθητε νὰ μὴ θεωρῆτε περὶ τὸν κανένα σημεῖον τῶν κειμένων τῶν βείων Γραφῶν; Ἄρα γε ἐμάθετε νὰ ἐξετάζετε μὲ προσοχὴν καὶ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ δνόματα καὶ τὰς ἀπλᾶς προσηφωσεις, ποὺ ἀναγράφονται εἰς τὰ ἱερά βιβλία; Ἐγὼ ναμίζω, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς φιλοπόνους δὲν θὰ ἀνεχθῆ νὰ προσπεράσῃ καὶ μίαν λέξιν ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν Γραφῶν, εἴτε εἶναι κατάλογος ὀνομάτων, εἴτε εἶναι ἀριθμησις χρόνων, εἴτε εἶναι ἀπλὸς χαιρετισμὸς πρὸς κάποιους. Ὡ Ἄλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ἀσφαλεστέρα αὐτὴ ἡ διδοχὴ, ἄς ἀναπτύξωμεν καὶ σήμερον τὰ ὑπόλοιπα σχετικῶς μὲ τὸν χαιρετισμὸν πρὸς τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν. Ἄλλως τε ἡ πρώτη καὶ εἰσαγωγικὴ ὁμιλία εἰς τὸ βῆμα μᾶς ὠφέλησε ὄχι καὶ ὀλίγον. Πραγματικῶς, μᾶς ἐδίδαξε πόσον μέγα ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἐργασία, πόσον κακὸν εἶναι ἡ ἀργία, καὶ ποῖα ἦσαν ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου, πὺς ἦταν ἀγρυπνὸς καὶ πλήρης μεριμνῆς, ὄχι μόνον διὰ τὰς πόλεις, τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη γενικῶς, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πολὺ καὶ διὰ τὸν καθῆνα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Μᾶς ἔδειξε πὺς ἡ πείνα δὲν ἀποτελεῖ καθόλου ἐμπόδιον διὰ τὴν φιλοφροσύνην, καὶ ὅτι δὲν χρειάζονται πλοῦτη καὶ χρήματα, ἀλλὰ εἰς κάθε περίπτωσιν χρειάζεται ἀρετὴ καὶ εὐλαδικὴ διάθεσις, Ἐ καὶ ὅτι λαμπρότεροι βίων εἶναι ὅσοι ἔχουν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ἀκόμη καὶ ἂν περιέλθουν εἰς ἐσχάτην πενίαν.

Τὴν Πρίσκιλλαν λοιπὸν καὶ τὸν Ἀκύλαν, οἱ ὅποιοι ἦσαν σκηνοποιοὶ καὶ χειροτέχναι, καὶ ἔβωον εἰς τὴν πτωχείαν, τοὺς μακαρίζομεν τώρα περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι μὲ τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς ἐξουσίας εἰμειν ἀφανεῖς, ἐνῶ ὁ σκηνοποιοὺς μετὰ τῆς συζύγου του μνημονεύονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης.

1. Ἠρᾶ. Ρωμ. 16, 3.

Ἐάν δὲ ἔχουν τόσον βόξαν ἐδῶ, εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, σκέψου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως ποίαν ἀνταμοιβὴν θὰ ἀξιώθουν καὶ ποίους στεφάνους.¹ Ἄλλα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐκαρπώθησαν μεγάλην ἀπόλαυσιν καὶ ἀφέλειαν καὶ βόξαν, διότι ἔζησαν μαζί με τὸν Παῦλον τόσον πολλὸν χρόνον.² Καὶ πραγματικά, αὐτὸ πού ἔλεγα προηγουμένως, τὸ ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα, καὶ ποτὲ δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ λέγω, ὅτι ὄχι μόνον ἡ διδασκαλία, οὐτὲ ἡ παραίνεσις καὶ ἡ συμβουλή, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ θέα τῶν ἁγίων παρέχει μεγάλην χαρὰν καὶ ἀφέλειαν, ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ ἐτολισμὸς τῶν ἱατιῶν καὶ ὁ τρόπος τῶν υποδημάτων. Βέβαια, καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εὐσιγήθη εἰς τὴν ζωὴν μας μεγάλη ἀφέλεια, διότι ἐμάθαμε μέχρι ποίου σημείου ἱκανοποιῦν τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας. Β Διότι ὄχι μόνον δὲν ὑπερέβαινον τὸ μέτρον τῶν ἀναγκῶν τῶν, ἀλλὰ κάποτε δὲν ἱκανοποιῦν καν τὰς βασικὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ ἔμειναν καὶ πεινασμένοι καὶ διψασμένοι καὶ γυμνοί. Καὶ ὁ Παῦλος διατάσσει τοὺς μαθητὰς του ἔλεγε: «Ὅταν δὲ ἔχωμεν προφάσι καθ' ἑλπίην τὴν ζωὴν μας καὶ ἐνδύματα μὲ κατοικίαν διὰ νὰ σκεπαζόμεθα, θὰ εἶναι ταῦτα ἄρκετὰ δι' ἡμᾶς.»³ Εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει διὰ τὸν αὐτόν του: «Μέχρι τῆς ὥρας αὐτῆς πού σὰς γράφω, καὶ πεινῶμεν καὶ ὑποψάμεν ἀπὸ δίψης εἰς τὰς περιόδους μας καὶ δὲν ἔχομεν ἄρκετὰ ρούχα, ὅταν εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιδίων μας καταλαμβάνομεθα ἔξωφρα ἀπὸ χειμῶνα καὶ δεχόμεθα κτυπήματα καὶ κοκομεταχειρίσεις.»⁴ Ἄλλα αὐτὰ πού ἔλεγα προηγουμένως καὶ ἀνέφερα καὶ τώρα, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἀναπτύξωμεν, διότι εἶναι θέματα πού χρειάζονται μεγάλην ἐρευναν. Ποῖα εἶναι αὐτὰ, λοιπόν;

⁵ ἔλεγα, ὅτι καὶ τὸ σχῆμα τῶν ἀποστολικῶν ἱατιῶν παρέχει εἰς ἡμᾶς μεγάλην θῆρησιν. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐνῶ ἔλεγον αὐτὰ, ἦλθεν εἰς τὸν ναὸν μου ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ, Ὁ ὅποιον ἔθεσαν εἰς αὐτοὺς λέγων τὰ ἑξῆς: «Μὴ ἀποκτήσετε χρυσοῦ, οὔτε ἀργυροῦ, οὔτε χαλκὰ νομίσματα, τὰ ὅποια νὰ φιλιᾶτε εἰς τὰς ζώνας σας, οὔτε υποδήματα (ἐκτός ἀπὸ τὰ πέδιλα πού θὰ φορῆτε), ἀλλὰ οὔτε καὶ ράβδον εἰς τὸν δρόμον σας.»⁵ Φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Πέτρος εἶχε σκεπασμένα. Διότι, ὅταν ὁ ἄγγελος τὸν ἐξύπνησε τὴν ὥραν

2. Πρὸς. Πρὸς. 18, 1 ἔξ. καὶ Ἀ' Κορινθ. 16, 19.
3. Ἀ' Τιμόθ. 6, 8.
4. Ἀ' Κορινθ. 1, 11.
5. Ματθ. 10, 9-10.

πού ἐκοιμήτο, καὶ τὸν ἀδήγησον ἔξω ἀπὸ τὸ δεσμητήριον, τοῦ λέγει: Δέσε εἰς τὰ πόδια σου τὰ πέδιλά σου, φέρεσε τὸ ἑξωτερικόν σου ρούχο καὶ ἀκολούθησέ με.⁶ Καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραψε εἰς τὸν Τιμόθεον, ἔλεγε: «Τὸ χονδρὸν ἐπανωφόριον, τὸ ὅποιον ἀφήκα εἰς τὴν Τρωάδα, εἰς τὸ σπίτι τοῦ Κάρπου, φέρε το, ὅταν εἴθης. Φέρε μαζί καὶ τὰ βιβλία, πρὸ παντός δὲ τὰς μεμβράνας.»⁷ Μὰ τί λέγεις; Ὁ Χριστὸς τοὺς διέταξε νὰ μὴ ἔχουν οὔτε υποδήματα, Ὡ καὶ σὺ ἔχεις χονδρὸν ἐπανωφόριον, καὶ ὁ ἄλλος πάλι σκεπασμένα; Καὶ ἂν αὐτοὶ ἦσαν ἀπὸ τοὺς ἀσημάντους καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού δὲν ὑπῆκουσαν πάντοτε εἰς τὸν διδάσκαλον, τὸ θέμα αὐτὸ δὲν θὰ ἐδημιούργει πρόβλημα. Ἐπειδὴ ὁμοῦ αὐτοὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ θυσιάσουν καὶ τὴν ζωὴν των, καὶ εἶναι οἱ κορυφαῖοι καὶ πρῶτοι μεταξύ τῶν μαθητῶν, καὶ εἰς ὅλα ὑπῆκουσαν εἰς τὸν Χριστόν, ὁ δὲ Παῦλος ὄχι μόνον ἔκαμνε τὰ διατασσόμενα, ἀλλὰ καὶ ὑπερέβαινε τὰ καθυριζόμενα ὄρια, καὶ ἐνῶ ὁ Χριστὸς τὸν διέτασσε νὰ ζῆ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτὸς ἔζη ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν του,⁸ κάμειν κάτι παραπάνω ἀπὸ τὰς διατάγας πού ἔλαθε, ἀξίζει ὅντως νὰ ἐξετάσωμεν διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ καθ' ὅλα ἐπιθάρανον εἰς αὐτόν, ἐδῶ φαίνεται ὅτι παραβαίνου τὸν νόμον του. Μὰ δὲν τὸν παραβαίνου. Ἐ Καὶ ὁ λόγος αὐτὸς δὲν θὰ εἶναι χρήσιμος εἰς τοῦτο μόνον, ἐπιλαθῆ εἰς τὴν ἐρευναν διὰ τοὺς ἁγίους αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀποστολῆσιν τῶν εὐδαλοκρατῶν. Διότι πολλοὶ πού ἀνατρέπου τὰς σικίας τῶν χρόνων, πού ἀπογυμνῶνουν ὀφθαλμὸς καὶ ἰδιοποιῶνται ὅλα τὰ ἕνα ἁγαθὰ, συμπεριφερόμενοι χειρότερα καὶ ἀπὸ λύκους, ἄνθρωποι πού ζοῦν ἀπὸ τοὺς ἕνεους μάχους, ὅταν βλέπου συχνὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς νὰ ἐνδύονται μὲ περισσότερα ἱμάτια ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματος των,⁹ Ἄ προβάλλου ἀμέσως ἐνώπιόν μας τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ καὶ μᾶς λέγου τὰ ἑξῆς: Δὲν σὰς διέταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὴ ἔχετε δύο χιτῶνας, μήτε υποδήματα; Πῶς λοιπόν σεῖς παραβαίνετε τὸν σχετικὸν νόμον; Ἐπειτα, ἀφοῦ γελάσουν μὲ σαρκασμὸν καὶ καγχάσουν καὶ ἐντροπιάσουν τὸν ἀδελφόν, ἀποχωροῦν. Λοιπόν, διὰ νὰ μὴ συμβῆσιν αὐτὸ, ἐμπρὸς ἄς ἀποστομώσωμεν καὶ τὴν ἀνασυχνητῶν τῶν ἀνθρώπων αὐ-

6. Πρὸς. Πρὸς. 12, 8.
7. Β' Τιμόθ. 4, 13.
8. Πρὸς. Ἀ' Κορινθ. 4, 11 καὶ Πρὸς. 20, 34.
9. Πρὸς. Λουκ. 9, 5.

τῶν Ἡδυνάμιθα ν' ἀποκαρυνθῶμεν, ἀφοῦ εἴπαμεν εἰς αὐτοὺς τοῦτο μόνον. Πάιν: Ὅτι ἐάν θεωρῆς τὸν Χριστὸν ἀξιώπιστον, εὐλόγως προβάλλεις αὐτὰ, καὶ ἀξύνεις ἀπὸ ἡμᾶς νὰ τὰ τηρήσωμεν. Ἐάν ὅμως δὲν πιστεύῃς εἰς αὐτὸν, διὰ ποῖον λόγον ἐπικαλεῖσαι τὰς νομοθεσίας του; Ἄλλὰ ὅταν θέλῃς νὰ μᾶς κατηγορῆς, ἔσ' τότε ὁ Χριστὸς σοῦ φαίνεται ἀξιώπιστος νομοθέτης. Ὅταν ὅμως χρειάζεται νὰ τὸν προσκυνῆς καὶ νὰ τὸν θαυμάζῃς, τότε δὲν κἀνεις καθάλου λόγον διὰ τὸν κοινὸν Δεσπότην τῆς οἰκουμένης.

Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ νομῶμεν, ὅτι αὐτὰ τὸ λέγομεν ἀπὸ ἀδυναμίας ἀπολογίας, ἄς ἐλθῶμεν εἰς τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων ποῦ διερευνῶμεν. Καὶ ποῖα θὰ εἶναι ἡ λύσις; Ἐάν ἐξετάσωμεν εἰς ποῖους, καὶ πότε, καὶ διατί διέτασεν αὐτὰ ὁ Χριστὸς. Διότι δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὰ λεγόμενα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν λεπτομερῶς καὶ τὸ πρόσωπον ποῦ τὰ εἶπε, καὶ τὴν περίστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν τὰ εἶπε, καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποῖαν τὰ εἶπε καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ. Διότι, ἐάν ἐξετάσωμεν τὸ πρῶγμα μὲ ἀκρίβειαν, θὰ εὐρωμεν ὅτι αὐτὴ ἡ ἐντολὴ δὲν εἶχε δοθῆ εἰς ὅλους, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους, Ἐ καὶ εἰς ἐκείνους ὄχι διὰ πάντα, ἀλλὰ μέχρις ἐνὸς ὁρίσμένου καιροῦ. Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν τοῦτο: Μὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λεχθέντα. Ὅταν δηλαδὴ ἐκάλεσε τοὺς δώδεκα μαθητὰς, εἶπεν εἰς αὐτούς: Εἰς ὅριον ποῦ θὰ σὰς ὀδηγήσῃ εἰς χώραν κατοικοῦμένην ἀπὸ εἰδωλοάτρας νὰ μὴ μεταβῆτε, καὶ εἰς πόλιν ποῦ ἐνῆκε εἰς Σαμαρείας νὰ μὴ εἰσελθῆτε. Πηγαίνετε δὲ καλύτερα εἰς τὰ χωρῆνα πρόβατα, ποῦ κατὰγονται ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ. Πρὸς ἐπιθεδαίωσιν δὲ τοῦ κηρύγματός σας, σὰς δίδω ἔξουσίαν καὶ δύναμιν νὰ θεραπεύετε ἀσθενεῖς, νὰ καθαρίζετε λεπρούς, νὰ ἐκβάλλετε δαιμόνια. Δωρεάν ἐλάβετε τὴν χάριν αὐτὴν τῆς θαυματουργίας, δωρεάν, καὶ χωρὶς νὰ λομδάνετε χρήματα, δώσατέ τὴν καὶ σεις. Μὴ ἀποκτήσετε χρυσὰ, οὔτε ἀργυρὰ, οὔτε χαλκὰ νομίσματα, τὰ ὅποια νὰ φυλάττετε εἰς τὰς ζώνας σας.¹⁰ Καί-ταξε λοιπὸν σοφίαν διδασκάλου, διὰ νὰ ἴδῃς πόσον ἐλαφροτέραν κατέστηρε τὴν ἐπιταγήν. Ἐ Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε πρῶτα, νὰ θεραπεύετε ἀσθενεῖς, νὰ καθαρίζετε λεπρούς, νὰ ἐκβάλλετε δαιμόνια,¹¹ καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔδωσεν ἄφρονον τὴν χάριν τῆς θαυματουργίας, τότε τοὺς διέταξε ὅλ' αὐτὰ, καθιστῶν τὴν πεινὰν ἐκείνων εὐκόλον καὶ ἐλαφρὰν μὲ τὴν

10. Πρὸς Ματθ. 10, 5-9.

11. Ἐνθ. ζν. στ. 8.

δωρεάν τῆς θαυματουργίας. Ὅτι αὐτὰ τὰ διέταξεν εἰς αὐτοὺς μόνον, δὲν εἶναι φανερόν μόνον ἀπὸ αὐτὸ, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα σημεῖα. Καὶ πράγματι, ἐκείνας τὰς παρθένους διὰ τοῦτο ἀκριβῶς τὰς ἐτιμώρησε, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ἔλαιον εἰς τοὺς λύχνους των.¹² Καὶ κατηγορεῖ ἄλλους ὅτι τὸν εἶδον πεινασμένον, καὶ δὲν τὸν ἔσπεσαν, διψασμένον καὶ δὲν τοῦ ἔδωσαν νὰ πῆ.¹³ Ἄλλὰ αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει οὔτε χαλκοῦν νόμισμα, οὔτε ὑποδήματα, ἀλλὰ μόνον ἓνα ἱμάτιον, πῶς ἦταν δυνατόν νὰ βρέψῃ ἄλλον, πῶς νὰ ἐνδύσῃ γυμνόν, πῶς νὰ εἰσαγάγῃ ἄσπεγον εἰς τὴν οἰκίαν;

Ἐ Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ἀπὸ ἄλλου θὰ γίνῃ αὐτὸ φανερόν καὶ σαφές. Ὅταν, δηλαδὴ, κάποιος προσήλθε καὶ τοῦ εἶπε: «Διδάσκαλε, τί ἀγαθόν καὶ τί καλόν νὰ κάμω διὰ νὰ ἔχω ζωὴν αἰώνιον;»,¹⁴ ἀφοῦ τοῦ ἀπαρτίθηνεν ὅλα ὅσα λέγει ὁ νόμος, καὶ ἐκείνος ἀπήντησε, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἐτήρησα ἀπὸ τὴν νεότητί μου, τί μένει ἀκόμῃς;¹⁵ τότε τοῦ εἶπε: «Ἐάν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος, πήγαινε, πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ μοίρασε τα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἔλα νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς.»¹⁶ Ἄ Καὶ ὅμως, ἐάν αὐτὸ ἦταν νόμος καὶ προσταγὴ, ἔπρεπε νὰ τὸ εἶπῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ νομοθετήσῃ καὶ νὰ τὸ θέσῃ μὲ τὴν μορφήν τοῦ προσταγμάτος, καὶ ὄχι νὰ τὸ εἰσηγήσῃ μὲ τὴν μορφήν τῆς συμβουλῆς καὶ τῆς παραίνεσως. Διότι, ὅταν λέγῃ, «μὴ ἀποκτήσετε χρυσὰ νομίσματα, μήτε ἀργυρὰ»,¹⁷ τὸ λέγει ἐπιτακτικὰ. Ὅταν ὅμως λέγῃ «ἐάν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος»,¹⁸ τὸ λέγει αὐτὸ μὲ τὴν μορφήν τῆς παραίνεσως καὶ τῆς συμβουλῆς. Δὲν εἶναι ὅμως τὸ ἴδιον πρῶγμα νὰ συμβουλευθῆς καὶ νὰ νομοθετήσῃ. Διότι αὐτὸς ποῦ νομοθετεῖ, θέλει μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐκτελεθῆ ἡ προσταγὴ του. Ἐνῶ αὐτὸς ποῦ συμβουλεύει καὶ παραίνει καὶ ἀφήνει τὴν ἀποδοχὴν τῶν λεγόμενων του εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀκουστοῦς, ἀφήνει πλήρη ἔξουσίαν εἰς τὸν ἀκρατὴν νὰ δεχθῆ ἢ νὰ μὴ δεχθῆ τὴν συμβουλήν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε ἀπλῶς «πήγαινε, πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου», διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τὸ λεγόμενον εἶναι νόμος, ἀλλὰ πῶς ὁμιλεῖ: Ἐ «Ἐάν θέλῃς

12. Πρὸς Ματθ. 26, 1 ἄδ.

13. Πρὸς Ματθ. 26, 41-42.

14. Ματθ. 19, 16.

15. Ἐνθ. ἀν. στ. 18 καὶ 20.

16. Ἐνθ. ζν. στ. 21.

17. Ματθ. 10, 9.

18. Ματθ. 19, 21.

νά είσαι τέλειος, πήγαινε, πώλησε τὰ υπάρχοντά σου». Διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐπαίρεται τελικῶς εἰς τὴν δοῦλην τῶν ἀκουσάντων.

Συνεπῶς, ὅτι αὐτὰ ἐδόθησαν ὡς προσταγὴ μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους, εἶναι φανερὸν καὶ ἀπὸ τοῦτο. Ἄλλὰ δὲν εὐρήκαμεν ἀκόμη τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Ἐάν πάλιν εἶχε νομοθετηθῆ τὸ πρᾶγμα δι' αὐτοὺς μόνον, διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ εἶχαν λάβει ἐντολήν νὰ μὴ φοροῦν ὑποδήματα, οὔτε νὰ φοροῦν διπλοῦν ἱμάτιον, εὐρίσκονται ὁ μὲν ἄνθρωπος νὰ ἔχη σανδάλια, ὁ δὲ ἄλλος νὰ ἔχη χονδρὸν ἐπανκφόριον; Λοιπὸν, ποῖον ἀπάντησιν ἠμποροῦμε νὰ δώσωμεν εἰς αὐτά; Ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ζοῦν οἱ ἀπόστολοι διὰ παντός ὑπὸ τὰ κράτος τῆς ἀνάγκης αὐτοῦ τοῦ νόμου, ἀλλὰ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ δοῦσιν εἰς τὸν σωτήριον θάνατον, Ἐκεῖνος ἀπέλλασεν ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν αὐτήν. Ἀπὸ τοῦ γίνεται φανερὸν αὐτό; Ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τοῦ Σωτήρος. Ὅταν, δηλαδή, ἐμελλε νὰ βασιῆσιν πρὸς τὸ πάθος, τοὺς ἐκάλεσε καὶ τοὺς εἶπεν: Ὅταν εἰς τὴν πρώτην σας περιορίσασθε ὡς ἑστειλα χωρὶς βαλάντιον καὶ χωρὶς σάκκον ταξιδιωτικόν, μήπως ἐστερήθητε τίποτε; Ἀδελφοί δὲ εἶπον, ὄχι, δὲν ἐστερήθημεν τίποτε. Εἶπε λοιπὸν εἰς αὐτούς: Τὰ πράγματα τώρα ἤλλαξαν καὶ πρέπει νὰ ὀφλισθῆτε μὲ σάκκον καὶ νὰ ἔχετε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν σας, ὅτι περικυκλώσεσθε ἀπὸ ἐχθρούς. Τώρα ἐκεῖνος ποὺ ἔχει βαλάντιον, ἅς τὸ πάρῃ μαζί του, διὰ νὰ ἔχη χρήματα πρὸς ἀγορὰν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν συντήρησιν του. Τὸ ἴδιον ἅς κάμῃ καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει σάκκον, ἅς τὸν πάρῃ μαζί του γεμάτον μὲ τροφίμα. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει μάχαιραν, ἅς πωλήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ ρούχο του καὶ ἅς ἀγοράσῃ μάχαιραν.¹⁹ Ἄλλὰ δὲ εἶπεν κακεῖς ἰσως, ὅτι τοὺς μὲν ἀποστόλους τοὺς ἀπέλλασεν ἀπὸ τὴν κατηγορίαν μὲ τοὺς λόγους αὐτούς, ἀλλὰ τὸ ζητούμενον εἶναι ν' ἀπαντήσωμεν διὰ ποῖον λόγον ὁ Χριστὸς ἔθεσε νόμους ποὺ συγκρούονται μεταξὺ τῶν. Ἐπειδὴ μὲν λέγων ἡμῖ ἀπακτήρατε ποτὲ ταξιδιωτικὸν σάκκον καὶ ἄλλοτε ἐκεῖνος ποὺ ἔχει βαλάντιον ἅς τὸ πάρῃ μαζί του, τὸ ἴδιον ἅς κάμῃ καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει σάκκον. Διὰ ποῖον λόγον τὸ ἔκαμε αὐτό; Ἀσφαλῶς, τὸ ἐπραξεν ἐπαίτως πρὸς τὴν σοφίαν του καὶ σύμφωνα μὲ τὴν φροντίδα του διὰ τοὺς μαθητάς. Αὐτὰ τὰ προσέταξεν εἰς τὴν ἀρχὴν, διὰ νὰ λάβουν ἔμπρακτον ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως του μὲ τὴν προσωπικὴν των πείραν καὶ ἔτσι τοῦ λοι-

19. Πρὸς Λαοὺς, 22, 25-26.

ποῦ μὲ θάρρος νὰ ἐξέλθουν εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην: Ἀφοῦ λοιπὸν ἐγνώρισαν ἐπαρκῶς τὴν δύναμιν του, ἠθέλε νὰ ἐπιδείξουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν τῶν μὲ τὰς ἰδικὰς των δυνάμεις καὶ νὰ μὴ στηρίζωνται ἀπὸ αὐτὸν μέχρι τέλους, ἀλλὰ ἐπέτρεψε πολλοῖς καὶ ἐκτεθεῖν εἰς κινδύνους καὶ νὰ ὑπομῆναι δοκιμασίας, διὰ νὰ μὴ μένουν ἀργαί ἕως τὸ τέλος. Ἐ Καὶ ὅπως αὐτοὶ τοῦ διδασκῶν κολύμβησιν, εἰς τὴν ἀρχὴν θέτουν τὰς χεῖρας των κάτω ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν μαθητῶν καὶ τοὺς ὑποδοσάσθων ἐλαφρῶς, μετὰ δὲ ἀπὸ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν, συχνὰ ἀποσύρουσιν ἀνεπαίσθητως τὴν χεῖρα των, τοὺς προστάσσουσιν νὰ βοηθήσθων μόνον των καὶ τοὺς ἀφήνουν καὶ νὰ θυθίζωνται ὀλίγον καὶ νὰ βέχωνται εἰς τὸ σῶμα πολλὴν θάλασσαν.

Ἔτσι λοιπὸν ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς μαθητάς του. Εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν τοὺς ἄφηκε νὰ πάθουν τίποτε, οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλο, ἀλλὰ ἦσαν πανταχοῦ παρών καὶ τοὺς ἐπροσάτευσεν καὶ τοὺς περιετείχε καὶ ἐφρόντιζεν.²⁰ Ἀ δὲ ὅτε νὰ τὰ ἔχουν ἐλα ἐν ἀφ᾽ ἑαυτοῖς. Ὅταν ὁμοῦς ἔπρεπε πλέον νὰ βεῖζον καὶ τὴν ἰσχυὴν των ἀνδρείαν, περιώρισεν ὀλίγον τὴν χάριν καὶ τοὺς διέταξε νὰ κατορθώσωσιν πολλὰ καὶ μὲ τὰς ἰδικὰς των δυνάμεις. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ὅταν δὲν εἶχαν ὑποδήματα, οὔτε ζώνην, οὔτε ράβδον, οὔτε χαλκοῦν νόμισμα, δὲν ἐστερήθησαν τίποτε. Ἐπιπλέον, λέγει, «ἐστερήθητε τίποτε; Ἐκεῖνοι δὲ ἀπήντησαν καὶ εἶπαν, ὅτι δὲν ἐστερήθησαν τίποτε.»²¹ Ὅταν ὁμοῦς τοὺς διέταξε νὰ ἔχουν καὶ βαλάντιον καὶ σάκκον καὶ ὑποδήματα, ἀπαντῶνται νὰ εἶναι καὶ ἡσυχτικοὶ καὶ διαφραζόμενοι καὶ γυμνοί. Β' Ὅθεν συνάγεται, ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐπέτρεπε νὰ ἀντιμετωπίζων κινδύνους καὶ δυσκολίας, διὰ νὰ ἔχουν κάποιον μισθόν. Ἔτσι κάνουν καὶ τὰ πτηνὰ μὲ τοὺς νεοσσούς των. Καὶ πράγματι, ἐκεῖνα, ὅταν τὸ πτέρωμα των νεοσσῶν εἶναι ἀπαλόν, κάθωνται εἰς τὴν φωλεάν καὶ τοὺς θερμαίνουσι. Ὅταν ὁμοῦς ἴδωσιν ὅτι ἔχουν πτερά ἀνεπτυγμένα καὶ δύναται νὰ διασχίσουν τὸν ἀέρα, εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς γυμνάζουσι νὰ πετοῦν πλησίον τῆς φωλεῆς, ἔπειτα τοὺς παρασύρουσι μακρότερον, εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς ἀκολουθοῦσι καὶ τοὺς ὑποδοσάσθων, ἔπειτα ὁμοῦς τοὺς ἀφήνουν νὰ πετοῦν μόνον των. Ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν ἔτρεφε τοὺς μαθητάς του εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὡσάν εἰς φωλεάν. Ὅταν ὁμοῦς τοὺς ἐδίδασκε νὰ πετοῦν μὲ τὴν

20. Λοκκ. 22, 25.

παρουσιαν και την δοξείαν του, τούς άφησε τέλος να πε-
τάξουν εις την οικουμένην και τούς διέταξε εις πολλές πε-
ριπτώσεις να δοξάουν οι ίδιοι τον αυτών των. C Και ότι
αυτό είναι άληθές, και ότι διά να μάθουν την δύναμιν αυ-
τού, τούς έγυμνασε από όλα και τούς έστειλε με ένα χι-
τώνα και τούς έπρόστασε να δοξίζουν χωρίς υποδήματα,
δλ' αυτά θα τα μάθουν σαφώς αν άκούσωμεν την φράσιν
αυτήν. Διότι δεν ειπεν εις αυτούς άπλάς «άδθετε και βα-
λάντιον και σάκον», αλλά τούς υπνεθύμασε τα παλαιότε-
ρα διηγήσας ως έξης: «Όταν σάς έστειλα χωρίς θαλάν-
τιον και πήραν μήπως έστερηθήτε τίποτε;». Δηλαδή δεν
σας περιέβαλλε μεγάλη άφθονία και δεν είχατε πολλά
άγαθά: 'Αλλά τώρα θέλω σεις ν' άγωνισθήτε και με τας
Ιδικάς σας δυνάμεις, θέλω να δοκιμάσετε και την πτωχεί-
αν. Διά τουτο δεν σας άποκρούω να μείνετε εις την πη-
ρησιν του προηγουμένου νόμου, B αλλά σας επιτρέπω να
έχετε και θαλάντιον και σάκον, διά να μη θεωρούμαι ότι
σας χρησιμοποιοώ ως άψυχα όργανα και ενεργώ τα πάντα,
άλλά διά να δύνασθε να επιδοκινώτε και σεις την Ιδικήν
σας φιλοσοφίαν.

'Αλλά, πιθανόν να ειπή κάποιος: Δεν θα έφαινετο με-
γαλύτερα ή χάρις, εάν διαρκώς εύρίσκοντο εις αυτήν την
κατάστασιν; Ναί, αλλά αυτοί δεν θα άπεσκευόντο άξιοί
κατόπιν δοκιμασίας. Διότι, εάν δεν έδοκιμαζον καμίαν
θλίψιν, ούτε πτωχείαν, ούτε διαγμίον, ούτε στενωχωρίαν,
θα έμενον άργοι και νωθοί. Τώρα όμως ήθέλησεν όχι μό-
νον να διαλάβη ή χάρις, αλλά να επιδειχθή και ή άρετή
της παιδαργίας, διά να μη δύνανται μερικοί να λέγουν άρ-
γότερον, E ότι εκείνοι δεν προσέφεραν τίποτε Ιδικόν των,
άλλά το πόν έγένετο με την δοξείαν του Θεού. Βέβαια,
ήδυνάτο μεν ο Θεός μέχρι τέλους να τούς εχεν έξασφαλί-
σει τώση άφθονίαν, αλλά δεν ήθέλησε διά πολλές και ά-
ναγκαίας αιτίας, τας οποίας πολλές φορές ανεφέραμεν
πρός την Ιδικήν σας άγάπην. Μία είναι αυτή που σας ανέ-
φερα. Μία άλλη, όχι μικρότερα από αυτήν, είναι διά να
μάθουν να είναι μετριόταβεις. Μία τρίτη είναι, διά να μη
λάβουν δόξαν μεγαλύτεραν από εκείνην που ταιριάζει εις
τους ανθρώπους. 215 A Δι' αυτά άκριβώς και άλλα περισ-
σότερα άκομή, τούς άφησε να περιπέσουν εις πολλά ά-
προσδόκητα και δεν ήθέλησε να τούς κρατήση υπό τον
αυστηρόν καταναγκασμόν της προηγουμένης νομοθεσίας,
άλλά έχολάρωσε και έχομήλωσε τον τόνον της φιλοσοφί-
ας εκείνης, ώστε να μη γίνη ή ζωή τους σκληρά και άπό-

ρητος, εάν πολλές φορές εγκαταλείπονται και ταυτοχρό-
νως αναγκάζονται να τηρούν τον αυστηρόν εκείνον νόμον.

'Επειδή όμως πρέπει και το προκείμενον, που είναι
άσαφές, να το καταστήσωμεν καταφανές, είναι ανάγκη να
ειπωμεν και τουτο. 'Αφού, δηλαδή, ειπεν ο Χριστός «δ-
ποιος έχει θαλάντιον, ας το πάρη μαζί του, επίσης και
σάκον», προσέθεσε: «και όποιος δεν έχει μάχαϊραν, θα
πωλήσῃ το ήμάτιον αυτού και θα αγοράσῃ μάχαϊραν». 22 B
Τι σημαίνει τέλος πάντων αυτό; 'Εξοπλίζει τούς μαθη-
τάς του αυτός που έλεγεν «εάν σε ραπίση κανείς εις την
δεξιάν σιαγόνα, στρέψε το πρόσωπόν σου να σέ κτυπήσῃ
και εις την άλλην;» 23 Αυτός που μας διατάσσει να ελό-
γοῦμεν αυτούς που μας υβρίζουν, να ανεχόμεθα αυτούς
καταδικώσκον, 24 ερχεται τώρα και εξοπλίζει, και μέλιστα
μόνον με μάχαϊραν; Και πώς συμβιβάζονται όλα αυτά με
την λογικήν; Διότι εάν ήτον αναγκάσιον να τούς όπλιση,
δεν έπρεπε να έχουν μόνον μάχαϊραν, αλλά και άσπίδα και
κράνος και κνημίδας και γενικάς, εάν έπρόκειτο να άντι-
μετωπίσῃ τα τοιαῦτα με την ανθρωπίνην λογικήν, εις πά-
σους ή επιταγή αυτή δεν θα έπρόκαλε τον γέλωτα; Διότι
και εάν άπέκτιν άπειρα τέτοια όπλα, διά να άντιμετω-
πίσουν τώση έφοδον και καταδρομήν λαών, τυράννων, πό-
λεων, εθνών, πώς ήταν δυνατόν αυτοί οι ένδοκοι να υπερ-
τερήσουν; Μήπως ήδύναντο να άκούσουν την φωνήν ήππου
που χρεμετίζει: C Δεν θα έτρόμαζαν και μόνον με την θέ-
αν των στρατιών, ανθρωποι που έμεγάλωσαν κοντά εις τας
λίμνας και τούς ποταμούς με λέμβους μικράς; Διά ποιόν
λόγον λοιπόν το λέγει αυτό; Διότι ήθελε να τούς υπο-
δηλώσῃ την έφοδον των 'Ιουδαίων, και ότι πρόκειται να
τόν συλλάβουν. Και δεν ήθέλησεν αυτό να το ειπή σαφώς,
άλλά με ύπανιμηρούς, ώστε να μη τούς φοβίσῃ πάλιν.

Όπως, λοιπόν, όταν τον άκούσῃς να λέγη, ότι «εκέι-
νο που τώρα άκούετε μυστικά εις το αυτί, κηρύξατέ το
όπό τις ταράτσειε διά να το άκούσουν όλοι, και εκείνο που
τώρα σας λέγω Ιβιατέρως, ειπατέ το δημοσίως» 25 δεν έν-
νοείς τουτο, ότι, δηλαδή, τούς διατάσσει να εγκαταλεί-
ψουν τας στενωπούς και την άγοράν και να κηρύξουν από

21. Λουκ. 22, 36.

22. Ματθ. 5, 29 και άποκ. 6, 29.

23. Πιτλ. Μαρτ. 5, 44.

24. Μαρτ. 10, 27, και Λουκ. 12, 9.

τις ταράτσες. Διότι δὲν φαίνονται καὶ οἱ μαθηταὶ νὰ ἐπραξάν αὐτό. Ἀλλὰ τὸ «πὸ τίς ταράτσες καὶ τὸ «θημοσίαν ἔνοαι νὰ κηρύττουν μὲ παρησίαν. Τὸ δὲ «μιστικὰ εἰς τὸ αὐτὸ» καὶ τὸ «ἰδιαίτως» ἔνοαι τούτο, ὅτι, δηλαδή, αὐτὸ πού ἤκούσατε εἰς ἓνα μικρὸν μέρος τῆς οἰκουμένης καὶ εἰς ἓνα τόπον τῆς Παλαιστίνης, αὐτὸ νὰ τὸ διακηρύξετε εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς. Διότι δὲν συνεχίσει μὲ αὐτοὺς εἰς τὸ σκότος οὔτε «εἰς τὸ αὐτὸν, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς ὕψηλά ὄρη καὶ πολλὰς φορές εἰς τὰς συνοχωγὰς. Τὸ ἴδιον πρέπει νὰ σκεψόμεν καὶ ἐδῶ. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖ, ὅταν ἀκούωμεν ταράτσες, ἄλλο σκεπτόμεθα, ἔτσι καὶ ἐδῶ πού ἀκούωμεν μάχαيران, ἃς μὴ νομίζωμεν τούτο, ὅτι δηλαδή, τοὺς διέταξε ν' ἀποκτήσουν μαχαίρας, ἀλλὰ ὅτι μὲ τὰς μαχαίρας ὑπαινίσσεται τὴν παρούσαν ἐπιβουλήν, καὶ ὅτι πρόκειται νὰ πάθῃ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους αὐτὰ πού ἔπαθε. Ἐ καὶ τούτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὸ ἐξῆς. Ἀφοῦ εἶπε, δηλαδή, ὅτι πρέπει ν' ἀγοράσῃ μάχαيران ὅποιος δὲν ἔχει, προσέβησε: «Διότι πρέπει νὰ πληρωθῇ καὶ νὰ ἐπαληθεύσῃ εἰς ἐμὲ καὶ αὐτὸ πού ἔχει γραφῆ εἰς τὸν προφήτην Ἰσαΐαν. Δηλαδή, τὸ ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνόμων καὶ κακούργων κατατάχῃ διὰ νὰ τιμωρηθῇ μαζί μὲ αὐτοὺς ὡς ἄνομος.»²⁵ Ὅταν δὲ ἐκεῖνοι εἶπον, ὅτι «ὑπάρχουν ἐδῶ δύο μάχαيرا» καὶ δὲν ἐνόησαν τὸ πνεῦμα τῶν λόγων του, εἶπε, «ἄρκετὸν εἶναι.»²⁶ Διότι ἐὰν ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτοὶ ἀνθρωπίνην βοήθειαν, ὅχι μόνον δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ ὅσοι ἐκείτων μάχαيرا δὲν θὰ ἦσαν ἀρκεταί. Ἐὰν ὅμως δὲν ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτοὶ ἀνθρωπίνην βοήθειαν, τότε καὶ οἱ δύο ἦσαν περιττοί.²⁷ Ἀ ἄλλα δὲν ἀπεσαφήνισε τὸ σινιγμα. Καὶ πράγματι, φαίνεται νὰ κάμνη τὸ ἴδιον καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις. Ὅταν δὲν ἐνόησαν αὐτὸ πού τοὺς εἶπε, τὸ προσπερῆ καὶ τὸ ἀφήνει καὶ μεταθέτει τὴν κατανόησιν τῶν λόγων του ἀργότερον μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν πραγμάτων. Πράγμα πού ἔκαμε καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις. Καὶ πραγματικά, ὅταν ὤμιλε διὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἔλεγε τὰ ἐξῆς περίπου: «Κρημνίσσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνεγείρω μὲ μόνην τὴν δυνάμιν μου.»²⁸ Καὶ ὅμως οἱ μαθηταὶ δὲν ἐγνώριζαν ποῖον ἦταν τὸ νόημα τῶν λόγων του. Καὶ ὅτι δὲν τὸ ἐγνώριζαν, τὸ ὑπεγράμμισεν ὁ εὐαγγελιστὴς λέγων: «Ὅταν λοι-

25. Λουκ. 9, 27.

26. Ἐνθ. ἐν. στ. 88.

27. Ἰωάν. 2, 19.

πὸν ὁ Ἰησοῦς ἀνεστήθη, τότε οἱ μαθηταὶ ἐνεθυμήθησαν τοὺς λόγους του καὶ ἐνισχύθη ἡ πίστις των εἰς τὸν λόγον του καὶ εἰς τὴν γραφήν.»²⁹ Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον: «Διότι δὲν ἐγνώριζαν, ὅτι (κατὰ τὰς προφητείας) ἔπρεπε νὰ ἀναστήθῃ ἐκ νεκρῶν.»³⁰

Ἐ ἄλλα τὸ πρόβλημά μας εἶρε τὴν ἰκανοποίησιν λόσιν του. Ἡμεῖς ὅμως ἃς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς προσήρως. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτὸ καὶ ἀπὸ ποῖον σημεῖον τῆς ἑμιλλας ἐκάμμε αὐτὴν τὴν παρέκδοσιν; Ἐκαλυπίζωμεν τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, ὅτι ἔζων μαζί μὲ τὸν Παῦλον, ὅτι παρετήρουν μὲ προσοχὴν καὶ τὸ σχῆμα τῆς στολῆς του καὶ τῶν ὑποδημάτων του καὶ γενικῶς ὅλην τὴν συμπεριφορὰν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐγεννήθη τὸ ζήτημα αὐτό. Ἐζητοῦμεν δηλαδή νὰ εἰρωμεν διὰ ποῖον λόγον, ἐνῷ ὁ Χριστὸς ἀπηγόρευε νὰ ἔχουν ὀπιθῆσται, παρὰ μόνον ἓνα ἡμίτιον, ἐμφανίζονται νὰ ἔχουν καὶ χιθῶν ἑπισημῶν καὶ ὑποδήματα. Ἐπειτα ἀπεδείξαμε, ὅτι δὲν αὐτὰ τὰ εἶχαν χωρὶς νὰ παραβαίνουν τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔτηρον σχολαστικῶς. Αὐτὰ τὰ ἐλέγαμεν, ὅχι διὰ νὰ σὰς προτρέψωμεν εἰς συγκέντρωσιν πλοῦτου, οὔτε νὰ σὰς παροτρύνωμεν νὰ ἀπακτίστε περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα, ἀλλὰ διὰ νὰ εἰσθε εἰς θέσιν νὰ ἀπαντᾶτε εἰς τοὺς ἀπίστους, οἱ ὅποιοι χλευάζουν τὴν πίστιν μας.

Καὶ πραγματικά, ὁ Χριστὸς, ὅταν ἀνῆρσε τὸν προηγούμενον νόμον, δὲν τοὺς διέταξε νὰ ἔχουν οὔτε οκίας, οὔτε δούλους, οὔτε κλίνας, οὔτε ἀργυρὰ σκευή, οὔτε ἄλλο παρόμοιον, ἀλλὰ ἀπλῶς τοὺς ἀπέλλασε ἀπὸ αὐτὰ πού εἶχεν ἐπιβάλοι προηγουμένως. Καὶ ὁ Παῦλος τὸ ἴδιον προέτρεπεν, ὅταν ἔλεγε: «Ὅταν ἔχωμεν προφᾶς καθ' ὅλην τὴν ζωὴν μας καὶ ἐνδύματα μὲ κατοικίαν διὰ νὰ σκεπάζωμεθα, θὰ εἶναι αὐτὰ ἀρκετὰ δι' ἡμᾶς.»³¹ Δ' ἔδω ἔχομεν κάτι πλέον τῶν ἀναγκαίων, πρέπει νὰ τὸ μοιρῶμεν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ἀπὸ τούτο. Ὅπως ἀκριβῶς ἔκαμνον καὶ αὐτοὶ, δηλαδή, ἡ Πρίσκιλλα καὶ ὁ Ἀκύλας. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τοὺς ἐπαινεῖ καὶ τοὺς θαυμάζει καὶ συνᾶται μέγιστον ἐγκώμιον εἰς αὐτοὺς. Διότι, ὅταν εἶπε «καταστήσατε ἑκατέρωθεν τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, οἱ ὅποιοι εἶναι συνεργάται μου ἐν Κυρίῳ»,³² ἐξῆγη καὶ τὴν αἰτίαν

28. Ἰωάν. 2, 19.

29. Ἰωάν. 20, 9.

30. Α' Τιμόθ. 6, 8.

31. Ρωμ. 18, 3.

αυτῆς τῆς ἀγάπης. Ποία εἶναι αὐτή; «Αὐτοὶ διὰ τὸ αὐ-
σοῦν τὴν ζωὴν μου, ἔβαλαν τὸν τράχηλόν τους κάτω ἀπὸ
τὴν μάχαιραν καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ σφαγοῦν». 38 Ἄλλὰ δι'
αὐτὸ τοὺς ἀγαπᾷ καὶ τοὺς ἀσπάξασαι, θὰ εἶπῃ κανεὶς
ἴσως; Βεβαίωτατα. Καὶ μόνον αὐτὸς ὁ λόγος ἂν ὑπῆρχε,
θὰ ἦταν ἀρκετὸς διὰ τὸν ἔπαινον. Διότι αὐτὸς ποὺ ἔσωσε
τὸν στρατηγόν, ἔδωκε καὶ τοὺς στρατιώτας. Αὐτὸς
ποὺ ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους τὸν ἱστρον, ἐπανέφε-
ρεν εἰς τὴν ὕγιαν τοὺς ἀσθενεῖς. Αὐτὸς ποὺ ἐξήρτασε ἀπὸ
τὴν τρικυμίαν τὸν κυβερνήτην τοῦ σκάφους, δίδωσκον ὁ-
λοκλήρως τὸ σκάφος. Ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ δίδωσκον τὸν
διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης καὶ ἔχουσιν τὸ αἷμα τῶν διὰ
τὴν σωτηρίαν ἐκεῖνου, ἦσαν κοινοὶ εὐεργεταὶ ὁλοκλήρως
τῆς οἰκουμένης, διότι μὲ τὴν φροντίδα τῶν διὰ τὸν διδά-
σκαλον δίδωσαν ὅλους τοὺς μαθητάς.

Διὰ τὴν μάθησιν δέ, ὅτι οὐ μόνον διὰ τὸν διδάσκαλον
ἐπεδεικνυσαν πρόνοιαν, ἀλλὰ τὴν ἴδιαν πρόνοιαν ἐπεδει-
κνυσον καὶ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς, ἄκουσε τὰ εἰρησ. Ἄφου, δη-
λαδῆ, εἶπε «αὐτοὶ διὰ τὸ αὐσοῦν τὴν ζωὴν μου, ἔβαλαν
τὸν τράχηλόν τους κάτω ἀπὸ τὴν μάχαιραν καὶ ἐκινδύ-
νευσαν νὰ σφαγοῦν», συνέχισεν κεῖς τοὺς ὁποίους δὲν εἴ-
μαι μόνον ἐγὼ εὐγνωμων, ἀλλὰ καὶ ὅλοι αἱ ἐκκλησίαι τῶν
ἐθνῶν. 39 Ἄ Τί λέγεις; Ὅλοι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν
εὐγνωμονοῦν τοὺς σκηνοποιούς, τοὺς πτωχοὺς, τοὺς χει-
ροτέχνους, αὐτοὺς ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε περισσύτερον ἀπὸ
τὴν ἀναγκαίαν τροφήν; Καὶ πᾶς οἱ δύο αὐτοὶ ἠδυνήθησαν
νὰ ὠφελήσουσιν τόσον πολλὰς καὶ μεγάλας Ἐκκλησίας;
Ποῖαν περιουσίαν χρημάτων εἶχαν; Ποῖον μέγεθος ἐξουσί-
ας; Ποῖαν παρρησίαν πλῆσιον τῶν ἀρχόντων; Αὐτοὶ οὕτε
χρήματα οὕτε ἀπρροήν εἶς τοὺς κρατούντας εἶχαν. Εἶχαν
ὅμως αὐτὸ ποὺ ἦταν μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα, εἶχαν γενναί-
αν προθυμίαν καὶ ψυχὴν ἑτοιμὴν ν' ἀνταμειπωθῆν κάθε κιν-
δύνου. Καὶ δι' αὐτὸ ἔγινον εὐεργεταὶ καὶ σωτῆρες πολ-
λῶν. Διότι τὰς Ἐκκλησίας δὲν δύναται νὰ τὰς ὠφελή-
σουσιν τόσον οἱ πλούσιοι καὶ φοφοδεεῖς, ὅσον οἱ πτωχοὶ, ἀλ-
λὰ μεγαλόψυχοι. Β Καὶ ἅς μὴ νομίζῃ κανεὶς, ὅτι εἶναι πα-
ράδοξον τὸ λεγόμενον. Διότι εἶναι ἀληθινὸν καὶ ἀποδεικνύ-
εται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Διότι ὁ πλούσιος ἔχει πολ-
λὰς ἀφορμὰς φόβου καὶ κινδύνου. Φοβεῖται διὰ τὴν οἰκίαν,
διὰ τοὺς δούλους, διὰ τοὺς ἀγροὺς του, διὰ τὰ χρήματα,

38. Ἐνθ. στ. σ. 4.
38. Ἐνθ. εἴ.

μήπως κανεὶς τοῦ ἀρκάξῃ τίποτε. Καὶ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς
κύριος πολλῶν, κατατῆ νὰ εἶναι βασιλεὺς πολλῶν. Ἐνθ ὁ
πτωχὸς, ὡσὸν εἷας ἀνάλαφρος ὀδοιπόρος, ἀπηλλαγμένος
ἀπὸ ὅλων αὐτῶν τῶν φροντίδων, εἶσθε ὡς λέων, ποὺ ἀπο-
πνέει πῦρ, καὶ ἔχει γενναίαν ψυχὴν, ἀναλωσάμενος τὰ πάν-
τα καὶ κάμνει εὐκόλως ὅλα ὅσα δύναται νὰ ὠφελήσουσιν
τὰς Ἐκκλησίας, εἴτε χρειάζεται νὰ ἐλέγξῃ, εἴτε νὰ ἐπιτι-
μῆσῃ, εἴτε νὰ ἀναλάβῃ μῦρον ὅσα δάχη διὰ τὸν Χριστόν.
Καὶ ἀφού ἀπαξ κατεφόρησε τὴν παρούσαν ζωὴν, ὁ κά-
μνει τὰ πάντα ἀνέτως καὶ μὴ ἐγγύλιον εὐκαλίαν. Διότι, εἴτε
μου, τί ἔχει νὰ φοβῆθῃ; Μήπως τοῦ ἀφαιρῆσθαι κανεὶς τὰ
χρήματα; Ἄλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ὑποστρίψῃς αὐ-
τό, μήπως ἐκδώσῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα του; Ἄλλὰ ὅλη ἡ
ὀφθαλμὸς εἶναι πόλις του. Ἄλλὰ μήπως τοῦ περικόψῃ καν-
εὶς τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὴν δορυφορίαν; Ἄλλὰ καὶ ὅλα
αὐτὰ τὰ ἐγκαταλείπει καὶ κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐπεί-
γεται νὰ μεταβῇ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Καὶ ἂν χρει-
άζεται νὰ θυσιάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του καὶ νὰ προσ-
φέρῃ τὸ αἷμα του, δὲν θὰ τὸ ἀρνήσῃ. Δι' αὐτὸ ἀκριβὸς ὁ
πτωχὸς εἶναι θυσιώτερος καὶ εὐπορώτερος καὶ ἀπὸ τυ-
ράννου καὶ βασιλεῖς καὶ λαοὺς καὶ ἀπὸ ὅλους.

Δ Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι αὐτὰ ποὺ λέγω δὲν ἀπτε-
λοῦν κολακείας, ἀλλ' ὅτι πραγματικά, αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔ-
χουν τίποτε, αὐτοὶ δύναται νὰ διηλοῦν ἐλευθέρως, (σκέ-
ψου) πόσοι πλούσιοι ὑπῆρχαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡρώ-
δου; 40 Πόσοι ἰσχυροὶ; Πόσους ἐνεκρίθη καὶ ἐτόλμησε νὰ
ἐπιτιμῆσῃ τὸν τύραννον; Ποῖος ὑπερήφανος τοὺς θεοὺς
νόμους ποὺ παρεδίδεσκον; Κανεὶς ἀπὸ τοὺς πλουσίους.
Καὶ μόνον ὁ πάνπτωχος ἐρημίτης Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος δὲν
εἶχε οὕτε κλίνην, οὕτε τράπεζαν, οὕτε στέγην, αὐτὸς μόν-
ος καὶ πρῶτος μὲ δὴν τὴν παρρησίαν ἐπέκρινε τὸν τυ-
ράννον καὶ ἀπεκόλυθε τοὺς ἄνομους νόμους καὶ παρούσῃ
καὶ εἰς ἐπίκειον ὅλων ἀπήγγειλε τὴν καταδικαστικὴν ἀπό-
φασιν. Καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν πάλιν ὁ μέγας Ἰλίας, ὁ ὁποῖος

34. Ἐνθα τὸν Ἡρώδην Ἀντίαν, υἱὸν τοῦ Μεγάλου Ἡρώδου καὶ
τῆς οὐρανόθεν Μακάρας. Ἦσαν τετράρχαι τῆς Παλαιστίνης (Ἰσραὴλ, Β.
1) καὶ τῆς Περσίας (4 π.Χ. - 39 μ.Χ.). Ἐπῆρξεν Ἰσραὴλ καὶ ἀνάλαφρος,
ζωνεῖ παρανόμως μὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἡρωδίδου, ὁδύνην τοῦ ἀδελφοῦ
τοῦ Φιλίππου Ἡρώδου (Ματθ. 14 εἰ.), ἐκείνης τῆς ἡμέρας σφύγγη του.
Ἐν αὐτῆς εἰσεῖς ἡμέρας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, του ὁποῖου
καὶ ἀπεκρίθη μετὰ τὸν φαστὸν ὄρον του πρὸς τὴν Ἡρωδιάνη καὶ τὴν
Παλιάνην. Ὁ Κύριος τὸν εἶλεν ἀποκαταεῖ ἐλθόντα (Ἰσραὴλ, 18, 31).
Ἐνθ αὐτὸν ἀπέστειλεν ὁ Παῖδας τὸν Ἰησοῦν (Ἰσραὴλ, 23, 7-15). Τὰ τε-
λευταία ἐστὶν τῆς ζωῆς του τὰ ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις εἰς τὴν Παλαιάν.

δὲν εἶχε τίποτε περισσώτερον ἀπὸ τὴν προδίαν, Ἐ μόνος αὐτὸς ἤλεγξε μὲ πολλὴν γενναϊότητα τὸν ἀσεβῆ καὶ παράνομον ἑκαίην Ἀχασά.³⁵ Διότι, τίποτε ἄλλο δὲν καθιστῶ τὸν ἀνθρώπου τόσο ἐλευθερότατον καὶ θαρραλέον εἰς τὴν ἀντιμετώπισην ὄλων τῶν θειῶν, τίποτε ἄλλο δὲν τὸν καθιστῶ τόσο ἀνυπότακτον καὶ ἰσχυρόν, ὅσον τὸ νὰ μὴ ἔχη τίποτε καὶ νὰ μὴ περιπατῆται ἀπὸ βιωτικὰς μερίμνας. Ὅποτε ἂν θέλῃ κανεὶς νὰ ἔχη δύναμιν, νὰ ἀσπασθῆ τὴν πενίαν, νὰ καταφρονῆσθ τὴν παρούσαν ζωὴν, νὰ θεωρῆ τὸν θάνατον ὡς μηδαμινόν. Αὐτὸς θὰ δυναθῆ νὰ ὠφελήσῃ τὰς Ἐκκλησίας περισσώτερον ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς εὐπόρους, ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς. ¹⁸⁸ Α Διότι ὅσα καὶ ἂν κάμνουν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐποροὶ, τὰ κάνουν μὲ τὰ χρήματα. Ἐνῷ αὐτὸς πολλὰκις κατορθώνει πολλὰ καὶ μεγάλα μὲ κινδύνους καὶ μὲ αὐτὸν τὸν θάνατόν του. Καὶ ὅσον πολυτιμώτερον εἶναι τὸ αἶμα ἀπὸ τὸν χρυσόν, τόσο ἀνωτέρα εἶναι αὐτὴ ἡ προσφορά ἀπὸ ἐκείνην.

Τέτοιοι ἦταν περίπου καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐπιλαξένησαν τὸν Παῦλον, ἡ Γρίσκίλλα καὶ ὁ Ἀκύλας, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν περιουσίαν χρημάτων, εἶχαν ὅμως ψυχὴν ἀνωτέραν ἀπὸ κάθε πλοῦτον, οἱ ὅποιοι καθήμενως ἀντιμετώπιζον τὸν θάνατον καὶ ἔβαν μέσα εἰς τὰς σφαγὰς καὶ τὸ αἶμα καὶ ὑπέμειναν ἕνα διαρκῆς μαρτύριον. Διὰ τοῦτο ἦνθει τότε ἡ πίστις μας, διότι ὑπῆρχε τοιοῦτος δεσμός μεταξύ τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ τῶν μαθητῶν πρὸς τοὺς διδασκάλους. ¹⁸⁹ Καὶ ὁ Παῦλος δὲν ὤμιλε μόνον δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους. Καὶ πραγματικῶς, ὅταν ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Θεσσαλονικεῖς καὶ πρὸς τοὺς Γαλάτας, εἶδε μαρτυρίαν εἰς ὅλους, ὅτι ἀντιμετώπιζαν μεγάλας δοκιμασίας καὶ δεκνύει εἰς τὰς ἐπιστολάς του, ὅτι καὶ δδῶκοντο καὶ ἐξεπατρίζοντο καὶ ἔχασαν τὰς περιουσίας των καὶ ἐκινδύνευαν νὰ σφαιγούσιν. Καὶ ὅλη ἡ ζωὴ των ἦταν γεμάτη ἀγωνίαν, καὶ δὲν θὰ ἤρνοῦντο ἀκόμη καὶ νὰ ἀκρωτηριασθῶν χάριν τῶν διδασκάλων. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Γαλάτας λέγει: «Διότι εἶδω μαρτυρίαν διὰ ὑμῶν, ὅτι ἂν ἦτον δυνατόν, καὶ τὰ μάτια σας ἀκόμη θὰ ἐβγάζετε καὶ θὰ μοῦ τὰ ἐξίδατε. Ὁ ὅσον πολὺ μὲ ἠγαπήτε.»³⁶ Καὶ τὸν Ἑσπαρὸν³⁷ πᾶ-

³⁵ Πρὸς Γ' Κορίνθ. 10 εἰ.

³⁶ Ρωμ. 4, 15.

³⁷ Πρόκειται διὰ τὸν Ἑσπαρὸν, ἰσχυρὸν χριστιανὸν ἀπὸ τοὺς Φιλίππων.

λιν ποὺ ἦταν εἰς τὰς Κολοσσάς διὰ τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐπαίνει μὲ τοὺς ἐξῆς λόγους: «Ἡσθένησε βαρῆα καὶ ἐπιλήσιας νὰ ἀποθάνῃ. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ἤλεσε καὶ τοῦ ἐχώρισε τὴν ὄψειον διὰ νὰ τὴν χρησιμοποίησθ πρὸς πνευματικὴν ὠφελείαν του. Δὲν ἤλεσε δὲ ὁ Θεὸς μόνον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, διὰ νὰ μὴ δοκιμάσω λύπην ἐκ τοῦ θανάτου του ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην ἀπὸ τὴν φυλάκισίν μου λύπην.»³⁸ Ὅθεν γίνεται φανερόν, ὅτι δικαίως ἐπρόκειτο νὰ πονέσθ διὰ τὸν θάνατον τοῦ μαθητοῦ. Τοῦ ὁποίου τὴν ἀρετὴν ἀποκαλύπτει εἰς ὅλους λέγων τὰ ἐξῆς: «Ἐπιλήσιας μέχρι θανάτου καὶ ἐξέβησε εἰς ἔσχατον κίνδυνον τὴν ζωὴν του, διὰ νὰ ἀναπληρώσθ ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἤμπορούσατε νὰ κάμετε σείς.»³⁹ Τί θὰ ἤμπορούσατε νὰ γίνῃ ταχύτερον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, καὶ τί θελιώτερον ἀπὸ ἡμᾶς;

Ἄν ἐκεῖνοι καὶ τὸ αἶμα καὶ τὴν ζωὴν των ἐθυσίασαν χάριν τῶν διδασκάλων των, Ὡ ἡμεῖς δὲν τολμῶμεν ὅτε ἕνα ἀπλοῦν λόγον νὰ προφέρωμεν ὑπὲρ τῶν κινήων μας πατέρων, ἀλλὰ ἐνῷ ἀκούομεν νὰ βλασφημοῦνται, νὰ ὑβρίζονται καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των καὶ ἀπὸ τοὺς ἑξῆς, δὲν ἀποστομῶνομεν τοὺς ὑβριστάς, δὲν τοὺς ἐμποδίζομεν, δὲν τοὺς ἐλέγχομεν. Εἶθε ὅμως νὰ μὴ ἠρχίζομεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι αὐτὴν τὴν κακολογίαν. Τώρα ὅμως δὲν εἶναι τόσο πολλοὶ οἱ χλευασμοὶ καὶ τὰ αἰσχρὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ὅσα δύναται νὰ ἴθῃ κανεὶς νὰ γίνωται εἰς βάρος τῶν ἀρχόντων ἀπὸ αὐτοῦ ποὺ θεωροῦνται ὅτι εἶναι πιστοὶ καὶ εἶναι θρησκευτικῶς συνδεδεμένοι μὲ ἡμᾶς. Καὶ ἀνοήτως ἀκούομεν ἀκόμη ἀπὸ ποῦ προέρχεται ἡ ἀδιαφορία καὶ τὸ ἄσχετον περιφρόνησις τῆς εὐλαθείας, Ἐ ὅταν δεκνύομεν τόσην ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς ἰδικούς μας πατέρας; Διότι δὲν ὑπάρχει, πραγματικῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε ποὺ νὰ ἤμπορῃ νὰ καταλύσθ καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ μᾶλλον αὐτὸ δὲν δύναται νὰ γίνῃ εὐκόλως ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν, παρὰ μόνον ὅταν δὲν εἶναι συνδεδεμένοι μὲ ἀφοσίωσιν οἱ μαθηταὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους, τὰ παιδιὰ πρὸς τοὺς πατέρας καὶ οἱ ἀρχόμενοι πρὸς τοὺς ἀρχοντας. Ἐπειτα, ἂν κακολογήσθ κανεὶς τὸν ἀδελφὸν του, ἀπακλιεῖται καὶ ἀπὸ τὴν συνάγωγην τῶν θείων Γραφῶν. «Διατὶ παίρνεις εἰς τὸ

τῆς Μακεδονίας, τὸν ἄποστολὸν ὁ ἠελὸς χαρακτηρῆς: «ἀβελῶν καὶ ἀνεργῶν καὶ συζητητικῶν» κ.κ. (Φίλιπ. 3, 25). Ἦσαν πολὺ ἀγαπητοὶ καὶ κρηματοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Φιλιππῶν (Φίλιπ. 2, 27) καὶ αὐτὸς μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

³⁸ Φίλιπ. 2, 27.

³⁹ Ἔβ. 20, 21. 31

ἁμαρτωλὸν στόμα σου τὴν διαθήκην μου, τὴν ὅποιαν καταπατεῖς;»⁴⁰ λέγει ὁ Θεός. Καὶ ἀπὸ ἀπήγγελε τὴν κατηγορίαν, συνεχίζει: «καθήμενος ἀργὸς κατηγορεῖς καὶ ἐδυσφήμηξας τὸν ἀδελφόν σου.»⁴¹ Ἄ Καὶ νομίζεις, ὅτι εἶσαι ἄξιός να πατήσης τὰ ἱερὰ πρόβυρα, ὅταν κατηγορήσῃς τὸν πνευματικὸν σου πατέρα; Πῶς μπορεί αὐτὸ νὰ συμβῆσθῃ; Διότι, ἂν ὅσοι κακολογοῦν τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα, καταδικάζονται εἰς θάνατον κατὰ τὸν νόμον,⁴² τότε ποῖας τιμωρίας εἶναι ἄξιος αὐτός πού τοιμᾷ νὰ κακολογήσῃ αὐτὸν πού εἶναι πολὺ ἀναγκαιότερος καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἐκεῖνους; Καὶ δὲν φοβεῖται μήπως ἀνοίξῃ ἡ γῆ καὶ τὸν ἀφανίσῃ τελείως ἢ μήπως πέσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν κεραυνὸς καὶ κατακαύσῃ τὴν κατηγοροῦν γλώσσαν;

Δὲν ἤκουσες τί ἔπαθεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μωυσέως, ὅταν κατηγορήσῃ τὸν ἄρχοντα; Πῶς ἔγινε ἀκάθαρτος καὶ κατέστη λεπρᾶ,⁴³ καὶ ὑπέμεινε τὴν ἐσχάτην ἀτιμίαν, καὶ δὲν ἔτυχε καμμιᾶς συγγνώμης παρ' ὅτι ὁ ἀδελφός της παρεκάλεε καὶ προσέπιπτεν εἰς τὸν Θεόν; Ἐ Καὶ ὅμως αὐτὴ εἶχεν ἐκθέσει τὸν ὄχιον ἐκεῖνον καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνατροπὴν του καὶ ἐδοθήσῃ νὰ γίνῃ προσὸς του ἡ μήτηρ καὶ νὰ μὴ ἀνατραφῇ τὸ παιδίον εἰς βαρβαρικὰς χεῖρας,⁴⁴ καὶ μετὰ ταῦτα ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν γυναικῶν,⁴⁵ ὅπως ὁ Μωυσῆς ἦταν τῶν ἀνδρῶν. Καὶ μελονότι ἄνεματώπιζε μαζί του ὅλα τὰ θεινὰ καὶ ἴππο ἀδελφῆ τοῦ Μωυσέως, εἰς τίποτε δὲ αὐτὰ δὲν τὴν ὠφέλησαν, ὥστε νὰ διαφύγῃ τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν κακολογίαν της. Ἀλλὰ ὁ Μωυσῆς, ὁ ὁποῖος μετὰ τὰς προσευχὰς του καὶ τὰς δεήσεις ἔκωσε τὸσον λαόν, μετὰ τὴν ἄπειρον ἐκείνην ἀσέβειαν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι προσέπιπτεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐζητεῖ νὰ τὴν συγχωρήσῃ, δὲν ἤδυνῆθ' ἢ νὰ τὸν ἐξευμενίσῃ. Ὁ ἀλλὰ καὶ ἐδόθη ὑπερῶν ἐπιτίμησιν. Διὰ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς πόσον κακὸν εἶναι νὰ κακολογῶμεν τοὺς ἄρχοντας καὶ νὰ κρίνωμεν τὴν ζωὴν ἄλλων. Διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Θεὸς θὰ μᾶς κρίνῃ ὄχι μόνον διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς κρίσεις μας διὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ πολλὰς φορές ἓνα ἁμάρτημα πού ἀπὸ τὴν φύσιν

40. Ψαλμ. 49, 18.

41. Ἐβθ. ἀν. γ. 20.

42. Πρβλ. Ἐβθ. 21, 16.

43. Πρβλ. Ἀποκ. 12, 1 ἑξ.

44. Πρβλ. Ἐβθ. 2, 4-8.

45. Πρβλ. Ἐβθ. 16, 20 ἑξ.

του εἶναι ἑλαφρὸν, γίνεται πάλλαξ βαρὺ καὶ ἀσυγχώρητον ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ ἁμαρτάνουτος δι' ἄλλον. Ἴσως δὲν εἶναι σαφές. Θὰ προσπαθῶ, λοιπὸν, νὰ γίνω σαφέστερος. Ἐπὶ παραδείγματι, ἠμάρτησε κάποιος καὶ συγχρόως κατεβίκασε μετ' οφροδρότητα ἄλλον πού περιέπεσεν εἰς τὸ ἴδιον ἁμάρτημα. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, λοιπὸν, δὲν θὰ ἐπισύρῃ τιμωρίαν ὁ ἀνόλογον πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἁμαρτηματός του, ἀλλὰ καὶ διπλάσιαν καὶ τριπλάσιαν. Διότι ὁ Θεὸς θὰ καταλογίσῃ τὴν τιμωρίαν του ὄχι μετὰ τὸ ἁμάρτημά του, ἀλλὰ μετὰ τὸ ὅσον τὴν αὐστηρὰν καταδικνὴν πού ὁ ἴδιος ἀπήγγελε εἰς τὸν ἄλλον πού περιέπεσεν εἰς τὸ ἴδιον ἁμάρτημα.

Καὶ ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀληθές, θὰ τὸ καταστήσω περισσότερο φανερόν, ὅπως σὺς ὑπεσχέθη, ἀπὸ τὰ γεγονότα. Ὁ Φαρισαῖος π.χ., ἂν καὶ ὁ ἴδιος δὲν εἶχεν ἁμαρτήσει εἰς τίποτε, ἀλλὰ καὶ ἔζησεν εἰς τὴν δικαιοσύνην, καὶ εἶχε πάλλα εἰς τὸ ἐνεργητικὸν του νὰ ἐπιδείξῃ, ἐπειδὴ ὅμως κατεβίκασε τὸν τελώνην, τὸν ἄρπαγα καὶ πλεονέκτην καὶ παρανομώτατον, τὸσον οκληρῶς ἐτιμωρήθῃ, ἕως τοῦ ἐπεφυλάχῃ μεγαλυτέρα τιμωρία ἀπὸ ἐκείνην πού ἤξιζεν εἰς τὸν τελώνην.⁴⁶ Ἐὰν λοιπὸν αὐτός, πού ὁ ἴδιος δὲν ἠμάρτησε καθόλου, ἔπευρε τὸσον τιμωρίαν, διότι κατεβίκασε μετὰ μίαν ἀπλὴν λέξιν ἄλλον πού ἠμάρτησε καὶ ἦταν γνωστὸς εἰς ἔθνος διὰ τὰς παρανομίας του, τότε ἡμεῖς πού κάθε ἡμέραν πράττομεν πολλὰ ἁμαρτήματα καὶ καταδικάζομεν τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων, τοὺς ὁποῖους δὲν γνωρίζουν οἱ ἄλλοι, οὐτὲ τὰ ἁμαρτήματά τους εἶναι φανερά, σκέψου ποῖαν τιμωρίαν θὰ ὑποστώμεν, ὅτι δὲν πρόκειται εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ συγχωρηθῶμεν. «Διότι μετὰ τὴν αὐτὴν ἀσυμπᾶθῃ καὶ αὐστηρὰν κρίσιν, μετὰ τὴν ὅποιαν κατακρίνετε, θὰ κατακριθῆτε καὶ οἱ σὺς.»⁴⁷

Δι' αὐτὸ λοιπὸν σὺς παρακαλῶ καὶ σὺς προτρέπω καὶ σὺς ἱκετεύω ν' ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν πονηρὰν συνήθειαν.¹⁹⁰ Ἄ Διότι τοὺς ἱερεῖς πού κακολογοῦμεν, δὲν πρόκειται νὰ τοὺς βλάψωμεν, ὄχι μόνον ἂν εἶναι ψευδῆ αὐτὰ πού λέγομεν εἰς ἄραρ των, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι ἀληθῆ. Ἐφ' ὅσον καὶ ὁ Φαρισαῖος δὲν ἐβλάψε καθόλου τὸν τελώνην, ἀλλὰ καὶ τὸν ὠφέλησεν, ἂν καὶ ἔλαγεν ἀληθῆ πράγματα δι' αὐτόν. Ἡμεῖς ὅμως θὰ ορθώμεν εἰς τὰ ἔσχατα κακά. Διότι καὶ ὁ Φαρισαῖος ἔευρε τὸ ξίφος ἐναντίον του

46. Πρβλ. Λουκ. 10, 9-14.

47. Ματθ. 7, 2.

και ἀπήλαθε δεχθείς καιρίον πλήγμα. Διὰ τὴν μὴ πάθειν λοιπὸν και ἡμεῖς τὰ ἴδια, ἅς συγκρατῶμεν τὴν ἀκόλαστον γλῶσσαν. Ἐάν ἐκεῖνος ποῦ ἀκακολόγησε τὸν Τελώνην δὲν διέφυγε, τότε ἡμεῖς ποῦ κακολογῶμεν τοὺς πατέρας μας, τί θ' ἀπολογηθῶμεν; Διότι, ἐάν ἡ Μαρία⁴⁸ ἐβλασφήμησε μίαν φοράν τὸν ἀδελφὸν τῆς και ἐτιμωρήθη τὸσον αὐστηρῶς, ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας ἔχομεν ἡμεῖς; Ἡ δὲν κάθε ἡμέραν λούμεν τοὺς ἄρχοντας μὲ ἀναριθμήτους ὄψεις; Και ἅς μὴ μοῦ εἴπη κανεῖς, ὅτι ἐκεῖνος ἦταν ὁ Μωϋσῆς, Διότι: Βά δυναθῶ και ἐγὼ νὰ ἀπαντήσω, ὅτι και ἐκεῖνη ἦταν ἡ Μαρία. Ἐξ ἄλλου, διὰ τὴν μάθησιν σαφῶς και τοῦτο, ὅτι, δηλαδή, και ἂν ἀκόμη οἱ ἱερεῖς εἶναι ἔνοχοι διὰ τὰς εἰς ἄλλους τῶν κατηγορίας, οὔτε και εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν εἶναι δίκαιον νὰ κρινῆς οὐ τὸν δῖον ἐκεῖνον, ἀκουσε τί λέγει ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων. «Ἐπὶ τοῦ διδασκαλικοῦ θρόνου τοῦ Μωϋσῆως ἐκάθησαν οἱ νομοδιδάσκαλοι και οἱ Φαρισαῖοι. Ὅλα λοιπὸν ὅσα ἐπὶ τῆ βασιλείᾳ τοῦ νόμου βά σῆς εἶπον αὐτοὶ και τὰ φυλάττετε, φυλάττετε και πράττετε αὐτά. Μὴ πράττετε ὅμως σύμφωνα πρὸς τὰ ἔργα των και τὸ παράδειγμά των.»⁴⁹ Και τί χειρότερον ἀπὸ αὐτοὺς δύναται νὰ ὑπάρξῃ, τῶν ὁποίων ὁ Ἰησοῦς διέφευγε τοὺς μαθητευομένους; Ἡ Ἄλλ' ὅμως οὔτε και εἶται δὲν τοὺς κατεδίδασκεν ἀπὸ τὴν ἀξίαν οὔτε τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν κοινὴν περιφρόνησιν τῶν ἀρχομένων. Και πολὺ εὐλόγως.

Διότι, ἐάν οἱ ἀρχόμενοι ἐλάμβαναν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, δὲν θὰ ἀνεγνώριζαν κανένα και θὰ τοὺς κατεδίδασκεν ὄλους ἀπὸ τὸ δῆμα. Διὰ τοῦτο και ὁ Παῦλος, ὅταν ὤρθισεν τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων και τοῦ εἶπε: «Θά σέ πατάξῃ ὁ Θεός, τοῖς ἀσεβαστοῦμένους, και σὺ κάθεται νὰ μὲ κρίνῃς σύμφωνα μὲ τὸν νόμον;», ἤκουσε μερικῶς ποῦ τὸν ἀπεστόμωναν και ἔλεγον: «Ἰθὺρίζεις τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ.» Δι' αὐτὸ θέλων νὰ δείξῃ πόσον σεβασμὸν και τιμὴν πρέπει νὰ ἀπονέμωμεν εἰς τοὺς ἀρχοντας, τί εἶπε: «Ὅσον ἐγνώριζον, ὅτι ἦταν ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ.»⁵⁰ Διὰ τοῦτο και ὁ Δαυὶδ, ὅταν συνέλαθε τὸν Σαοὺλ νὰ παρανομή και ν' ἀποτινῆ φόνον και νὰ εἶναι βέβαιος μεγίστης τιμωρίας, ὅχι μόνον ἐρείσθη τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ δὲν ἠνέχθη οὔτε ἓνα τραχὺν λόγον νὰ εἴπη. Και προσθέτει και τὴν αἰτίαν, ὅταν

48. Πρὸς Ἀρ. Φρ. 12, 10
49. Ματθ. 23, 2-3
50. Πρὸς 21, 5-6

λέγει: διότι αὐτὸς ἔχει χρισθὴ ἀπὸ τὸν Κύριον ὡς βασιλεὺς και εἶναι βασιλεὺς.⁵¹ Ὅχι μόνον ἀπὸ τὰς περιπτώσεις αὐτὰς, ἀλλὰ και ἀπὸ ἄλλας εἶναι βυβατὸν νὰ ἴσῃ καθαρά ὅτι ὁ ἀρχόμενος πρέπει νὰ ἴσταται μακρὰν ἀπὸ κάθε προσπάθειαν νὰ διορθώσῃ τοὺς ἱερεῖς. Διότι και κάποτε ποῦ ἡ κίβωτός ἀνετρέπετο και, ὅταν μερικὸι ἐκ τῶν ἀρχομένων, ποῦ τὴν εἶδον νὰ κλυδωνίζεται και νὰ κινδυνεύῃ νὰ ἀνατραπῇ, τὴν ἀνώρθωσαν, ἐτιμωρήθησαν ἐπὶ τόπου διότι ἐπλήγησαν ἀπὸ τὸν Κύριον και ἐβυβαν νεκροί. Ἡ Και ὅμως δὲν ἐπράξαν τίποτε τὸ ἴστοπον. Και δὲν ἀνέτρεπον τὴν κίβωτόν, ἀλλ' ἀπεναντίας, ἐνὸς ἐπρόκειτο ν' ἀνατραπῇ και νὰ καταπέσῃ, τὴν ἀνώρθωσαν. Ἄλλὰ διὰ τὴν μάθησιν πόσον μεγάλο εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶν ἱερέων και ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον ὁ ὑπὸ κίβωτος και μάλιστα ὁ λαϊκὸς νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἐθανάτωσεν ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους, διὰ τὴν ἐμπνεύσῃ εἰς ὄλους τοὺς ἄλλους ὑπερβολικὸν φόβον και νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι δὲν πρέπει ποτὲ νὰ πλησιάζουν τὰ ἄδυτα τῆς ἱερουσύνης. Διότι ἐάν ἐπρόκειτο καθενας, μὲ τὴν πρόφασιν νὰ διορθώσῃ τὰ κακῶς κείμενα, νὰ εἰσαγῇ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερουσύνης,⁵² Ἡ οὔτε ἡ πρόφασιν τῆς διορθώσεως θὰ λείψῃ ποτὲ, οὔτε θὰ διακρίνωμεν τὸν ἀρχοντα, οὔτε τὸν ἀρχόμενον, διότι ὄλοι αὐτοὶ συμφύρονται μεταξύ των.

Και μὴ νομίση κανεῖς, ὅτι λέγω αὐτὰ διὰ τὴν κατακρίνω τοὺς ἱερεῖς (διότι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καθὼς γνωρίζετε και σεις, εἶναι ἐπιεικεῖς και δίκαιοι πρὸς ὄλους και δὲν ἔδωσαν ποτὲ εἰς κανένα λαθὸν), ἀλλὰ διὰ τὴν διαχωρῆσῃ σεις, ὅτι ἀκόμη και ἂν εἴχατε μαθητροὺς πνευματικῶς πατέρας και ἀφορήτους διδασκάλους, οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἦταν ἀκίνδυνον και ασφαλὲς εἰς σῆς νὰ τοὺς βλασφημῆτε και νὰ τοὺς ὀδρίσετε. Διότι ἐπὶ τῶν φυσικῶν γονέων, λέγει κάποιος σοφός, «και ἂν δὲν ἔχουν νόον, συγκώρησέ τους.»⁵³ Ἡ διότι τί δύνασαι σὺ νὰ τοὺς ἀποδώσῃς μπροστὰ εἰς αὐτὸ ποῦ τοὺς ὀδρίσεις; Αὐτὸς ὁ νόμος πρέπει νὰ τηρῆται πολὺ περισσότερο διὰ τοὺς πνευματικῶς γονεῖς και καθένας νὰ ἐρευνῇ μὲ προσοχὴν και μὲ κάθε λεπτομέρειαν τὴν ἰδικὴν του ζωὴν, διὰ τὴν μὴ ἀκούσωμεν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν: «Ἰπποκρίτῃ, διὰτὶ ὀλίπεις τὸ σαριδάκι ποῦ εἶναι εἰς τὸ μάτι τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὸ δοκάρι δὲ ποῦ εἶναι εἰς τὸ μάτι σου, δὲν τὸ αἰσθα-

51. Πρὸς Ἀ' Κορινθ. 24, 2
52. Σοφ. Σοφ. 11, 13

νεσοι καὶ δὲν τὸ καταλαβαίνεις;»⁵⁸ Καὶ πραγματικά, εἶναι ἔργον τῶν ὑποκριτῶν νὰ φιλοῦν δημοσίᾳ καὶ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ἄλλων τὰς χεῖρας τῶν ἱερῶν καὶ νὰ ἐγγίζουσιν τὰ γόνατά των καὶ νὰ παρακαλοῦν νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὅταν ἔχουν ἀνάγκη θαπτίσματος νὰ τρέχουσιν εἰς τὰ θύρας ἐκείνων, εἰς τὴν οἰκίαν ὅμως ἢ νὰ ἀνέχωνται νὰ ὑβρίζωνται ἀπὸ ἄλλους οἱ ἱερεῖς C ποὺ εἶναι αἰτίαι τόσων ἀγαθῶν εἰς ἡμᾶς καὶ τόσας ὑπηρεσίας μᾶς προσφέρουν. Διότι, ἐάν πραγματικά ὁ πατήρ ἦταν κακός, πὺς νομίζεις ὅτι εἶναι ἀξιόπιστος διάκονος τῆς φρικτῆς ἐκείνης μυσταγωγίας; Ἐάν πάλιν νομίζῃς ὅτι εἶναι ἀξιόπιστος διάκονος ἐκείνων, εἰς ποῖον λόγον ἀνέχεσαι νὰ ἀκούῃς ἄλλους νὰ τὸν κακολογοῦν καὶ δὲν τοὺς ἀποστασιάζεις, ὅτε ἀγανακτεῖς, ὅτε δυσανασχετεῖς, διὰ νὰ λάβῃς πλοῦσιον τὸν μισθὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἔπαινον ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐκείνους τοὺς κατηγόρους; Ἄκμήν καὶ ἂν εἶναι ἀχαλίνωτοι ὕβρισται, πάντως θὰ οὐκ ἐπαινέσουσιν καὶ θὰ ἀποδεχθῶν τὸ ἐνδιαφέρον σου διὰ τοὺς πατέρας. Ὅπως ἀκριβῶς, D ἂν δὲν κάμνωμεν αὐτό, ὅλοι θὰ μᾶς καταδικάσουν καὶ αὐτοὶ ποὺ τοὺς κακολογοῦν. Καὶ τὸ κακὸν δὲν εἶναι τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν θὰ ὑποστῶμεν τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν βλάπτει τόσοσ τὰς Ἐκκλησίας, ὅσον αὐτὴ ἡ ἀρρώστια. Καὶ ὅπως ἕνα σῶμα, ποὺ δὲν συνδέεται ὑγιῶς μὲ τὸ σύστημα τῶν νεύρων, γεννᾷ πολλὰς ἀσθενείας, καὶ καθιστᾷ τὸν θῆλον ἀθῆλον, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἐάν δὲν περιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν καὶ ἀδιάρρηκτον ἀλυσίδα τῆς ἀγάπης, γεννᾷ ἀπείρους πολέμους, καὶ αὐξάνει τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ γίνεται αἰτία πολλῶν πειρασμῶν.

Διὰ νὰ μὴ συμβαῖνουν λοιπὸν αὐτὰ, καὶ διὰ νὰ μὴ ἐξοργίζωμεν τὸν Θεόν καὶ αὐξήσωμεν τὰ ἱδικά μας κακὰ E καὶ ἐτοιμάζωμεν τὴν ἀναπότρεπτον κόλασιν, καὶ γαμίζωμεν τὴν ζωὴν μας μὲ πολλὰ δυσάρεστα, ὅς στρέψωμεν τὴν γλῶσσαν μας πρὸς τὸν ἔπαινον καὶ ὅς περιεργασώμεθα τὴν ἱδικὴν μας ζωὴν καθημερινῶς καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων νὰ τὴν ἀναβῶμεν εἰς τὸν Κύριον ποὺ γνωρίζει νὰ κρίνῃ τὰ ἀπόρρητα, ἡμεῖς δὲ οἱ ἴδιοι νὰ κρίνωμεν τὰ ἱδικά μας ἁμαρτήματα. Διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως. Διότι, ὅπως αὐτοὶ ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ξένα κακὰ, δὲν ἐνδιαφέρονται καθόλου διὰ τὰ

58. Ματθ. 7, 3.

ἱδικὰ των, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ φοβοῦνται νὰ εἰσδύσουσιν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων⁵⁹ A θὰ φροντίσουσιν πολὺ διὰ τὰ ἱδικὰ των ἁμαρτήματα. Αὐτοὶ δὲ ποὺ ἀναλογίζονται τὰ ἱδικὰ των κακὰ καὶ τὰ θέτουσιν ὑπὸ κρίσιν κάθε ἡμέραν, καὶ ἀξιῶνουν νὰ τιμωρηθῶν δι' αὐτὰ, αὐτοὶ θὰ εὐρουν ἡμερον καὶ ἐπεικὴ τὸν δικαστὴν. Καὶ αὐτὸ ἐφανέρωσεν ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν: «Διότι ἐάν ἀνεκρίναμεν καὶ ἐξετάζωμεν μὲ φόβον Θεοῦ τὸν ἑαυτὸν μας, προταῖ νὰ προσελθῶμεν εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν, δὲν θὰ καταδικασώμεθα ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰς τιμωρίας».⁶⁰ Συνεπῶς, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν καταδικὴν ἐκείνην, ἀφοῦ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος ὅλα τὰ ἄλλα, ὅς ἐξετάζωμεν τὴν ἱδικὴν μας ζωὴν καὶ νὰ καταδικάζωμεν τὴν σκέψιν ποὺ μᾶς ὠθεῖ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ διεγείρωμεν τὴν συνείδησιν καὶ νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας λόγον τῶν πράξεῶν μας. B Διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐλαφρῶσωμεν τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων καὶ νὰ εὐρωμεν μεγάλην συγγνώμην καὶ νὰ περάσωμεν μὲ χαρὰν τὸν παρόντα βίον καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου βόξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζί καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

59. Α' Κορινθ. 11, 31.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τὸ μέγα θέμα τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου καὶ τὴν σημασίαν αὐτοῦ ἀκολουθεῖται ὁ Χρυσόστομος εἰς τὰς τρεῖς ἑμίλιαι τοῦ ἀκολουθοῦντος βιβλίου, πάντοτε εἰναι ἐπίκαιρος ὁ λόγος δι' ἕνα τοῦτον ἐξῆς πρόβλημα, τὸ ὅτιον εἰς τὰς ἡμέρας μας λαμβάνει δραματικὰς διαστάσεις, καὶ ὁ λόγος τοῦ Χρυσόστομου, μολοντί ἀπέχει τῆς ἐποχῆς μας, ἂν τούτοις δὲν φαίνεται πᾶ ἀγνοῖ τὰς ποικίλας πετυχίας, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπιφανίζεται τοῦτο σῆμα, καὶ δι' αὐτὸ μὲς δημιουργεῖ τὴν εὐθύμειαν ἑπι προσφάτως ἐξηλεῖται ἀπὸ τὸ σῆμα τοῦ ἱεροῦ Πατρός.

Ἡ θέσις ἐκείνου τῶν συζῶντων ἐνὸς τῆς αἰκογονείας, ἡ ἐκλογὴ τῆς καταλλήλου συζύγου, ἡ προίκα, ἡ κορνεία καὶ ἡ μοιχεία, ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη τῶν συζῶντων καὶ ἡ ἐξ τῶ ἀνδρός πρὸς τὴν γυναῖκα, ὁ συμβολικὸς τοῦ γάμου, εἰναι μερικὰ ἐπι μέρους ὑψηλότητα, τὰ ὅποια διεκδικεῖται ἐξελέγονται ὑπὸ τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὰς ἑμίλιας αὐτάς.

Ὡς δὲν χρησιμοποιεῖται τὸ ἑξῆσον κεφάλαιον τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἀποστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ ἐνταῦθεν ἀπιχεῖται μίαν θαύταιαν ἀνακομιχὴν ἐξέτασιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου, ἀναλύειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πλευρῆς τοῦ σκοποῦ, τὸν ὅποιον ἐξοικονομεῖται τῶν κινδύνων τοῦ τὸν ἀπειλοῦν καὶ τῶν μέσων τοῦ δὲ ἐξασφαλίσου τὴν δικτήρησίαν του.

Συγκεκριμένως, εἰς τὴν πρώτην ἑμίλιαν, ἀναλύειν τὸς λόγους τοῦ Παύλου «Περὶ δὲ ὧν ἐγράφατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπων γυναῖκα μὴ ἀπειθεῖν· διὰ δὲ τῆς κορνείας ἐκείνος τὴν ἐκείνου γυναῖκα ἔχτω, καὶ ἐκείνη τὸν ἑαυτοῦ ἀνδρα ἔχτω. τῆ γυναῖκα ὁ ἀνὴρ τὴν ἀρειομένην εἰκοσαν ἀποδοῦναι, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ ἡ γυνὴ τοῦ ἑαυτοῦ σώματος ὡς ἐκκεντρίται, ἀλλ' ἡ ἀνὴρ ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἑαυτοῦ σώματος ὡς ἐκκεντρίται, ἀλλ' ἡ γυνὴ» (Α' Κορινθ. 7. 1 - 4), ἐξηγεῖ τὴν σκοπιμότητα τοῦ γάμου καὶ συνιστᾷ τὴν ἀμνημονετὴν τέλειαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀποκομιχὴν τῶν ἀδελφολατρικῶν συνθηκῶν, αἱ ὅποια προσβάλλου καὶ φέρου τὴν φυγὴν τῆς νεαρῆς νεότητος καὶ ρίπτου τὴ σπέρματα τῆς διαλόκου τῆς νεοσύστατου οἰκογενείας. Εἰς τὴν συνέχισιν διακρινεῖται πλήρως τὴν ἔννοιαν τῆς μοιχείας καὶ τοῦτεῖ δὲ καὶ οἱ δύο συζῶντες ἀπέκτειναι εἰς τὴν ἐνοχὴν αὐτῆς καὶ δὲν θαρῶναι

μόνον τὴν οὐκὸν τὸ παράνομα αὐτῶ, τοῦ ὁποῖου αἱ ἐλεύθεροι συνέπειαι διὰ τὴν οικονομίαν εἶναι ἀνυπολόγιστοι.

Εἰς τὴν δευτέραν ἀναφέρεται εἰς τὴν διὰ τοῦ γάμου δημιουργούμενον διαπρὸς ματαῦ τῶν συζύγων καὶ ἐμπροσθέν διεδοκίμως τὸ χωρίον «Τὴν δέδοται κἀμ ἐν ἑσσι χρόνον ἕξ ἡμέρας αὐτῆς ἕν ὃν κοιμηθῆ ἡ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἑστὴν ὃ θέλει γεννηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ μακαριώτερα δι ἵσταν ἕν ὅσα μόνον, κατὰ τὴν ἐξὴν γράμην δοκῶ δὲ κατὰ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν» (Α' Κορινθ. 7, 39—40).

Εἰς τὴν τρίτην, ἐπιναί κατ' ἀρχάς τὸν ἐπίσκοπον Μάζιμου καὶ εἰς τὴν συνέχεια θμιλεῖ διὰ τὴν ἀγάπην ποῦ πρέπει νὰ δεικνύῃ ὁ σύζυγος πρὸς τὴν σύζυγον καὶ ἀντιτρόφος, τὴν ἑνωσιν τῶν ὁποίων παραβάλλει μὲ τὴν ἑνωσιν τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπίσης, περιγράφει τὸν τύπον τῆς ἱερωτικῆς συζύγου, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνδρας, ἀποδιόπτων κυρίως εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἔχει εἰς τὸ μέγεθος τῆς προίκας Ἐσθῆτα διὰ μακρῶν, ὡς παραδειγμα, τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ, μέσῃ τοῦ Ἐλίζερ, γενομένην ἐκλογὴν τῆς Ραβδίκας ὡς συζύγου τοῦ Ἰσαάκ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει σαφῶς διὰ τὸ θέμα τῶν θμιλῶν εἶναι ἑνωσιν, τὸ περὶ τοῦ γάμου, καὶ ἀκρίβειαν ἔμφρων ἑνωσιν ἐντὸς ὅρατος χρονικοῦ διαστήματος κατὰ τὴν σειράν ποῦ δημιουργοῦνται.

Δὲν ὑπάρχει δυνατότης νὰ προσδιορισθῆ ὁ χρόνος, κατ' ὃν ἔλαβαν χώραν αὐταί, ἀλλ' ἰνδείξει τινεῖ, προαρχόμενοι ἐκ τῶν λεγομένων τοῦ Χρισοστόμου περὶ τοῦ ἐπισκόπου Μάζιμου, πείθου διὰ ὃ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦσαν αὐτὸς ποῦ ἤκουσε πρῶτος τὰ ἑξ ἐπιλαμβάνονταί ἐν αὐταῖς.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

193 Α ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ:

«ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΙΝΑΥΝΟΝ ΟΜΩΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΚΤΡΟΠΗΣ ΕΙΣ ΠΟΡΝΕΙΑΣ, ΑΣ ΚΗΗ ΚΑΘΕΝΑΣ ΤΗΝ ΣΙΣΤΙΟΝ ΤΟΥ.»¹

Καὶ σήμερον θέλω νὰ σῶς ὀδηγήσω εἰς τὰς πηγὰς τοῦ μέλιτος, ἐνὸς μέλιτος ποῦ δὲν ἔχει χορτασιμόν. Τέτοια εἶναι ἡ φύσις τῶν λόγων τοῦ Παύλου, καὶ ὅλοι ὅσοι γεμίζουν τὰς καρδίας τῶν ἀπὸ τὰς πηγὰς αὐτῶν, ὀμιλοῦν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ μᾶλλον ἡ ἡσυχία τῶν βέλων λόγων καλύπτει καὶ δαῖν τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐφάνερων καὶ ὁ προφήτης, ὅταν ἔλεγεν: «Πόσον γλυκέα καὶ εὐχάριστα εἶναι τὰ λόγια σου εἰς τὸν λόφυγγά μου! Ὅταν τὰ προσφέρω διὰ τοῦ στόματός μου εἶναι γλυκύτερα παραπάνω ἀπὸ τὸ μέλι.»² Ἡ ἡσυχία τῶν βέλων λόγων δὲν εἶναι μόνον γλυκύτερα ἀπὸ τὸ μέλι, ἀλλὰ εἶναι πολυτιμότερα καὶ καθαρωτέρα καὶ ἀπὸ τὸν χρυσόν καὶ ἀπὸ τὸν ἄργυρον καὶ ἀπὸ κάθε πολυτίμου λίθου. «Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου», λέγει, «εἶναι καθάρα, ἀγνά, ἀπληλαγμένα ἀπὸ κάθε ψεύδος, ὅμοια πρὸς τὸν ἄργυρον ποῦ ἐπυρακτώθη καὶ ἔχωνεῦθ εἰς τὸν κλίθωνο τῆς γῆς, καὶ εἶναι τελείως καθάρως.»³ Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε: «Τὸ νὰ τρώῃ κανεὶς πολὺ μέλι δὲν εἶναι καλὸν καὶ ἀφελίμων. Ἐξ ἀντιθέτου ὅμως, πρέπει νὰ ἀκούῃ κανεὶς ἀπλήστως, καὶ νὰ τιμῆ καὶ νὰ δέχεται τοὺς λόγους ἐναρέτων ἀνθρώπων.»⁴ Διότι ἀπὸ τὸ μέλι ἔκεινο πολλὰς φορὰς γεννᾶται νόσος ποῦ δὲν ὄπηρχε πρὶν, ἐνῶ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς δυναμέθα νὰ ἀποβάλλωμεν καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ἀσθένειαν. Καὶ τὸ μὲν μέλι κατὰ τὴν πέψιν χάνεται, ὁ ἐνῶ τὰ θεία λόγια, ὅταν ἀφομοιωθοῦν, τότε γίνονται γλυκύτερα καὶ χρησιμότερα καὶ δι' αὐτοὺς ποῦ τὰ ἀφομοίωσαν καὶ δι' ἄλλους πολλοὺς. Καὶ ὅταν ἀπολαμβάνῃ κανεὶς ἐνα

1. Α' Κορινθ. 7, 2.
2. Ψαλμ. 118, 108.
3. Ψαλμ. 11, 7.
4. Παροιμ. 25, 87.

πλοῖσιο τραπέζι και ἔπειτα ρούεται ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν, γίνεται δυσάρεστος εἰς τὸν σύντροφόν του. Ἐνῶ ἔστιν κανεὶς ρούεται ἀπὸ χαρτοσμῶν πνευματικῆς διδασκαλίας, μεταδίδει εἰς τὸν πλησίον του πολλὴν ἐνώδιον. Ὁ Δαυὶδ λοιπόν, ποῦ συνεχῶς ἀπελάδωνε ἕνα τέτοιο πνευματικὸν τραπέζι, ἔλεγε: «Ἀπὸ τὴν γαμάτην ἱερὰ αἰσθήματα καρδίαν μου ὑπερέχειλίσαι και ἐξεπίγηασε λόγος ἔξοχος, ὠραίος, σωτήριος».⁵ Διότι εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερκεχήλιση και νὰ ἐκπηγάσῃ και πονηρὸς λόγος. Καὶ ὅπως εἰς τὴν ὕλικὴν τράπεζαν ἡ ποιότης τοῦ «ρεψίματος» ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν ἰδεασμάτων, Ὡς εἶσι συμβαίνει και μετὰ τὴν δύναμιν τῶν λόγων. Δηλαδή πολλοὶ ἄνθρωποι ὁμιλοῦν ἀναλόγως πρὸς τὴν πνευματικὴν τροφήν ποῦ λαμβάνουν. Π.χ. εἰν ὑπάγη εἰς τὸ θέατρον και ἀκουσῆς πορνικὰ ἔσματα, τέτοια λόγια ὀπωσθήποτε θὰ εἴπῃς πρὸς τὸν πλησίον σου. Ἐν ὅμως ἔλθῃς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν και μετῴχησῃς εἰς τὰ πνευματικὰ ἀκούσματα, τότε και τὰ λόγια σου θὰ εἶναι ἀνάλογα. Διὰ τοῦτο και ὁ προφήτης ἔλεγε: «Ἀπὸ τὴν γαμάτην ἱερὰ αἰσθήματα καρδίαν μου ὑπερέχειλίσαι και ἐξεπίγηασε λόγος ἔξοχος, ὠραίος, σωτήριος», δεικνύων εἰς ἡμᾶς ἀπὸ ποίαν τράπεζαν ἐτρῶγε πάντοτε. Ἐ ἔξ αὐτοῦ κινούμενος και ὁ Παῦλος, παρῴτρυνε λέγων: «Κάθε λόγος θρωμερὸς ὅς μὴ θγαίη ἀπὸ τὸ στόμα σας, ἀλλὰ μόνον εἰν ὑπάρχη κανένας λόγος καλός».⁶ Καὶ ποίος εἶναι ὁ θρωμερὸς λόγος; Ἵπως ἐρωτήσῃ κάποιος. Ἐάν μάθῃς τὸν καλόν, τότε θὰ γωαρῆσῃς και τὸν θρωμερόν. Διότι τοῦτον τὸν ἔθεσε πρὸς ἀντιβίαστολήν εκείνου. Τῶρα ποίος λόγος εἶναι ὁ ἀγαθός, δὲν θὰ χρειασθῇ νὰ τὸ μάθῃς ἀπὸ ἐμένα. Διότι ὁ ἰδιος ὁ Παῦλος μᾶς ἠρμήνευσε τὴν φύσιν του. Πραγματικά, ἀφῶ εἶπεν, «ἀλλὰ μόνον εἰν ὑπάρχη κανένας λόγος καλός» προσέθεσε «και κατᾶλληλος νὰ οἰκοδομησῇ τὴν Ἐκκλησίαν» ὀποδεκνύων, ὅτι ἀγαθὸς λόγος εἶναι αὐτὸς ποῦ δοσθῆι ἐποικοδομητικῶς τὸν πλησίον. Ὅπως λοιπόν ὁ λόγος ποῦ οἰκοδομεῖ εἶναι ἀγαθός, ἱεῖ Α ἔπει και ὁ λόγος ποῦ κρημνίζει εἶναι θρωμερὸς και φαῦλος.

Καὶ σὺ λοιπόν, ἀγωπητέ μου, εἰν ἔχῃς νὰ εἴπῃς κάτι, ποῦ δυνατόν νὰ βελτιώσῃ αὐτόν ποῦ θὰ τὸ ἀκούσῃ, μὴ παραλείψῃς νὰ τὸν εἴπῃς ἐπικαιρῶς προκειμένου νὰ σῶ-

5. ἡ-αμ. 44, 9.
6. ἑβρ. 4, 39.
7. ἑβρ. 4, 9.

σῆς κάποιον. Ἐάν ὅμως δὲν ἔχῃς τίποτε τέτοιο, ἀλλὰ ἔχεις πονηρούς και διεφθαρμένους λόγους, τότε νὰ σωπήσῃς, διὰ νὰ μὴ κατηγορῆς τὸν πλησίον σου. Αὐτὸς, λοιπόν, εἶναι ὁ θρωμερὸς λόγος, ποῦ ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἐποικοδομητικὸς εἰς τὸν ἀκουσθῆν, ἀλλὰ και τὸν καταστρέφει. Καὶ ἂν φροντίσῃ διὰ τὴν ἀρετὴν, πολλές φορές ὀδηγεῖται εἰς τὴν ἔπαρσιν. Ἐν ἄλλῃ εἶναι ἀμελής και ἀδιάφορος, γίνεται ἀκόμη περισσότερο ἀμελής. Ἐν σκοπεύῃς νὰ εἴπῃς λόγον αἰσχρόν και γελοῖον, καλύτερα νὰ σωπήσῃς. Ἐ καὶ ὅσον και αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι: θρωμερὸς, ἐπειδὴ καθιστᾶ ἀσελεγετέρους και αὐτόν ποῦ τὸν λέγει και αὐτόν ποῦ τὸν ἀκούει και ἐξάπτει εἰς τὸν καθένα τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας. Ὅπως, δηλαδή, τὰ εὔλα γίνονται τροφή και πρώτη βλῆ τῆς φωτιᾶς, ἔτσι και οἱ λόγοι γίνονται τροφή τῶν πονηρῶν σκέψεων. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ λέγωμεν ὀπωσθήποτε ὅσα ἔχομεν εἰς τὴν σκέψιν μας, ἀλλὰ νὰ προσπαθῶμεν και ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν σκέψιν μας νὰ ἐκδιώκωμεν τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας και κάθε αἰσχρόν διαλογισμόν. Ἐάν ποτὶ, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν, μᾶς καταλάβωμεν ρυπαροὶ λογισμοί, ποτὶ νὰ μὴ τοὺς ἐκφράσωμεν μετὰ τὴν γλώσσον, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀποπηγίωμεν μετὰ τὴν σιωπήν. Διότι και τὰ θηρία και τὰ ἐρπετὰ, ἔστιν τίπιουν μέσα εἰς λάκκον, ἂν μὲν εἰδρουν καμμίαν διέξοδον πρὸς τὰ ἐπάνω, ἀνιθαίνων και γίνονται συνήθως ἀγρωτάτερα. Ἐ Ἐν ὅμως μείνωμεν διαρκῶς κάτω κλεισμένα, ἐκώλως γίνονται και ἐξαφανίζονται. Ἐτσι και αἱ πονηραὶ σκέψεις, ἂν εἰδρουν κάποιαν διέξοδον διὰ τοῦ στόματός μας μετὰ τοὺς λόγους, ἀνῆπτουν τὴν ἐσωτερικὴν φλόγα. Ἐν ὅμως τὰς ἀποκλείσῃς μετὰ τὴν σιωπήν, ὀδυνατίζων και μετὰ τὴν σιωπήν λειώων, σῶν ἀπὸ πείνων, και ἀπαθνήσκων ταχέως μέσα εἰς τὴν ψυχὴν. Ὅστε και ἂν ἀκόμη αἰσθανθῆς μέσα σου κάποιαν αἰσχρόν ἐπιθυμίαν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐκφράσῃς αἰσχρόν λόγον, θὰ κατασβέσῃς και τὴν ἐπιθυμίαν. Ἐς ἄλλου, δὲν ἔχεις καθαρὰν διάνοισιν; Τοῦλάχιστον ἔχει στόμα καθαρὸν και μὴ ἀδειάζῃς ἔξω τὸν δόρυβορον, διὰ νὰ μὴ βλάψῃς και ἄλλον και τὸν εἰυτόν σου. Ὡς διότι μετὰ τοὺς αἰσχροὺς λόγους κηλιδώνονται ὅχι μόνον αὐτοὶ ποῦ τοὺς λέγουν, ἀλλὰ και αὐτοὶ ποῦ τοὺς ἀκούουν.

Διὰ τοῦτο σᾶς παραινῶ και σᾶς συμβουλεύω ὅχι μόνον νὰ μὴ λέγετε τέτοιους λόγους, ἀλλὰ νὰ ἀποφεύγετε και νὰ τοὺς ἀκούετε, ἔστιν ἄλλοι τοὺς λέγουν, και νὰ εἴσθε διαρκῶς προσηλωμένοι εἰς τὸν θεῖον νόμον. Διότι τὸν ἐθρωτων αὐτοῦ τοῦ εἰδους θεωρεῖ μακάριον και ὁ προ-

φίτης, όταν λέγει: «Τριστευχιόμενος και εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἐπορεύθη ποτὲ σύμφωνα μετὰ τὰς ἀνάγκαις καὶ τὰ θελήματα τῶν ἁεθῶν ἀνθρώπων καὶ οὔτε πρὸς στιγμήν δὲν ἐστάθη ἐκεῖ, ὅπου διακρίνονται οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὔτε ἐκέθισε νὰ λάβῃ μέρος εἰς συναστροφὰς ἀνθρώπων ποῦ εἶναι διαφθαρμένοι καὶ διαφθάρουν τὴν κοινωνίαν. Ἄλλὰ ἐξ ἀντίθετου μετὰ τὴν του τὴν καρδίαν ἔχει ὄψει τὴν θέλησιν του καὶ τὴν σκέψιν του εἰς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου καὶ τὸν νόμον αὐτῶν θὰ μελετᾷ ἡμέραν καὶ νύκτα».⁸

Ἐ εἰς τὰς ἐξωεκκλησιαστικὰς συγκεντρώσεις, ἴσως καμνικὰ φορὰ νὰ λέχθῃ κατὰ καλὸν, ἀλλὰ συνήθως οἱ πολλοὶ, μετὰ τῶν πολλῶν φαύλων, μετὰ θίας λέγουν καὶ ἕνα καλόν. Ἐνῷ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. Ποτὲ δὲν θὰ ἀκούσῃ κανένας πονηρὸν λόγον, ἀλλὰ ὅλοι οἱ λόγοι ποῦ θὰ ἀκούσῃ εἶναι λόγοι οὐστῆροι καὶ φιλοσοφημένοι. Ὅπως, βέβαια, καὶ αὐτὰ ποῦ σήμερα ἀνεγνώσθησαν. Ποία εἶναι αὐτά; «Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὰ ζητήματα, διὰ τὰ ὅποια μοῦ ἐγράφατε, λέγει, «ἀπαντᾷ τὰ ἔξῃ: Καλὸν εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ γνωρίσῃ καὶ νὰ μὴ ἐγγίξῃ διόλου γυναῖκα. Διὰ τὸν κίνδυνον ὅμως τῆς παρεκτροπῆς εἰς πορνείας, ἃς ἔχη καθένος τὴν σύζυγον του καὶ καθεμῖα ἃς ἔχη τὸν ἰδικὸν τῆς ἀνδρα».⁹ Ὁ Παῦλος ἐδῶ νομοθετεῖ περὶ γάμων καὶ δὲν ἐντρέπεται, δὲν κοκκινίζει. Καὶ πολὺ φυσικὰ.¹⁰ Διότι, ἐὰν ὁ Κύριος αὐτοῦ ἐτίμησε τὸν γάμον καὶ δὲν ἐδοκίμασεν ἐντροπὴν δι' αὐτό, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν παρουσίαν του καὶ μετὰ τὸ δῶρον ἐκόσμησε τὸ πρᾶγμα (καὶ πραγματικὰ εἰσέφερον εἰς τὸν γάμον δῶρα μεγαλύτερα ἀπὸ δαυτοῦ, διότι μετέβαλε τὸ βδωρ εἰς οἶνον¹¹), διατι νὰ κοκκινήσῃ ὁ δοῦλος νομοθετῶν περὶ γάμου; Διότι ὁ γάμος δὲν εἶναι πρᾶγμα κακόν, ἀλλὰ κακόν εἶναι ἡ μοιχεία, κακόν εἶναι ἡ πορνεία. Ἐνῷ ὁ γάμος εἶναι φάρμακον ποῦ θεραπεύει τὴν πορνείαν. Συνεπῶς, ἃς μὴ τὸν ἀπαιτῶμεν μετὰ τὰς διαβολικὰς πομπάς, ἀλλὰ, ὅπως ἔκαμαν ἐκεῖνοι εἰς τὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, τὸ ἴδιον ἃς κάμνουν καὶ αὐτοὶ ποῦ σήμερον λαμβάνουν γυναῖκας, ἃς ἔχουν, δηλαδὴ, ἀνάμυσά των τὸν Χριστόν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτό; θὰ ἐρωτήσῃ κάποιος. Ἐ Διὰ μέσου τῶν ἱερῶν δέδοια. «Εκεῖνος ποῦ σὰς ὑ-

8. Ψαλμ. 1, 1-2.
9. Α' Κορινθ. 7, 1-2.
10. Πρβλ. Ἰωάν. 2, 1-11.

ποδέχεται πρὸς φιλοξενίαν ὡς διακόνους τοῦ εὐαγγελίου μου», λέγει, «υποδέχεται ἔχι σὰς, ἀλλὰ ἐμένα!»¹² Ὄστε, ἐν ἀπομακρύνῃ τὸν διάβολον, ἐν ἐκδίωξῃ τὰ πορνικὰ θάρματα, τὰς χυδαίας μελωδίας, τοὺς ἀτάκτους χορούς, τοὺς αἰσχροὺς λόγους, τὴν διαβολικὴν πομπήν, τὸν ὄρυγον, τὰ ὄσκηνα γέλια καὶ τὰς ἄλλας ἀσχημίας, εἰσαγάγῃ δὲ τοὺς ἁγίους δούλους τοῦ Χριστοῦ, τότε διὰ μέσου αὐτῶν θὰ εἶναι ὁπωσδήποτε παρών καὶ ὁ Χριστὸς μαζί μετὰ τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς. «Διότι ἐκεῖνος ποῦ θὰ κἀνῆ τὸ θελημα τοῦ Πατρὸς μου, λέγει, «αὐτὸς εἶναι ἀδελφός μου καὶ ἀδελφὴ μου καὶ μητέρα μου».¹³ Καὶ γνωρίζω, ὅτι γίνομαι εἰς μερικὸς φορτικὸς καὶ δυσάρεστος ὅταν σὰς συμβουλεύω αὐτὰ καὶ καταργῶ παλαιὰς συνήθειας. Ὅμως αὐτὸ δὲν με ἐνδιαφέρει καθόλου. Διότι δὲν ἐπιθώκω νὰ λάβω τὴν εὐγνωμοσύνην σας, Ἐ ἀλλὰ ἐπιζητῶ τὴν ἰδικὴν σας ὠφέλειαν. Δὲν ἐνδιαφέρομαι διὰ τὰ χειροκροτήματα καὶ τοὺς ἐπαίνους σας, ἀλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν σύνοιαν σας.

Καὶ μὴ μοῦ εἴπη κανεὶς, ὅτι εἶναι ἔθιμον. Ὅπου διαπράττεται ἡ ἁμαρτία μὴ μοῦ ἐπικαλῆσαι τὸ ἔθιμον. Ἀλλὰ, ἐὰν μὲν τὰ συμβαίνοντα εἶναι πονηρὰ, καὶ ἐν ἀκόμῃ ἀποτελοῦν παλαιὰν συνήθειαν, νὰ τὴν καταργήσῃς. Ἄν ὅμως δὲν εἶναι πονηρὰ, καὶ ἐν ἀκόμῃ δὲν ἀποτελοῦν συνήθειαν, νὰ τὰ εἰσαγάγῃς καὶ νὰ τὰ καθιερώσῃς. Ὅτι ὅμως δὲν ἦταν παλαιὰ συνήθειαν νὰ διαπράττονται αἱ ἀσχημοσύναι αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀλλὰ ἔλ' αὐτὰ ἀποτελοῦν κάποιαν καινοτομίαν, σκέψου πῶς ἐμαμφεῖσθ' ὁ Ἰσαὰκ τὴν Ρεβέκκαν,¹⁴ πῶς ὁ Ἰακώβ τὴν Ραχίλ.¹⁵ Καὶ πράγματι, ἡ Γραφὴ ἀναφέρει αὐτοὺς τοὺς γάμους καὶ λέγει πῶς αἱ νέμραι αὐταὶ ὑψηλῆσαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν γαμβρῶν, Ἦ ἀλλὰ δὲν κάμνει λόγον διὰ τίποτε παρόμοιον. Βέβαια, ὠργάνωσαν συμπόσιον καὶ παρέβησαν δειπνῶν λομπρότερον ἀπὸ τὸ συνηθῆ καὶ ἐκάλεσαν τοὺς συγγενεῖς των εἰς τοὺς γάμους. Οἱ ἀδελφοὶ ὅμως καὶ αἱ οὐριγγες, τὰ κύμβαλα καὶ οἱ μεθυσμένοι χοροὶ καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ σημερινὴ ἀσχημοσύνη εἶχε τεθῆ ἐκποδῶν. Ἐνῷ σήμερα κατὰ τὴν διάρκειον τοῦ χοροῦ καὶ ὀμνους φάλλον εἰς τὴν Ἀφροδίτην, καὶ πολλὰς μοιχείας, καὶ διαφθείρουν τοὺς γάμους, καὶ παρανόμους ἔρωτας καὶ

11. Ματθ. 10, 40.
12. Ματθ. 12, 50.
13. Πρβλ. Γεν. 26, 44.
14. Πρβλ. Γεν. 29, 23 ἔξ.

θθεμίτους ένωσης και πολλά άλλα δάματα γεμάτα δάσειαν και αλοχύνη τραγουδούν κατ' εκείνην τήν ήμέραν και όστερα από τήν μέθην και τήν τόσην δαχμοσύνην με αλοχράς λέξεις Ε διαπομπεύουν δημοσία τήν νόμην. Πές μου όμως, πώς άπατείς από αυτήν σωφροσύνην, όταν από τήν πρώτην ήμέραν τήν διαπομπεύωγης εις τόσην άναίδειαν και άροντίκης να γίνονται και να λέγονται ένώπιόν της πράγματα που δεν είναι σωστόν να τα άκούσους όστε οι κακοί δούλοι: Τόσον χρόνον εκπαίσειν ο πατέρας με τήν μητέρα της να σωλάτταν τήν παρθένον, ώστε μήτε να εψη ούτε να άκούση άλλων να λέγη τοιαύτας λέξεις και τήν περιώριζεν εις τό θυμάτιόν της, εις τόν γυναικωνίτην,¹⁹⁸ Α και φύλακας έχρησιμοποιεί, και θύρας, και μοχλούς, και άπηγόρευε τας έσπερινάς έξόδους και δεν τής επέτρεπε να εμφανίζεται εμπρός εις τούς φίλους του και ελάμβανε και άλλα περισσότερα μέτρα, και έχρυσαι ού και μέσα εις μίαν ήμέραν έξαναμιζεις δλας αυτός τας προσπαθείας και πραετομιάσεις με τήν άτιμον εκείνην πομπήν να γίνη άναίσχυτος ή νόμη και εισάγει εις τήν ψυχήν της διεφθαρμένας λέξεις: Εις αυτά δεν όφείλονται τα μετέπειτα κακά: Άπό αυτά δεν προέρχονται αι μοιχείαι και αι ζηλοτυπία: Αυτά δεν προκαλούν τας άτεκνίας, τας χηρείας και τας πτώρους όρφανίας: Πραγματικά, όταν με τα τραγούδια καλής τούς δαίμονας, Β όταν με τας αλοχράς λέξεις εκπληρώνης τας επιθυμίας εκείνων, όταν εισάγης εις τήν οικίαν μίμους και τύπους θηλυπρεπείς και δλον τό θέατρον, όταν γεμίσης τήν οικίαν από πόρνας και έτοιμάσης εκεί δολόκληρον χρόνον δαιμόνων να όργιάση, πές μου τί τό καλόν περιμένεις πλέον;

Άλλά διά ποιόν λόγον προσκαλείς και τούς ιερείς, όπου πρόκειται τήν έπομένην να πράξης δλα αυτά: Θέλεις να επιδείξης μεγαλοπρέπειαν που να προσφέρη κάποιαν ώφέλειαν; Κάλεσε τό πλήθος των πτωχών. Άλλά έντρέπεται, θέβασα, και κοκκινίζει; Και τί είναι χειρότερον από αυτόν τόν παραλογισμόν, όταν, ενώ αύρεις εις τήν οικίαν σου τόν διάβολον, δεν θεωρής ότι κάμνεις κάτι αισιοχρόν, όταν όμως πρόκειται να εισαγάγης τόν Χριστόν, κοκκινίζει; Ο Διότι όπως, όταν εισέρχεται εις τήν οικίαν σου οι πτωχοί, έχρηται ο Χριστός, τό ίδιον και όταν χορεύουν εκεί οι μίμοι και οι θηλυπρεπείς, όργιάζει εκεί μέσα ο διάβολος. Και από εκείνην τήν δαπάνην δεν προέρχεται κανένα κέρδος, αλλά δύναται να προκληθή και μεγάλη δλαθή, ενώ από τα έξοδα αυτά θα λάβης συντόμως μεγά-

λην άνταμοιβήν. Άλλά, θα μου εψης, αυτό δεν τό έκαμε κανείς εις τήν πόλιν; Άλλά σπεύσε να κάμης ού τήν άρχήν και να γίνης άρχηγός της καλής αυτής συνθείας, ώστε και οι μεταγενέστεροι να άναφέρουν, ότι τήν παρέλαβον από σε.

Και αν κάποιος επιδείξη εύγενή άμύλλαν διά τό έθιμον αυτό ή τό μνηστή, τότε οι άπάγονοι του θα έχουν να λέγουν, Ο ότι ο δέικνα εισήγαγε πρώτος αυτόν τόν καλόν νόμον Διότι, ένν εις τούς άγώνας έξω από τα πλαίσια της Έκκλησίας, άναφέρονται από πολλούς εις τα συμπίσια, εκείνοι οι όποιοι διεξήγονον τας άσκότους αυτές λειτουργίας με περισσότεράν μεγαλοπρέπειαν, πολύ περισσότερον θα επαινέσους μίαν πνευματικήν λειτουργίαν και θα είναι ευγνώμονες εις τόν πρώτον, ο όποιος εισήγαγεν αυτήν τήν θαυμαστήν άρχήν, και αυτό θα άποτελή μεγαλοδωριον και κέρδος. Πραγματικά, και όταν άκόμη ή συνθήκη αυτή θα εφαρμόζεται από τούς άλλους, τήν άνταμοιβήν των καρπών εκείνων θα τήν άποκομίσης ού, ο όποιος πρώτος τό εισήγαγες και τό καθιέρωσες. Αυτό θα σε κάμη γρήγορα και πατέρα, τούτο θα βοηθήση και τα τέκνα σου, και θα συντελέση ώστε ο γαμπρός να γηράση μαζί με τήν νόμην. Ε. Όπως, δηλαδή, ο Θεός άπειλεί συνεχώς τούς άμαρτανόντας λέγων «οτι θα γίνουν τα παιδιά σας όρφανά και οι γυναίκες σας χήραι»,¹⁹⁹ έτσι και εις αυτούς που τόν ύπακούουν εις δλα ύπόσχεται και εύτυχής γήρας και δλα τό αγαθά.

Αυτό δύνασθε να τό άκούσετε και από τόν Παύλον που λέγει, ότι τό πλήθος των άμαρτημάτων πολλάκις έπροκάλεσε πτώρους θανάτους. «Διά τούτο», λέγει, «υπάρχουν μεταξύ σας πολλοί άσθενείς και άρρωστοι και άπέθαναν άρκετοί».²⁰⁰ Οτι δέ οι πτωχοί, όταν διατρέφονται, δεν άφήνουν να συμβή κανένα τέτοιο κακό, αλλά και αν συμβή κάτι άπροσδόκητον, δμέσως τό άποκαθιστούν,²⁰¹ Α μάθε το από τήν κόρην εις τήν Ιόππην.²⁰² Και πραγματικά, όταν κάποτε έκτετο νεκρά, οι πτωχοί, που έτρέ-

198. Έξοδ. 32, 24.

199. Α' Κορινθ. 11, 30.

200. Πόλις και σημαντικός ληφθ εις τας άπόκ. της Παλαιάς-ίνης, και μόν μετάφραστώς και τής Παλαιάς-ίνης. Παλαιάστίς καίς άναπόστολον τούτο κατά τήν έσχη τήν Πρωτον, εις τήν αρχήν τούτου: δλλα και έντονον θηλικόν δόγμα κατά τήν άρχήν τόν άποστόλον Κίνα: δδ χαρακτηρι σταις ότι εις τήν είδα τήν Πίττον, τό πρωτον όραμα περί τών κρινών και άκαθάρτων (Πραξ. 10, 15.).

φοντο από αυτήν, αφού συγκεντρώθησαν γύρω της, εδάκρυσαν και την επανέφεραν εις την ζωήν.¹⁸ Τόσον πολυή προσευχή των πτωχών και των πτωχών, είναι χρησιμότερα από τον γέλωτα και τους γομούς. Έδώ η τρέφει διαρκεί μόνον μίαν ημέραν, ενώ εκεί το κέθος είναι διαρκές. Σκέψου πόσην σημασίαν έχει να δεχθῆ πρώτα ἡ υμνησιὴ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τόσας εὐλογίας, καὶ ἔπειτα νὰ εἰσελθῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Ἀπὸ πόσους στεφάνους λαμπρότερα δὲν εἶναι αὐτά; Ἀπὸ πόσους πλοῦτων χρησιμώτερα; Βέβαια, αὐτὸ ποῦ γίνεται σήμερον ἀποτελεῖ ἐσχάτην παράκρουσιν καὶ παραφροσύνην. Διότι, καὶ ἐὰν δὲν ἐπεφυλάσσοτο καμμία ποιητὴ καὶ τιμωρία δι' αὐτοὺς ποῦ κόμουν αὐτὰς τὰς ἀσχημίας, Ἡ σκέψου πόσον μεγάλην τιμωρίαν ἀποτελεῖ νὰ ἀνέχεσθε νὰ περιλούεσθε μὲ τόσας ὄψεις δημοσίᾳ, εἰς ἐπίκοον ὄλων, ἀπὸ ἀνθρώπων μεθυομένων καὶ διεσφαρμένων εἰς τὴν ψυχὴν.

Διότι οἱ μὲν πένιτες, ὅταν λαμβάνουν, εὐλογοῦν καὶ εὐχονται θεῖον ἀγαθόν. Ἐνῶ ἐκεῖνοι μετὰ τὴν μέθην, μετὰ τὴν πολυφαγίαν, ἀδειάζουν ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν νεονύμφων ὅλων τὸν ὄρθερον τῶν περαιομάτων, ἀνοσιπύσσοντες μετὰ τῶν μίαν ἑμιλλαν διαβολικῶν. Καὶ ὡσὺν νὰ ἦσαν ἐχθροὶ αὐτοὶ ποῦ συγκεντρώνονται, ἔτσι οἱ συγγενεῖς τῶν ἑμιλλῶνται μετὰ τῶν νὰ μιμηθῶν τοὺς ἐχθροὺς τῶν μὲ τὸ νὰ προφέρουν ρητὰ καὶ ἄρητὰ ἀσχημίας διὰ τοὺς νεονύμφους. C' Καὶ αὐτὴ ἡ μετὰ τῶν ἑρις μὲ ὄλην τὴν ὑπερβολὴν τῆς κάμει τὸν γαμπρὸν καὶ τὴν υμνησὴν νὰ ἐντρέπονται. Ἀρὰ γέ, πές μου, θὰ ζητήσωμεν ἄλληλῃ ἀπόδειξιν ὅτι δαίμονες κινοῦν τὰς ψυχὰς ἐκείνων, ὡσὺν νὰ γίνονται καὶ νὰ λέγονται ὅλ' αὐτὰ ἀπὸ αὐτοὺς; Παιῖς, λοιπὸν, θὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι οἱ δαίμονες κινοῦν τὰς ψυχὰς ἐκείνων καὶ ἔτσι λέγονται καὶ γίνονται ὅλ' αὐτὰ ἀπὸ αὐτοὺς; Κανείς, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνταμιοθὴ τοῦ διαβόλου, αἱ ὄψεις, ἡ μέθη καὶ ἡ παράκρουσις τῆς ψυχῆς. Ἐὰν κανείς ὅμως ἔκανε προβλέψεις ἐπὶ τοῦ γεγονότος τῆς προσκλήσεως τῶν πτωχῶν ἀντὶ ὄλων αὐτῶν D' καὶ ἔλεγε ὅτι ὄλα αὐτὰ εἶναι σύμβολα συμφορᾶς, ὡς μᾶθῃ καὶ τοῦτο, ὅτι σύμβολον τῆς μεμότητος ἀσχημίας καὶ μυρίων κακῶν δὲν εἶναι τὸ νὰ τρέφῃς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὰς χήρας, ἀλλὰ νὰ

18. Ὁ Χριστός τὸς ἀναφέρει εἰς τὴν Ταβιθά ἢ Δορκέα, χριστιανὴν τῆς Ἱερουσαλῆμ, ἡμερομηνία δὲ τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ τὰς ἐλεημοσύνας τῆς. Ὅταν ἀπέθανε, τὴν ἀνάστηκε ὁ Πέτρος μὲ τὴν προσυχὴν του. (Πράξ. 9, 36-48).

τρέφῃς τοὺς θηλυπρεπεῖς καὶ τὰς πόρναις. Διότι πολλάκις τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἢ πόρνη ἀρπάξει ἀπὸ τοὺς φίλους του τὸν γαμβρὸν αἰχμάλωτον καὶ ἀπέρχεται καὶ σθῆναι τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν υμνησὴν καὶ διαλύει τὴν συμπόθειαν καὶ καταλύει τὴν ἀγάπην, πρὶν νὰ ἐξαφθῇ, καὶ ρίπτει τὸν σπόρον τῆς μοιχείας. Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ φοβοῦνται οἱ πατέρες καὶ, ὅν μὴ τι ἄλλο, ν' ἀπαγορεύουν τὴν παρουσίαν εἰς τὸν γάμον τῶν μίμων καὶ τῶν χορευτῶν. Ἐ διότι ὁ γάμος ἐθεοπίσθη, ὅχι διὰ νὰ ἀσελγῶμεν, οὔτε διὰ νὰ πορνεύωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ σωφρονώμεν. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Παῦλος: «Διὰ τὸν κίνδυνον ὅμως τῆς παρεκτροπῆς εἰς πορνείας, δεῖ εἶναι καθέναις τὴν σύζυγον του καὶ ὡς ἡμεῖς τὸν ἴδικόν τῆς ἑσθῆς.»¹⁹ Δι' αὐτὰ τὰ δύο λοιπὸν ἐθεοπίσθη ὁ γάμος, διὰ νὰ σωφρονώμεν καὶ διὰ νὰ γίνωμεν πατέρες. Ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς λόγους προηγείται ὁ λόγος τῆς σωφροσύνης. Ἀφοῦ εἰσῆλθεν ἡ ἐπιθυμία, εἰσῆλθε καὶ ὁ γάμος διὰ νὰ περιορίσῃ τὴν ἀκολασίαν²⁰ καὶ νὰ μᾶς μάθῃ νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς μίαν γυναῖκα. Διότι τὰ τέκνα δὲν τὰ δημιουργεῖ ἀποκλειστικὰ ὁ γάμος, ἀλλὰ ὁ λόγος ἐκεῖνος τοῦ Θεοῦ, ποῦ λέγει: ¹⁹ A' αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσετε ὄλην τὴν γῆν.»²¹ Καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύουν ὄσοι ἦλθον μὲν εἰς γάμον, χωρὶς ὅμως νὰ γίνωσι πατέρες. Ὅσοι προηγείται αὐτὸς ὁ λόγος τῆς σωφροσύνης, καὶ μάλιστα τώρα, ποῦ ὄλη ἡ οἰκουμένη ἔχει γεμίσει ἀπὸ τὸ ἀνθρώπων γένος.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν μὲν ἐπακράτει ὁ πόθος τῶν τέκνων, διότι καθέναις ἤθελε νὰ ἀφήσῃ ἐνθῆμιον καὶ ἀνάμνησιν ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του ζωῆς. Ἐπειδὴ, θηλασθῆ, δὲν ὄπηρχαν ἀκόμη ἔλληπιδες ἀναστάσεως, ἀλλὰ ἐκυρίαρχει ὁ θάνατος καὶ ἐπίστευαν, ὅτι ὄσοι ἀπέθνησκον ἐχάνοντο μετὰ τὴν ζωὴν αὐτῆν, ἔβωσεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν παρηγορίαν τῶν τέκνων, ὡστε νὰ μὲνον ὡς ζωντανὰ εἰκόνας τῶν μεταστάντων. Ἡ ὡστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διατηρῆται τὸ γένος μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀποτελοῦν μαγίστην παρηγορίαν τὰ τέκνα τῶν καὶ εἰς βίους ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνουν καὶ εἰς τοὺς φίλους τῶν. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι δι' αὐτὸ κυριῶς τὰ τέκνα ἦσαν ποθητὰ, ἔκουσε πῶς θρηνεῖ καὶ παραπνεύεται πρὸς τὸν Ἰώβ ἡ γυναῖκα του μετὰ τὰ πολλὰ πλή-

19. A' Κορινθ. 7, 2.

20. Ἡ λέξις τοῦ καμμένου ἀμετρικῶς σημαίνει τὴν ἐκ τοῦ καθάρου μῆνου καὶ παραβῆδου μῆνου πρὸς ὄρθον ἑλλειψὸν ἢ ὑπερβολὴν.

21. Γεν. 1, 28.

γματο. Ἰδοῦ, λέγει, ἐχάθη ἡ ἀνάμνησίς σου ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, αἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ θυγατέρες σου.²² Καὶ πάλιν ὁ Σαουλ λέγει πρὸς τὸν Δαυὶδ: Ὁρκίσου μου λοιπὸν σήμερον ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὅτι δὲν θὰ ἐξαλαφρεύῃς τοὺς ἀπογόνους μου καὶ δὲν θὰ ἐξαφάνισῃς τὸ ὄνομά μου ἀπὸ τῶν πατρικῶν μου οἴκων.²³ Ἐπειδὴ ὅμως εὐρίσκειται τώρα «ἐπὶ θύρας» ἡ ἀνάστασις καὶ οὐδεὶς λόγος γίνεται πλέον διὰ θάνατον, ἀλλὰ βασιθεύει πρὸς ἄλλην ζωὴν, καλύτεραν ἀπὸ αὐτὴν, εἶναι περιττὴ ἡ ἀσχολία μας μὲ αὐτά.

Γ Διότι, ἐάν ἐπιθυμῆς ἡ ἀποκτήσῃς παιδιὰ, θὰ δυνηθῆς ἡ ἀποκτήσῃς πολὺ καλύτερα καὶ χρησιμώτερα τώρα, πὺ εἰσῆχθῶσαν αἱ πνευματικαὶ ὠδίνες καὶ καλύτερος τοκετός καὶ χρησιμώτεροι γηροκόμοι. Ὅποτε μία εἶναι ἡ αἰτία τοῦ γάμου, νὰ μὴ ἐκτρεπώμεθα εἰς πορνείας, καὶ διὰ τοῦτο εἰσῆχθῶ αὐτὸ τὸ φάρμακον. Ἐάν ὅμως πρόκειται καὶ μετὰ τὸν γάμον νὰ πορνεύσῃς τότε μάταια, ἀσκοπα καὶ ἀνώφελα ἤλθες εἰς γάμον. Ἡ μάλλον ἔχει μόνον ἀσκοπα καὶ μάταια, ἀλλὰ καὶ ἐπιζημία. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ μὴ ἔχῃς γυναῖκα καὶ νὰ ἐκτρέπῃς εἰς πορνείαν καὶ νὰ συνεχίςῃς τὸ ἴδιον καὶ μετὰ τὸν γάμον. Διότι αὐτὸ πλέον δὲν εἶναι πορνεία, ἀλλὰ μοιχεία. Δ Καὶ μοιλονότι τὸ λεχθὲν φαίνεται παράδοξον, ἐν τούτοις εἶναι ἀληθινόν.

Δὲν ἄνωθ, βέβαια, ὅτι πολλοὶ θεωροῦν μοιχείαν, δταν κανεὶς διαφθερῇ ὑπανδρὸν γυναῖκα μόνον. Ἐγὼ ὅμως λέγω, ὅτι μοιχεία εἶναι, καὶ ἂν κανεὶς προσέξῃ μὲ κακὴν καὶ ἀκόλαστον διάθεσιν εἴτε πόρνην, εἴτε θεραπαινίδα, εἴτε ἄλλην γυναῖκα πὺ δὲν ἔχει ἄνδρα, ἐνῶ αὐτὸς ἔχει σύζυγον. Διότι τὸ ἐγκλημα τῆς μοιχείας δὲν κρίνεται μόνον ἀπὸ ἐκείνους πὺ δέχονται τὴν προσβολήν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκείνους πὺ τὴν κάμνουν. Ε Καὶ μὴ μοῦ ἐπικαλεσθῆς τώρα τοὺς κοσμικοὺς νόμους, πὺ σῦρουν τὰς μοιχευομένας εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ζητοῦν ἀπὸ αὐτὰς εὐθύνας, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, πὺ ἔχουν σύζυγους καὶ διαφθερίζουν τὰς θεραπαινίδας, δὲν ζητοῦν καμμίαν εὐθύνην. Ἄλλὰ ἐγὼ θὰ σοῦ ἀναγγώσω τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κρίνει καὶ τιμωρεῖ ἔξ Ἰσοῦ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ θεωρεῖ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὸ πρᾶγμα μοιχείαν. Διότι, ἀφοῦ εἶπε «κάθε γυναῖκα ὡς ἔχει τὸν ἰδικὸν τῆς ἄνδρα», προσέθεσε: «Εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ ὡς ἀποδίδῃ ὁ ἄνδρας τὴν εὐ-

22. 11:22. 102. 14. 17.
23. 11:26. 3. Rev. 2. 24. 22

νοίαν καὶ τὴν ἀγάπην πὺ τῆς χρεωστῆς.²⁴ Τὶ ἤθελαν, ὅμως, νὰ φανερῶσιν καὶ τὸ εἶπε αὐτό: 199 Α' Ἄρα γε διὰ νὰ διαφυλάξῃ τὰ εἰσθδήματά της: Διὰ νὰ διατηρῇ σώαν τὴν προικὰ της: Διὰ νὰ τῆς προσφέρῃ πολυτελῆ ἱμάτια: Νὰ τῆς παραβῆτῃ πλουσίαν τράπεζαν καὶ νὰ τῆς ἐξασφαλίσῃ λαμπρὰς ἐξόδους καὶ περιποιήσεις ἀπὸ πολλοὺς δούλους: Τὶ λέγεις; Ποῖον εἶδος ἀγάπης ζητεῖς; Διότι ἐὰν αὐτὰ ἀποτελοῦν τεκμήρια ἀγάπης. Δὲν ἔνωθ τίποτε ἀπὸ αὐτά, λέγει, ἀλλὰ ἔνωθ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν σμνότητα. Τὸ σῶμα τοῦ ἄνδρος δὲν ἀνῆκει πλέον εἰς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ εἰς τὴν γυναῖκα. Ἄς διαφυλάτῃ λοιπὸν σῶον τὸ κτήμα τῆς καὶ ὡς μὴ τὸ μείωνῃ ὅτε νὰ τὸ φθείρῃ. Διότι καὶ μετὰ τῶν δούλων ἐκεῖνος θεωρεῖται ἀφωσκιωμένος, ὁ ὁποῖος δταν παραλάβῃ τὰ χρήματα τοῦ Κυρίου, τὰ διαφυλάττει καὶ δὲν τὰ ἐξοθεύει. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, τὸ σῶμα τοῦ ἄνδρος εἶναι κτήμα τῆς γυναῖκος, ὡς φωνῇ ὁ ἄνδρας συνεπῆς εἰς τὴν φύλαξιν τῆς παρακατοθήκης. Ε Διὰ νὰ μάθῃς λοιπὸν, ὅτι αὐτὸ ἔνωθ, δταν εἶπε «ν' ἀποδίδῃ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀγάπην πὺ τῆς χρεωστῆς», προσέθεσε: «Ἡ γυναῖκα ὡς γνωρίζῃ, ὅτι δὲν ἐξουσιάζει τὸ ἴδιον τῆς σῶμα, ἀλλὰ ἐξουσιάζει αὐτὸ ἐντὸς τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ πάντοτε εἶναι ὁ ἄνδρας τῆς. Τὸ ἴδιον δὲ καὶ ὁ ἄνδρας δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα τοῦ, ἀλλὰ ἐξουσιάζει αὐτὸ εἶναι ἡ γυναῖκα τοῦ». 200 Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς καμμίαν πόρνην νὰ προσπαθῇ νὰ σὲ δελώσῃ, νὰ ἐπιδουλεύεται καὶ νὰ ποθῇ τὸ σῶμά σου, εἶπε πρὸς αὐτὴν: Δὲν εἶναι ἰδικόν μου τὸ σῶμα, ἀλλὰ εἶναι τῆς συζύγου μου. Δὲν τολμῶ νὰ κάμω κατάχρησιν αὐτοῦ ὅτε νὰ τὸ παραδώσω εἰς ἄλλην γυναῖκα. Τὸ ἴδιον ὡς κάμνη καὶ ἡ γυναῖκα. Διότι εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ὑπάρχει πλήρης ἰσοτιμία. Ἐν τούτοις εἰς τὰ ἄλλα ζητήματα ὁ Παῦλος δίδει μεγάλην ὑπεροχὴν εἰς τὸν ἄνδρα, δταν λέγῃ: «Ἄλλὰ καὶ καθένας ἀπὸ σῶς, ὅσοι εἰσθε νυμφευμένοι, ὡς ἀγαπᾶ τὴν γυναῖκα: τοῦ ἀκριβῶς ἑαυτὸ, ὡς πᾶς ἀγαπᾶ τὸν ἑαυτὸν τοῦ. Γ Ἡ δὲ γυναῖκα, παραγγέλια, νὰ σέβεται καὶ νὰ τμᾶ τὸν ἄνδρα τῆς». 201 Ἐπίσης «Ὁ ἄνδρας εἶναι κεφαλὴ τῆς γυναῖκος» καὶ «ἡ γυναῖκα σέβεται καὶ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα». 202 Καὶ πάλιν εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην λέγεται: «Θὰ ἐξαρτῶσαι δὲ πάντοτε ἀπὸ

24. Α' Κορινθ. 7. 2 - 3.
199. Ἰωθ. 2ν. στ. 4.
200. Ἔφεσ. 5. 33.
201. Ἰωθ. 2ν. στ. 23.
202. Ῥωθ. 2ν. στ. 22.

τὸν ἄνδρα σου καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι κύριός σου».²⁹ Πῶς ὁμοίως ἐδῶ ἀνταποδίδει ἴσῃ κυριότητα καὶ δουλείαν καὶ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα; Διότι τὸ νὰ λέγῃ «ἡ γυναῖκα δὲν ἐξουσιάζει τὸ ἴδιόν της σώμα, ἀλλὰ ὁ ἄνδρας, ὁμοίως καὶ ὁ ἄνδρας δὲν ἐξουσιάζει τὸ ἴδιόν του σώμα, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα»,³⁰ σημαίνει ὅτι εἰσάγει μεγάλην ἰσότητα. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος εἶναι κύριος τοῦ σώματος αὐτῆς, ἔτσι καὶ αὐτὴ εἶναι κυρία τοῦ σώματος ἐκείνου. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν εἰσήγαγε τόσην ἰσοτιμίαν; Διότι ἐδῶ πράγματι εἶναι ἀναγκαῖο ἢ ὑπεροχή. Ὅταν ὁμοίως εἶναι καιρὸς σωφροσύνης καὶ σεμνότητος, ὁ ἄνδρας εἰς τίποτε δὲν ὑπερκετεῖ ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ τρωρεῖται ἐξ Ἰσού μὲ ἐκείνην, ἐὰν παραδόσῃ τούς νόμους τοῦ γάμου. Καὶ πολὺ εὐλόγως. Διότι ἡ γυναῖκα δὲν ἄφησε τὸν πατέρα της καὶ τὴν μητέρα της καὶ ὅλο της τὸ σπῆτι καὶ δὲν ἦλθε πρὸς σέ διὰ νὰ ὑβρίζεται, διὰ νὰ ἔχῃς παρείσαστον εἰς τὴν ζωὴν σας μίαν θεραπεινίδα καὶ νὰ διεξάγῃς μαζί της μωροὺς πολέμους. Τὴν ἑλαθεὶς σύντροφον καὶ κοινωνόν τοῦ βίου σου, ἔλευθραν καὶ ἰσότητον.

Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄπονον, ὅταν λαμβάνῃς τὴν προίκα, νὰ παρέχῃς ἄλλην σου τὴν εὐνοίαν καὶ νὰ φροντίξῃς ὥστε νὰ μὴ ἐλαττωθῇ κατὰ τι, ἐνῶ αὐτὸ πού εἶναι πολυτιμότερον ἀπὸ ἄλλην τὴν προίκα, Ἐ τὴν σωφροσύνην, δηλαδή, καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὸ αἰδία σου, πού εἶναι ἰδιόκον της κτῆμα, νὰ τὸ διαφθερίῃς καὶ νὰ τὸ μολύνῃς; Ἄν μειώσῃς τὴν προίκα, δίδεις λόγον εἰς τὸν πνεύρον. Ἄν μειώσῃς τὴν σωφροσύνην, δὲν λογασιότης εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε τὸν γάμον καὶ σοῦ παρέδωσε τὴν γυναῖκα. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος διὰ τοὺς μοιχοὺς: «Ἐκεῖνος πού γίνεται παραβάτης, δὲν ἀθετεῖ ἀνθρώπου ἐντολὰς, ἀλλὰ ἀθετεῖ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος σὰς ἔβωσε καὶ τὸ Πνεῦμα του τὸ ὄγιον διὰ νὰ διατηρηθῇ μὲ τὴν χάριν του εἰς τὴν ἀγνότητα καὶ τὸν ἁγιασμόν».³¹ 200 Ἄ Βλέπει, λοιπὸν, μὲ ποῖον τρόπον ἀπέδειξεν ὁ συλλογιασμός, ὅτι μοιχεῖα δὲν εἶναι μόνον νὰ διαφθερίῃς μίαν ὑπανδρον γυναῖκα, ἀλλὰ νὰ διαφθερίῃς καὶ ὅποιανδήποτε πόρνην, ἐφ' ὅσον ἔχεις ἰσικτὴν σου γυναῖκα; Ὅπως, δηλαδή, λέγομεν διὰ μίαν γυναῖκα, ὅτι μοιχεύεται, ἐάν, ἐνῶ ἔχει ἄνδρα, ἀμορτήσῃ μὲ δοῦλον ἢ

μὲ ὁποιονδήποτε ἄλλον, ἔτσι δουμάμεθα νὰ εἰπώμεν καὶ διὰ τὸν ἄνδρα ὅτι μοιχεύει, ἐν ἀεληγῇ ἢ μὲ θεραπεινίδα ἢ μὲ ὁποιανδήποτε ἄλλην κοινὴν γυναῖκα, ἐνῶ ἔχει σύζυγον. Ἄς μὴ ἀμελῶμεν λοιπὸν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ ἔς μὴ ἐκδέτομεν τὴν ψυχὴν μας εἰς τὸν διάβολον μὲ τὴν ἀμορτίαν αὐτὴν. Διότι ἀπὸ αὐτὴν τὴν αἰτίαν προέρχεται ἡ διάλυσις οικογενειῶν καὶ αἱ ἀνασιβητοὶ φιλονικίαι. Ἄπὸ αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἡ ἀγάπη σιγασθῆναι καὶ ἡ συμπάθεια ὑπαχωρεῖ καὶ ἐξαφανίζεται. Β Ὅπως, δηλαδή, εἶναι ἀδύνατον ἓνας ἄνθρωπος σὺφρων νὰ παραμελήσῃ καὶ νὰ περιφρονήσῃ τὴν γυναῖκα του, ἔτσι πάλιν εἶναι ἀδύνατον ὁ ἀσεληγῆς καὶ ὁ ἀκόλαστος νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα του, ἀκόμη καὶ ἐν εἶναι ἡ ὑραιότερα ὄλων. Διότι ἡ ἀγάπη γεννᾶται ἀπὸ τὴν σωφροσύνην καὶ τὰ ὅπλα ἀγαθὰ γεννῶνται ἀπὸ τὴν ἀγάπην. Τὰς ἄλλας γυναῖκας νὰ τὰς βλέπῃς ὡς λιθίνας, ἔχων ὑπ' ὄψιν, ὅτι μετὰ τὸν γάμον, ἐν κοιτάξεις ἄλλην γυναῖκα μὲ ἀκόλατους ὀφθαλμούς, ἡ κοινὴ γυναῖκα εἶναι αὐτὴ ἡ ὑπανδρος, γίνεσαι ἔνοχος μοιχείας, Ἄυτοὺς τοὺς λόγους νὰ τοὺς ἐπαναλαμβάνῃς συχνὰ ἀπὸ μέσου σου. Καὶ ἐν ἰσῆς νὰ διεγείρεται μέσα σου ἐπιθυμία ἄλλης γυνακός καὶ συνετεία τούτου ἡ γυναῖκα σου σοῦ φαίνεται δυσάρετος, Ἐ νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸ δωμάτιόν σου, ν' ἀνοίξῃς αὐτὸ τὸ βιβλίον³² καὶ, ἀφοῦ λάβῃς μεσίτην τὸν Παῦλον, νὰ ἐπαναλαμβάνῃς συνεχῶς αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὥστε νὰ κατασβέσῃς αὐτὴν τὴν φλόγα. Καὶ τότε ἡ γυναῖκά σου θὰ γίνῃ πάλιν ποθητὴ διότι καμία ἐπιθυμία δὲν θὰ ὑπακλέπῃ τὴν ἀγάπην σου πρὸς αὐτήν. Καὶ ἐν θὰ εἶναι μόνον ἡ γυναῖκα σου ποθητότερη, ἀλλὰ καὶ σὺ θὰ αἰσθανθῆς ὅτι εἶσαι σεμνότερος καὶ ἀνεκτικώτερος. Διότι δὲν ὑπάρχει, πραγματικὰ δὲν ὑπάρχει τίποτε αἰσχρότερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, πού μετὰ τὸν γάμου του ἐκτρέπεται εἰς πορνείας. Διότι, ὄχι μόνον τὸν πνεύρον του καὶ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πού συναντᾷ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὐτοὺς τοὺς δούλους θὰ τοὺς ἐντρέπεται. Καὶ τὸ φοβερόν δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι θὰ βλέπῃ καὶ τὸ ἴδιον τὸ σπῆτι του χειρότερον ἀπὸ κάθε φυλακὴν, Διὸ καθὼς θὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐρωμένην καὶ θὰ φαντάζεται διαρκῶς τὴν πόρνην.

Θέλεις νὰ μάθῃς μὲ ἀκριβείαν πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κακόν; Σκέψου ποῖαν ζωὴν κάμουν αὐτοὶ πού ὑποπτεύονται τὰς γυναῖκας των, πόσον ἀηδῆς τοὺς φαίνεται ἡ τρο-

29. Τῆν, 3, 16.
30. Α' Κορινθ. 7, 4.
31. Α' Θεσο. 4, 8.

32. Δηλαδή, τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

φή, πόσον άγευστα τὰ ποτά. Τό τραπέζι φαίνεται ώσαν νά είναι γεμάτο δηλητήρια. Καί άποφεύγουν τήν οικίαν των ώσαν δλεθρον, ώσαν νά είναι γεμάτη από μυριάς συμφοράς. Δέν έχουν ύπνον, ή νύκτα δέν τους κατευνάζει, ούτε ή συντροφιά τών φίλων, ούτε αὐτά αἱ άκτίνας τοῦ ήλιου. Ε' Αλλά νομίζουν, ότι ενδοχούονται καί από αὐτό τό φῶς τοῦ ήλιου, όχι μόνον όταν ἴδουν τήν γυναίκα των νά μοιχεύεται, αλλά καί αν άπλῶς τήν ύποπτεύονται. Νά φαντασθῆς, ότι τό ἴδια ύποφέρει καί ή γυναίκα, όταν άκούσῃ από ένα, οἰονόητοτε, ή καί ύποπτευθῆ άπλῶς, ότι επήγες με μίαν πόρνην. Σκεπτόμενος λοιπόν εἶπ' αὐτά νά μή άποφεύγῃς μόνον τὰς μοιχεύας, αλλά καί τὰς ύποφίας. Καί αν άδικῶς σε ύποπτευθῆ, φρόντισε νά τήν πείσῃς καί νά τήν θεραπεύσῃς από τήν ύποψίαν. Διότι αὐτό δέν τό κάνει από εχθρον ή άλαζονείαν, αλλά από ενδιαφέρον. 201 Α καί διότι φοβείται πολύ διά τό ἴδικόν της κτήμα. Καθ' ἕσον, όπως εἶπα προηγουμένως, τό ἴδικόν σου σῶμα είναι κτήμα της, καί μέλιστα πολυτιμότερον από ἕλα τὰ κτήματα. Μή τήν άδικήσῃς λοιπόν εἰς τὰ πλέον σημαντικά καί μή της δώσῃς κείνον πλῆγμα.

Ἄλλά αν εκείνην τήν καταφρονήσῃς, τουλάχιστον νά φοβηθῆς τόν Θεόν, ὁ ὁποῖος εκείκεῖται δλας αὐτάς τὰς άμαρτίας καί ἔφριεν άφάρητους τιμωρίας διά τὰ άμαρτήματα αὐτοῦ τοῦ εἰδους. Δι' ἄσους άποτολοῦν αὐτά εἶπε ότι θά ριφθῶν εἰς τήν κόλασιν «ὅπου τό σκουλήκι πού θά κατατρώγῃ τοῦς καταδικασμένους ἐκεῖ, δέν θά εἶχη τέλος, καί ή φωτιά πού θά τοῦς κατακαίῃ, δέν θά σβήνῃ». 202 Ἄλλά εἰς πάλιν τὰ μέλλοντα δέν σε φοβίζου τόνσον, τουλάχιστον νά φοβηθῆς τὰ παρόντα. Διότι, ὡς γνωστόν, πολλοί από αὐτούς πού προσκολλῶνται εἰς τὰς πόρναις, ἐχάθησαν κακήν κακῶς από αὐτόν τόν κόσμον. Β παγιδευμένοι εἰς περιέργους δόλους τῶν πορνῶν. Διότι: ἐκεῖνοι εἰς τήν προσπάθειάν των νά τόν άποσπᾶσουν από τήν νόμιμον σύζυγόν του καί νά τόν δέσουν δριστικῶς με τόν ἔρωτά των, συνήθως χρησιμοποιοῦν μαγανείας καί κατασκευάζου ερωτικά φίλτρα καί πολλές άλλας άπάτας μετέρχονται. Καί, αφού με ἕλα αὐτά τόν ἐμβόλου εἰς μεγάλην ἄδυναμίαν καί τόν παραδῶσαν εἰς τήν φθοράν καί τήν θανάσιαν ἐξάντησιν καί τόν τυλίξου με άναρίθμητα κακά, τόν εξαποστέλλου εἰς τόν άλλον κόσμον. 203 Αν δέν φοβείσαι τήν κόλασιν, ἄνθρωπέ μου, φοβήσου τουλάχιστον τὰς

203. Μαρκ. 11. 16.

μαγικάς πλεκτάνας αὐτῶν. Διότι, όταν με τήν ασέλγειάν σου αὐτήν άποστερήσῃς τόν εαυτόν σου από τήν συμπάρτασιν τοῦ Θεοῦ, C καί μένης χωρῆς τήν ἄνωθεν βοήθειαν, σε παραλαμβάνει ἀρόθως ή πόρνη καί, αφού καλέσῃ τοῦς ἴδικούς της δαίμονας καί ράψῃ τό μαγικά της καί ὀργανώσῃ τὰ δόλια σχέδιά της, κατακυβᾶ τήν σωτηρίαν σου με μεγάλην εύκολίαν, αφού σε καταντήσῃ δνειδος καί περιέλων εἰς δλους τοῦς κατοίκους της πόλεως, ὡστε, ἐνθ θά εἶσαι εἰς ἄθλιαν κατάστασιν, νά μή σε λυπήται κανείς. «Διότι ποῖος θά λυπηθῆ», λέγει, «τόν γόητα, πού τόν εδάγκωσέ τό φίδι, καί δλους, ὅσοι πλησιάζου τὰ θγρια θηρία;». 204 Παραλείπω τήν χρηματικὴν ζημίαν, τὰς καθημερινὰς ύποφίας, τήν άλαζονείαν, τήν ἔπαρσιν καί τήν προσβολήν πού ἐκδηλώνου αἱ πόρνοι πρὸς τοῦς ἀνοήτους, πράγματα D πού είναι πικρότερα από χιλίους θανάτους. Καί τήν μέν γυναίκα σου συχνά δέν τήν άνέχεσαι όταν σὺ εἶπῃ ἕνα βαρὺν λόγον, ἐνθ τήν πόρνην τήν προσκυνεῖς καί όταν αὐτή σε ραπίρῃ.

Καί δέν ἐντρέπεσαι, ούτε κοκκινίζεις, ούτε εἰχεσαι ν' άνοιξῇ ή γῆ νά σε καταπῇ: Πῶς θά δυνηθῆς νά εἰέλθῃς εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί νά ὄψωσῃς τὰς χείρας σου εἰς τόν οὐρανόν; Μὲ ποῖον στόμα θά καλέσῃς τόν Θεόν, μήπως με αὐτό, με τό ὁποῖον ἐφίλησες τήν πόρνην; Καί δέν φοβείσαι, δέν φρίττεῖς, πές μου μήπως καταπέσῃ ἄνωθεν κεραυνός καί κατακαύσῃ τήν ἀναίσχυντον κεφαλὴν σου; Καί αν διαφύγῃς τήν προσοχήν της ἀδικημένης συζύγου σου, δέν θά διαφύγῃς ποτέ τήν προσοχήν τοῦ ἀκοιμήτου οφθαλμοῦ. Ε' Διότι καί εἰς τόν μοιχόν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἔλεγεν: ἐγὼ μὲν εἶμι σκοτάδι καί τείχι, διεπί φοβοῦμαι;», ἀπήντησεν ὁ σοφὸς ἐκεῖνος με τοῦς ἔξης λόγους: Διότι οἱ οφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου είναι ἀπειρώς φάτεινότεροι από τόν ήλιον, καθώς παρακαλοῦσθον τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. 205 Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Ἄς εἶχη καθένος τήν σύζυγόν του καί κάθε μία ἄς εἶχη τόν ἴδικόν της άνδρα. Εἰς τήν γυναίκα του ἄς ἀποδιδῆ ὁ άνδρας τήν εὐνοίαν καί τήν ἀγάπην πού της χρωστέῖ. Ὁμοίως δέ καί ή γυναίκα ἄς ἀποδιδῆ τό αὐτό εἰς τόν άνδρα της». 206 Ἡ «ἀπό τό χεῖλη πόρνης γυναικὸς σπάζει μέλι, τό ὁποῖον πρὸς στιγμήν μόνον γλυκαίνει τόν φάρυγγά του. Ἐπειτα ὅμως θά εὐρῃς

204. Σοφ. Σοφ. 12, 18.

205. Ἠσθλ. Σοφ. Σοφ. 23, 18-19.

αυτό περσότερον από την χολήν 202 Α και άκουσιμένον περισσότερον από δικτον μαχαίρι.³⁶ Τό φίλημα λοιπόν τής πόρνης περιέχει θηλητήριο, πού δέν φαίνεται και είναι κρυμμένον. Διατί λοιπόν επιδικείς την ήδονήν πού σέ προσβάλλει, πού γεννά τόν δλεθρον και προκαλεί αντίστον πληγήν, ενώ είναι δυνατόν να εφραίνεσαι χωρίς να δοκιμάσης κανένα δεινόν; Διατί εις την νόμιμον σύζυγον υπάρχει μαζί και ήδονή και ασφάλεια και άνεσις και τιμή και κοσμιότης και ήσυχος συνείδησις. Αντιθέτως, εκεί υπάρχει πολλή περία, μεγάλη δλάση και διαρκής έλεγχος. Β "Ποτε, εάν κανεις επιδική την ήδονήν, αυτός κυρίως άς αποφεύγη την ανασταρασήν του με τας πόνας. Διατί δέν υπάρχει περσότερον από αυτήν την συνήθειαν, δέν υπάρχει άπρότερον από αυτήν την έννοιαν, τίποτε μιαιώτερον από τή ήθη της. «Ός προς αξιανάπητον έλαφον και χαριτωμένον πουλαράκι άς είναι ή αγάπη σου και ή αναστροφή σου προς την σύζυγόν σου. Πνε νερό από την ιδικήν σου πηγήν.»³⁷ "Αφού έχεις πηγήν με νερό καθαρόν, διατί τρέχεις εις λάκκον γαιάτων δόρδωρον, πού μυρίζει κόλασιν άπερίγραπτον. Ποιαν άπολογίαν θά εώσης; Ποιαν συγγνώμη θά τύχη; "Αν αυτοί πού εκτρέπονται εις πορνείας πριν από τόν γάμον, τιμωρούνται, όπως εκείνος πού ήταν ένδεδυμένος με τή ρυπαρά ρούχα," πάλυ περισσότερον θά τιμωρηθούν αυτοί πού τό κάμνουν αυτό μετά τόν γάμον. C Διατί αυτοί έδώ είναι ένοχοι διπλού και τριπλού έγκλήματος, διότι, ενώ ειχον την απόλαυσιν των, άπεακρίθησαν εις εκείνην την ασέλγειαν και διότι τό πράγμα εις την περίπτωση αυτήν δέν είναι μόνον πορνεία, αλλά λογίζεται και μοιχεία, πράγμα πού είναι θαρότερον από κάθε άμαρτίαν.

Αυτά, λοιπόν, άς μη παύωμεν ποτέ να τά λέγωμεν και εις τόν έαυτόν μας και εις τας γυναίκας. Δι' αυτό και έγω θά τελειώσω την άμιλιαν μου με αυτούς τούς λόγους: «Διά τόν κίνδυνον τής παρεκτροπής εις τας πορνείας, άς έχη καθέναν την σύζυγόν του, και κάθε μία άς έχη τόν ιδικόν της άνδρα. Εις την γυναίκα του άς αποδίδη ό άνδρας την έννοιαν και την αγάπην πού τής χρεωσται. Όμοίως δέ και ή γυναίκα άς αποδίδη τό αυτό εις τόν άνδρα της. D "Ός προς δέ τας ιδιαίτερας σχέσεις του άνδρο-

36. Περσ. 5, 8-4.

37. Περσ. 5, 19 και 18.

38. Πρδ. Κεφ. 22, 11-15.

γύνου, άς γνωρίζη ή γυναίκα, ότι δέν έξουσιάζει τό ίδιον της σώμα, αλλά έξουσιастής αυτού εντός του νόμου του θεου πάντοτε είναι ό άνδρας της. Τό ίδιον και ό άνδρας δέν έξουσιάζει τό σώμα του, αλλά έξουσιастής αυτού είναι ή γυναίκα του.»³⁸ Αυτούς λοιπόν τούς λόγους να τούς τηρώμεν με εδλάθειαν και παντού, και εις την αγοράν και εις τό σπίτι, και την ήμέραν και την νύκτα, και εις την τράπεζαν και εις την κλήνην και παντού να τούς σκεπτάμεθα και να διαπαιδαγωγώμεν τας γυναίκας να τούς λέγουν προς ήμάς και να άκούουν από ήμάς, θιά να ζήσωμεν με σωφρασώνην τόν παρόντα θιον και να επιτύχωμεν την βασιλείαν των ουρανών, με την χάριν και την φιλανθρωπίαν του Κυρίου ήμών 'Ιησου Χριστού, θιά του οποίου και μετά του οποίου έδξα εις τόν Πατέρα, μαζί και εις τό "Αγιον Πνευμα εις τούς αιώνας των αιώνων. Αμήν.

39. Α' Κορινθ. 7, 2-4.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

208 Α ΕΙΣ ΤΟ

«ΚΑΘΕ ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΓΓΑΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΔΕΚΕΝΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ, ΟΣΟΝ ΚΑΙΡΟΝ ΞΗ Ο ΑΚΑΡΑΣ ΤΗΣ. ΕΑΝ ΟΜΩΣ ΑΠΟΒΑΝΗ Ο ΑΝΔΡΑΣ ΤΗΣ, ΕΙΝΑΙ ΡΑΒΓΩΡΕΑ ΝΑ ΨΑΝΑΡΕΥΘΗ ΜΚ ΟΠΟΙΟΝ ΘΕΛΕΙ, ΑΡΚΕΙ ΜΟΝΟΝ Ο ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΝΑ ΓΙΝΗ ΕΜΦΑΝΑ ΜΕ ΤΟ ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ. ΜΑΤΑ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΜΟΥ ΟΜΩΣ ΕΙΝΑΙ ΕΥΤΥΧΕΣΤΕΡΑ, ΕΑΝ ΜΕΙΝΗ ΕΤΣΙ, ΔΗΛΑΑΝ ΧΙΡΑ.»

Ὁ μακάριος Παῦλος ἐνομοθέτει προηγουμένως περὶ τοῦ γάμου καὶ τῶν δικαιωμάτων ποῦ πηγάζουσι ἀπὸ τῶν γάμων, ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους τὰ ἑξῆς: «Ὅσον φερόν εἰς τὰ ζητήματα ποῦ μοῦ ἐγράφατε, ἀπαντῶ τὰ ἑξῆς: Καλὸν εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ ἐγγίξῃ καὶ νὰ μὴ γνωρίσῃ διόλου γυναῖκα. Διὰ τὸν κίνδυνον ὁμοῦ τῆς πορεκτροπῆς εἰς πορνείας, ἃς ἔχη καθένας τὴν σύζυγόν του καὶ καθὲ μίᾳ ἃς ἔχη τὸν ἴδιον τῆς ἀνδρα». ¹ Ἔ Διὰ ταῦτο καὶ ἡμεῖς ἀναλώσαμεν ὀλην τὴν προηγουμένην ὀμιλίαν μας εἰς αὐτὴν τὴν ῥῆσιν. Λοιπὸν, εἶναι ἀνάγκη καὶ σήμερον νὰ ὀμιλήσωμεν διὰ τὸ ἴδιον θέμα, διότι καὶ σήμερον ὁ Παῦλος ὀμιλεῖ διὰ τὰ ἴδια πράγματα. Καὶ πραγματικὰ τὸν ἠκούσατε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ λέγῃ: «Κάθε γυναῖκα ἐγγαμὸς εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ἔξῃ ὁ ἀνδρας τῆς. Ἐὰν ὁμοῦ ἀποβάνῃ ὁ ἀνδρας τῆς, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ μὲ ὅποιον θέλει, ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνη σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν γνώμην μου ὁμοῦ εἶναι εὐτυχέστερα, ἐὰν μὲνῃ ἐτσι, δηλαδὴ, χίρα. Νομίζω δὲ ὅτι ἔχω καὶ ἐγὼ Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ ὅποιον μὲ καθοδηγεῖ διὰ νὰ μὴ πλανώμαι». ² Ἄς τὸν ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν καὶ σήμερον καὶ ἃς ὀμιλήσωμεν δι' αὐτὰ τὰ θέματα. ³ Διότι ἀκολουθοῦντες τὸν Παῦλον θὰ ἀκολουθήσωμεν ὅπουδῆποτε τὸν Χρι-

1. Α' Κορινθ. 7, 39-40.
2. Α' Κορινθ. 7, 1-2.
3. Α' Κορινθ. 7, 39-40.

στὸν, διότι καὶ ἐκεῖνος, ἀκολουθῶν τὸν Χριστὸν καὶ διχὲ τὸν ἑαυτὸν του, τὰ ἔγραφεν ὀλα αὐτὰ. Καὶ πραγματικὰ, ἕνας γάμος εὐτυχισμένος δὲν εἶναι πράγμα τυχαῖον, ὅπως ἀκριδῶς γίνηται αἰτία μυρίων συμφορῶν, ὅταν δὲν τὸν χρησιμοποιοῦμεν καλῶς καὶ πρεπόντως. Διότι ἡ γυναῖκα ὅπως εἶναι θεσθὸς τοῦ ἀνδρός, ἐτσι πολλὰς φορὰς γίνηται καὶ ἐχθρὸς του. Ὅπως εἶναι ἕνα λιμάνι ὁ γάμος, ἐτσι δύναται νὰ γίνη καὶ ναυάγιον, διχὲ θεσθῶς ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διάθεσιν αὐτῶν ποῦ τὸν χρησιμοποιοῦν κακῶς. ¹ Διότι αὐτὸς ποῦ τιμᾷ τὸν γάμον συμφώνως πρὸς τοὺς ἱερῶς νόμους ποῦ τὸν διέτουν, αὐτὸς εὐρίσκει εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του κάποιαν παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν ἀπὸ ὀλα τὰ κακὰ ποῦ τὸν περιβάλλουσι εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ ὀπουδῆποτε ἄλλου. Ἐνθ' ἐκεῖνος ποῦ ἀντιμετωπίζει τὸν γάμον ὡς μίαν ἄπλην καὶ τυχαίαν ὑπόθεσιν, αὐτὸς καὶ ἂν ἀκόμη εἰς τὴν ἀγορὰν εὐρίσκει μεγάλην γαλήνην, ὅταν εἰσελθῇ εἰς τὴν οἰκίαν του θὰ συναντήσῃ ἀκοπέλους καὶ θυέλλας. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὁ κίνδυνος δὲν εἶναι περὶ τυχαίων πραγμάτων, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέξωμεν μὲ ἀκριδειαν τὰ λεγόμενα ² καὶ ὅποιος πρόκειται νὰ λάθῃ γυναῖκα, νὰ τὸ πράξῃ ταῦτο συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Παύλου ἢ ἄλλων μὲ τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ. Γνωρίζω, ὅτι εἰς πολλοὺς τὸ πρῶγμα φαίνεται ὅτι εἶναι καινοφανῆς καὶ παραδόξον. Μὰ, δι' αὐτὸ δὲν θὰ σιωπήσω, ἀλλὰ, ἀφοῦ σὰς ἀναγνώσω πρώτα τὸν νόμον, θὰ προσπαθῶ εἶσι νὰ λύσω τὴν φαινομενικὴν ἀντινομίαν.

Ποῖος εἶναι λοιπὸν ὁ νόμος ποῦ μὰς ἔθεσεν ὁ Παῦλος; «Κάθε ἐγγαμὸς γυναῖκα», λέγει, «εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου». Ὅστε δὲν πρέπει νὰ ἀποχωρίζεται ἀπὸ αὐτόν, ὅσον καιρὸν ἔξῃ ὁ ἀνδρας τῆς, ὅτε νὰ δέχεται παρείσκειτον δεῦτερον σύζυγον, ὅτε νὰ ἐρχεται εἰς δεῦτερον γάμον. Καὶ κοίταε νὰ ἴθῃς μὲ πόσῃν ἀκριδειαν χρησιμοποιοῖ τὰς λέξεις. Διότι δὲν εἶπε «νὰ συνόκη μὲ τὸν ἀνδρα, ὅσον καιρὸν ἔξῃ ὁ ἀνδρας τῆς». ³ Ἄ «Κάθε γυναῖκα ἐγγαμὸς εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ἔξῃ ὁ ἀνδρας τῆς». Συνεπῶς, εἶτε τοῦ ἐπιδῶσῃ ἐγγαμὸν διὰζυγίου, καὶ ἐγκαταλείψῃ τὴν οἰκίαν τῆς, εἶτε ἀκολουθήσῃ ἄλλον ἀνδρα, εἶναι δεμένη ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ εἶναι μαχαλὶς αὐτῇ ἡ γυναῖκα. Ἐάν, λοιπὸν, ὁ ἀνδρας θέλῃ νὰ ἐκδιώξῃ τὴν γυναῖκα ἢ ἡ γυναῖκα νὰ ἀφήσῃ τὸν ἀνδρα, ἃς ἐνθυμηταὶ αὐτὴν τὴν ῥῆσιν καὶ ἃς νομίζῃ ὅτι εἶναι παρὼν ὁ

Παύλος και την καταδικαίει φωνάζων και λέγων: «Κάθε γάμος γυναίκα είναι δεμένη εις τὸν γάμον με τὸν νόμον τοῦ Κυρίου». Ὅπως, δηλαδή, οἱ δούλοι ποῦ δραπετεύουσι, καὶ ἂν ἐγκαταλείψουν τὴν οἰκίαν τοῦ Κυρίου, οὐροῦν μαζί τῶν τὴν ἄλυσαν, ἔτσι καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ ἂν ἐγκαταλείψουν τοὺς ἄνδρας τῶν, ἔστι ἀντὶ τῆς ἀλύσου ἔχουν τὸν νόμον ποῦ τὰς καταδικάζει, ποῦ τὰς κηρύσσει ἐνόχους διὰ μοιχείαν, ποῦ κατηγορεῖ τοὺς ἄνδρας ποῦ τὰς λαμβάνουν καὶ λέγει, ὅτι, ἔστι ὁ ἄνδρας τῆς, καὶ συνεπῶς τὸ πρᾶγμα συνιστᾷ μοιχείαν. «Διότι κάθε γάμος γυναίκα εἶναι δεμένη εις τὸν γάμον με τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ἔστι ὁ ἄνδρας τῆς. Καὶ καθένας ποῦ θὰ νυμφευθῆ διεζευγμένην γυναίκα, γίνεται μοιχός». Καὶ πᾶσι, θὰ ἐρωτήσῃ κάποιος, θὰ τῆς ἐπιτασθῆ νὰ ἔλθῃ εις δεύτερον γάμον; Πότε; Ὅταν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν ἄλυσαν, ὅταν ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς. Καὶ θὰ εἰπῇ νὰ ἐκράσῃ αὐτὸ θὲν προσέθεσεν, ἔάν ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, «εἶναι ἐλευθέρη νὰ νυμφευθῆ με ὅποιον θέλει», ἀλλὰ εἶπεν «ἐάν κοιμηθῆ» σχεδὸν παραγοῦν τὴν γυναίκα ποῦ ἔμεινε χήρα καὶ πειθῶν αὐτὴν νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς τὴν νύμφην τοῦ συζύγου τῆς καὶ νὰ μὴ λάθῃ δεύτερον ἄνδρα. Ἐάν ἀπέθανεν ὁ ἄνδρας σου, ἀλλὰ κοιμηταί. Καὶ ποῖος θὲν περιμένει τὸν κοιμώμενον; Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐάν ὁμοῦ ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῆ με ὅποιον θέλει». Δὲν εἶπεν, νὰ ὑπανδρευθῆ, θὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι ἀσκέϊ βίαν καὶ ἀξαναγκασμόν. Οὔτε τὴν ἐμπόδιζει, ἂν ἔλθῃ, νὰ ἔλθῃ εις δεύτερον γάμον, οὔτε, ἂν δὲν ὀλήθῃ, τὴν προτρέπει πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ἀνέγκασεν ἀπλῶς τὸν νόμον, ὅταν εἶπε «εἶναι ἐλευθέρη νὰ νυμφευθῆ ὅποιον θέλει». Λέγων ὁμοῦ, ὅτι γίνεται ἐλευθέρη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς, ἔδειξεν ὅτι προηγουμένως, ὅσον ἔζη, ἦταν δούλη. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι δούλη καὶ ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον, ἀκόμη καὶ χίλια ἐγγραφα διαζυγίου νὰ λάθῃ, ἐμπέσει εἰς τὸν νόμον τῆς μοιχείας. Διότι οἱ μὲν δούλοι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἀλλάσσουν κυρίως ἑστω καὶ ἂν ζοῦν αὐτοί, ἢ ἐνῶ εἰς τὴν γυναίκα θὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀλλάσῃ ἄνδρα, ἐὰν ὅσον ἔζη ὁ συζυγὸς τῆς, ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια αὐτὴ ἀποτελεῖ μοιχείαν.

Καὶ μὴ μοῦ ἀναγνώσῃς τοὺς πολιτικούς νόμους, ποῦ διατάσσουν τὴν ἐκδοσὴν διαζυγίου καὶ τὸν χωρισμόν. Διότι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὲν πρόκειται νὰ σὲ κρίνῃ με τοὺς νόμους αὐτούς, ἀλλὰ σύμφωνα με τοὺς νόμους

4. Ματθ. 5, 32.

ποῦ ὁ ἴδιος ἐθέτισεν. Μά, καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι θὲν ἐθέτισαν τὸ διαζύγιον ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ θεωροῦν τὸ πρᾶγμα κολάσιμον. Ὅποτε καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται, ὅτι ἀποστρέφονται τὴν ἀμαρτίαν αὐτὴν. Τὴν γυναίκα, λοιπὸν, ποῦ γίνεται αἰτία διαζυγίου τὴν ἐκδιώκου γυνῆν καὶ ἑσπερημένην χρημάτων ἔστι καὶ εἰς αὐτὴν, ἀπὸ τὸν ὅποιον προήλθεν ἡ ἀφορμὴ τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου, ἐπιβάλλουν καὶ χρηματικὸν πρόστιμον. Συνεπῶς, θὲν ἐπιαινούν τὴν πράξιν αὐτὴν, ἀφοῦ ἐπιβάλλουν αὐτὴν τὴν τιμωρίαν.

Ἀλλὰ τί λέγει ὁ Μωϋσῆς; Καὶ ὁ Μωϋσῆς, λέγουσιν, τὸ ἴδιον ἔκαμε διὰ τὴν ἴδιαν αἰτίαν.⁶ Σὺ ὁμοῦ ἄκουσε τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι «ἐάν ἡ ἀρετὴ σας θὲν περιορισθῇ καὶ θὲν ὑπερτερῆσῃ κατὰ πολὺ τὴν ἐξωτερικὴν ἀρετὴν τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, θὲν θὰ εἰσελθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».⁷ Ἄκουσε πάλιν τὸν Ἰδιον ποῦ λέγει: «Ἐκεῖνος ποῦ θὰ διώξῃ τὴν γυναίκα του, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία μοιχείας, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ γίνῃ αὐτὴ μοιχάλις, ἔάν συζευθῆ ἄλλον. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ θὰ νυμφευθῆ διεζευγμένην γυναίκα, γίνεται μοιχός».⁸ Ἀ διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἔλαβε μορφήν δούλου, διὰ τοῦτο ἔχυσε τὸ τίμιον αἷμα του, κατέλυσε τὸν θάνατον, ἔσθῃσε τὴν ἀμαρτίαν, ἔδωκε ἀφθονον τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, θὰ νὰ σὲ ὀδηγήσῃ πρὸς ὕψιστον ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. Ἄλλως τε καὶ ὁ Μωϋσῆς παλαιότερον θὲν ἐνομοθέτη τοῦτο, ἂν θὲν ἠναγκάσθη εἰς συγκοτάσασιν ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας ἐκείνων διὰ τοὺς ὁποῖους ἐνομοθέτη. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἦσαν ἔτοιμοι διὰ φόβου καὶ ἐγέμψαν τὰς οἰκίας των ἀπὸ συγγενικὸν αἷμα καὶ θὲν ἐλογόριασαν οὔτε τοὺς ἰσικούς των οὔτε τοὺς ξένους, θὰ νὰ μὴ σφάξουν τὰς γυναῖκας ποῦ εἶχον εἰς τὴν οἰκίαν των, ἂν τοὺς ἐγένοντο δυσάραστοι, τοὺς διέταξε νὰ τὰς ἐκδιώξουν, θὰ νὰ καταργήσῃ ἕνα μεγαλύτερον κακόν, τὴν εὐκαλίαν, δηλαδή, με τὴν ὅποιαν τὰς ἐσφάζαν. Ἐ ὅτι ἦσαν μικροὶ θεολογῶν, ἄκουσε τοὺς ἰδίους τοὺς προφήτας ποῦ λέγουσιν: «Ζεῖτε, οἱ ὅποιοι οικοδομεῖτε τὰ σπίτια σας εἰς τὴν Σιών με τὸ αἷμα τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, τὰς κατωκίας σας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὰς ἀδικίας ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν σας».⁹ Καὶ πάλιν: «Τὰ αἵματα χύνονται συ-

6. Πρῶτ. 4εστ. 24, 1-4.

7. Ματθ. 5, 21.

8. Ματθ. 5, 32.

9. Ματθ. 3, 10.

νεγώς και ἀνακατεύονται: τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο.⁹ Καὶ πάλιν: «Αἱ χεῖρές σας εἶναι γι' αἵματα». ¹⁰ Ὅτι παρέφθοντο ἀπὸ μανίαν, ἔχι μόνον ἐναντίον τῶν ξένων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν οἰκείων των, τὸ φανερώνει καὶ ὁ προφήτης ποῦ λέγει: «Ἐθυσάσαν τοὺς υἱούς των καὶ τὰς θυγατέρας των εἰς τὰ δαιμόνια, εἰς τὰ εἰδωλα». ¹¹ Καὶ αὐτοὶ ποῦ δὲν ἐλυπήθησαν τὰ παιδιά των, δὲν ἦταν δυνατόν νὰ λυπηθοῦν τὰς γυναῖκας. Διὰ νὰ μὴ γίνῃ λοιπὸν αὐτὸ, δι' αὐτὸ ἐπέτρεψε τὸ διαζύγιον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ῥώτων καὶ τοῦ ἔλεγον C «πῶς ὁ Μωϋσῆς παρήγγειλε διὰ τὸ διαζύγιον, ὅτι πρέπει νὰ δώσῃ ὁ ἄνδρας ἔγγραφον διαζυγίου εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τότε νὰ τὴν χωρίσῃ;», ¹² ἀποδεκνύων, ὅτι δὲν νομοθετεῖ ἀντιθετὰ πρὸς ἐκεῖνον, ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Ὁ Μωϋσῆς ἀπέδελπεν εἰς τὴν σκληρότητα τῶν καρδιῶν σας (καὶ οὐκ ἐπέτρεψε τὸ διαζύγιον), ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ὅμως δὲν ἔχει γίνεῖ ἔτσι». ¹³ Ἀλλὰ ὁ Θεὸς «ποῦ ἐδημιούργησε τὰ πάντα, ἔκομην ἐξ ἀρχῆς τὸ πρῶτον ἀνδρόγυνον ἀπὸ ἑνα ἄνδρα καὶ ἀπὸ μίαν γυναῖκα». ¹⁴ Ὡστε, ἐάν αὐτὸ ἦταν καλόν, λέγει, δὲν θὰ ἐδημιούργει ἓνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπλασεν ἓνα, τὸν Ἄδὰμ, θὰ ἐπλασε καὶ δύο γυναῖκας, ἐάν δεθαίλων ἤθελε τὴν μὲν μίαν νὰ ἐκδώσῃ, τὴν δὲ ἄλλην νὰ δεχθῆ. Τώρα ὅμως μὲ τὸν ἴδιον τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας εἰσήγαγε τὸν νόμον, διὰ τὴν ὁποῖον σὰς γράφω τώρα. Ποῖον δηλαδὴ: Νὰ ἔχη καὶ νὰ διατηρῆ κανεὶς διὰ παντός σύζυγον τὴν γυναῖκα, ἢ ποῦ ἐξ ἀρχῆς δὲ λάθῃ. Αὐτὸς ὁ νόμος εἶναι παλαιότερος ἀπὸ ἐκεῖνον (τοῦ Μωϋσεως), καὶ μάλιστα τάσον, ὅσον καινοτάτω ὅτε εἰσάγω ξένα δόγματα, ἀλλὰ παλαιότερα καὶ ἀρχαιότερα ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν. Ἀξίζει νὰ ἀκούσωμεν καὶ τὸν ἴδιον τὸν νόμον τοῦ Μωϋσεως, τὸν ὁποῖον ἐθέτισε διὰ τὸ θέμα αὐτό: «Ἐάν κανεὶς λάθῃ σύζυγον καὶ συγκατοικήσῃ μὲ αὐτὴν, θρασύτερον δὲ δὲν τοῦ ἀρεσῆ, διότι εὐρήκειν εἰς αὐτὴν ἀσχρμον πράγμα (κάτι ποῦ τοῦ εἶναι ἀποκρουστικόν), δύναται νὰ διώσῃ εἰς αὐτὴν γραπτὸν διαζύγιον καὶ ἀφοῦ τῆς τὸ ἔγχε-

9. Ὁσ. 4, 9.
10. Ἦσ. 1, 15.
11. Ἦσ. 106, 57.
12. Ματθ. 19, 7.
13. Ἦσ. 4ν. σ. 8.
14. Ἦσ. 4ν. σ. 4.

ριση θὰ τὴν διώρῃ ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ». ¹⁵ Πρόσεξε διως, δὲν εἶπε «νὰ γράψῃ ἔγγραφον διαζυγίου» καὶ «νὰ τὸ δώσῃ», ἀλλὰ τί εἶπε: «δύναται νὰ συντάξῃ ἔγγραφον διαζυγίου καὶ νὰ τὸ δώσῃ εἰς τὰς χεῖράς τῆς». ¹⁶ Καὶ ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου τρόπου τῆς διατυπώσεως τοῦ κειμένου. Διότι τὸ νὰ εἴπῃ «νὰ γράψῃ» καὶ «νὰ δώσῃ» φανερώνει διαταγὴν καὶ ἐπιταγὴν. Ἐνῷ τὸ νὰ εἴπῃ «δύναται νὰ συντάξῃ ἔγγραφον διαζυγίου καὶ νὰ τὸ δώσῃ εἰς τὰς χεῖράς τῆς», φανερώνει ἀναγγελίαν τοῦ πράγματος καὶ ἔχι ὑποχρεώσιν πηγάζουσαν ἀπὸ τὸν νόμον. «Ἐάν κανεὶς», λέγει, «διώξῃ τὴν γυναῖκα τοῦ καὶ τὴν ἐξαποστείλῃ μακρὰν τῆς οἰκίας τοῦ καὶ ἐκεῖνη, ὅταν φῶγῃ ἀπὸ τὸν πρῶτον σύζυγον τῆς, δύναται νὰ ὑπανδρευθῇ ἄλλον. Ἐάν ὅμως καὶ ὁ δεύτερος ἀνὴρ τὴν ἀποστραφῇ καὶ γράψῃ δι' αὐτὴν διαζύγιον καὶ τὸ παραδώσῃ εἰς τὰ χεῖρά τῆς καὶ τὴν διώρῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ, ἢ ἐάν συμβῆ ὡς ἀποθάνῃ ὁ δεύτερος αὐτὸς ἀνὴρ, ποῦ τὴν εἶχε λάθει ὡς σύζυγον τοῦ, ὁ πρῶτος σύζυγός τῆς, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχεν ἀποπέμψῃ, ¹⁷ Ἄ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπανέλθῃ καὶ νὰ τὴν πάρῃ πάλιν ὡς σύζυγον τοῦ». ¹⁸ Ἐπειτα, δεκνύων, ὅτι δὲν ἐπαίει τὸ πρῶτον, ὅτε τὸ θεορεῖ γάμον, ἀλλὰ κάμνει ἀπλῶς συγκατάθεσιν διὰ τὴν ἀδυναμίαν των, ἀφοῦ εἶπε «ὁ πρῶτος σύζυγός τῆς, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχεν ἀποπέμψῃ, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπανέλθῃ καὶ νὰ τὴν πάρῃ πάλιν ὡς σύζυγον τοῦ», προσέθεσε «ἀφοῦ ἐμίσηθῃ μὲ τὴν συζυγικὴν ἔνωσιν μὲ ἄλλον» ¹⁹ δεκνύων μὲ τὴν λέξιν ποῦ χρησιμοποίησι, ὅτι ὁ δεύτερος γάμος, ὁ ὁποῖος ἐγένεν ἐν δυνάμει ἀκόμη ὁ πρῶτος ἄνδρας, ἀποτελεῖ μίσωμα μᾶλλον παρὰ γάμον. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε «μετὰ τὸν γάμον τῆς». Βλέπετε ὅτι ἐμιλεῖ συμφώνως πρὸς τὸν Χριστόν: «Ἐπειτα προσέθεσε καὶ τὴν αἰτίαν: Ἔ «διότι τοῦτο εἶναι μισητὸν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου». ²⁰ Καὶ ὁ Μωϋσῆς μὲν ἔτοι ἀμίλησεν. Ὁ προφήτης ὅμως Μαλαχίας λέγει τὸ ἴδιον ἀκριβῶς πολὺ σαφέστερον ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, ἢ μᾶλλον ἔχι ὁ Μαλαχίας, ἀλλὰ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μαλαχίου, λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἀξίζει λοιπὸν νὰ ἐπιβλέψω ἐγὼ εἰς τὰς ὑποκριτικὰς σας θυσίας ἢ νὰ κάμω αὐτὰς δεκτὰς ἀπὸ τὰ χεῖρά σας;». ²¹ Καὶ συνεχίζει: «Διὰ ποῖον λόγον ἐγκατέλειψες τὴν γυναῖκα τῆς νε-

16. Δευτ. 24, 1.
17. Ἦσ. 4ν. σ. 3-4.
18. Ἦσ. 4ν. σ. 7.
19. Ἦσ. 4ν. σ. 4.
20. Ματθ. 2, 13.

ότητός σου»; Και δεκνύων πόσον μεγάλη κακόν είναι, και άποκλείων την δυνατότητα οιασδήποτε συγγνώμης δι' αυτόν που τό έπραξεν αυτό, συνεχίζει με τό εξής: «Και αύτή ή γυναίκα όηρξεν έως τώρα σύντροφός σου και σύζυγός σου, σύμφωνα με τόν νόμον του Θεού, και δέν είναι άλλος εκείνος που έπλασε τόν Άδάμ και άλλος που έπλασε την Εβαν, C αλλά ο αυτός Θεός από τό υπόλειμμα του θείου έμφυσήματος έπλασε, έξωγόνησε και την γυναίκα».²⁰ Πρόσχε να ίθης πόσα δικαιώματα επικαλείται. Πρώτον τό δικαίωμα τής ηλικίας, όταν λέγη «γυναίκα τής νεότητός σου». Έπειτα τό αναγκασίον, όταν λέγη «και αύτή όηρξεν έως τώρα σύντροφός σου και σύζυγός σου». Τέλος τόν τρόπον τής δημιουργίας: «από τό έγκατάλειμμα του θείου έμφυσήματος έπλασε, έξωγόνησε και την γυναίκα».

Έκτός από όλα αυτά, προσθέτει τό κύρος του δημιουργού, πράγμα που είναι τό σημαντικώτερον από όλα. Αυτό δεκνύει τό «δέν την έπλασεν άλλος». Δέν δύνασαι, λέγει, να είπης, ότι έσάν μεν οι έπλασεν ο Θεός, εκείνη δέ όχι ο Θεός, αλλά κάποιος άλλος κατώτερος από εκείνον, C αλλά ο ίδιος Θεός έβωσε και εις τούς δύο υπόστασιμ. «Όστε, και άν μη τί άλλο, τουλάχιστον σεβάσου τούτο και φύλαττε την αγάπην σου προς αύτήν. Διότι έν πολλάς φορές δούλοι που φιλονικούν μεταξύ των, συμφιλιώνονται από τό γεγονός μόνου ότι είναι ανάγκη και οι δύο να υπηρετούν τόν ίδιον κύριον, πολύ περισσώτερον πρέπει να γίνεται τούτο εις την περίπτωσίν μας, όταν έχωμεν άμφοτεροι τόν ίδιον κύριον, αλλά και δημιουργόν. Είδες ότι και εις την Παλαιάν Διαθήκην ήρχισαν να διατυπώνονται εις γενικάς γραμμάς οι έντολοι τής νέας φιλοσοφίας. E Άφου, δηλαδή, επί πολών χρόνον άνετράφησαν εις τό πνεύμα του νόμου και ώφειλον πλέον να βασίσουν προς τελειώτερα δόγματα και εκείνος ο τρόπος ζωής έπλησίαζε πλέον προς τό τέλος του, εις την κατάλληλον στιγμήν δ προσήτης τούς οδηγεί προς αύτήν την έντροπήν, και ούτε να εκδικώμεν τής ιδίας μας γυναίκας, ούτε να δεχώμεθα τας συγγύας τών άλλων, που έξεδιώχθησαν από αυτούς. Διότι με ποιόν πρόσωπον θα άντικρύσσης τόν άνδρα τής γυναίκας; Με ποίους οφθαλ-

20. Ένφ. άν. στ. 14 - 15.

μούς θα ίθης τούς φίλους εκείνου και τούς όηρητάς του; ²⁰⁷ Α Πραγματικά, άφου, όταν λάβη κανείς την γυναίκα ενός άλλου που άπέθανε και άντικρύση έπειτα μόνον την εικόνα του άνθρώπου αυτού, ταρασσεται κατά κάποιον τρόπον και αισθάνεται άσχημα, ώσαν να έβλεπε ζωντανόν τόν άνδρα τής γυναίκας αύτης, τότε ποιόν ζώνη θα κάμνη, πώς θα εισέλθη εις την οικίαν, με τί ψυχην, με τί μάτια θα ίθη την γυναίκα εκείνου ως ίδικήν του γυναίκα; Μάλλον δέ δέν δύναται δικαίως να την ονομάση κανείς αύτήν την γυναίκα ούτε γυναίκα εκείνου ούτε ιδικήν του γυναίκα, εφ' όσον ή μοιχαλίσ δέν είναι γυναίκα κανείς. Διότι παρεδίασε και τας συνθήκας που είχε συνάψει, με τόν πρώτον άνδρα τής, και προς σέ δέν ήλθε με τούς προσήκοντας νόμους. Και δέν θα ήταν έργον εσχάτης B άφροσύνης να εισαγάγη εις την οικίαν σου πράγμα γεμάτο από τόσα κακά; Μήπως τάχα ύπάρχει έλλειψις γυναικών;

Διά ποιόν λόγον, ένω ύπάρχουν πολλai γυναίκες, τας όποιας είναι δυνατόν να λάβωμεν συμφώνως προς τόν νόμον και με καθαράν την συνείδησιν, τρέχουμ εις τας άπηγορευμένας, και καταστρέφουμ τας οικίας μας και εισάγομεν εις αυτάς έμφυλίους πολέμους και δημιουργούμεν πανταχόθεν ένα έχθρικόν περιβάλλον και άνοίγομεν τά στόματα μυρίων κατηγορών και κατασχύνουμ την ίδίαν την ζωήν μας και, τό χειρότερον από όλα, έπισωρεύουμ έναντίον μας την αναπόφευκτον τιμωρίαν μας κατά την ήμέραν τής κρίσεως; Διότι τί θα είπωμεν τότε εις εκείνον που μέλλει να μάς κρίνη, όταν φέρη εις τό μέσον και άναγκώση τόν νόμον και μάς είπη: C Σας διέταξα να μη υμψευθήτε διεξευγμένην γυναίκα και σάς είπα, ότι τό πράγμα αυτό άποτελεί μοιχείαν; Έως λοιπόν έτόλμησας να προχωρήσης εις άπηγορευμένον γάμυν; Τι θα είπωμεν και τί θα άπαντήσωμεν; Διότι δέν πρέπει εκεί να προβάλωμεν και να επικαλεσθώμεν τούς πολιτικούς νόμους, αλλά είναι ανάγκη οικητηλοι και δεμένοι να οδηγηθώμεν εις τό πύρ τής κολάσεως μαζί με τούς μοιχούς και εκείνους που έβλαψαν τούς ξένους γάμους. Διότι εκείνος που διεξευχθη την γυναίκα του, χωρίς να ύπάρχη τό αιτιολογητικόν τής πορνείας, και εκείνος που υμψευδεται γυναίκα, ή όποια έχει θιωχθη από τόν άνδρα τής, ο όποιος ήη, τιμωρούνται και οι δύο έξ Ισου με την γυναίκα. D Δι' αυτό σας παρακαλώ

21. Πρβλ. Ματθ. 5, 32.

και σὰς ἱκετεύω και σὰς προτρέπω οὐτε οἱ ἄνδρες νὰ ἐκδιώκετε τὰς γυναίκας, οὐτε αἱ γυναίκες νὰ ἀφήνουν τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ νὰ ἀκούωμεν ὅλοι τὸν Παῦλον πού λέγει: «Κάθε γυναίκα ἔγγαμος εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς. Ἐὰν ὅμως ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ με ὅποιον θέλει, ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου». 28 Ποῖαν συγγνώμην θὰ εὐρουν ἐκεῖνοι πού, ἐνῶ ὁ Παῦλος τοὺς ἐπιτρέπει και δεῦτερον γάμον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου και παρέχει τὴν ἐλευθερίαν, τολμοῦν νὰ τὸ πράξουν αὐτὸ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου; Ποῖαν ἀπαλαγίαν θὰ δώσουν αὐτοὶ πού, ἐνῶ ζοῦν οἱ ἄνδρες, λαμβάνουν τὰς συζύγους των γυναίκας, ἢ ἐκεῖνοι πού καταφεύγουν εἰς τὰς κοινὰς πόρναις; Διότι και αὐτὸ εἶναι ἕνα ἄλλο εἶδος μοιχείας, νὰ ἔχη, δηλαδή, εἰς τὴν οικίαν σου νόμιμον σύζυγον και νὰ ἀναστρέψαι με πόρνος. Ε Ὅπως ἀκριβῶς ἡ γυναίκα πού ἔχει τὸν ἄνδρα τῆς και ἐκδίδεται ἢ εἰς δούλον ἢ εἰς ἐλεύθερον πού δὲν ἔχει γυναίκα, ἐμπέττει εἰς τοὺς νόμους τῆς μοιχείας, ἔτσι και ὁ ἄνδρας, πού ἔχει γυναίκα και ἀμαρτήσῃ ἢ με κοινήν πόρνην ἢ με ἄλλην γυναίκα πού δὲν ἔχει ἄνδρα, περιπίπτει εἰς μοιχείαν.

Ἄς ἀποφεύγωμεν λοιπὸν και αὐτὴν τὴν μορφήν τῆς μοιχείας. Διότι τί θὰ ἔχωμεν νὰ εἰπώμεν και νὰ προσβάλωμεν ὡς δικαιολογίαν, ὅταν ἀποτολιμώμεν τέτοια ἔργα; Ποῖαν εὐπρόσωπον πρόφασιν θὰ ἐπικαλεσθώμεν; Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φύσεως; Ἄλλὰ ἴσταιται παρῶσα ἡ νόμιμος σύζυγος και καταορίττει τὸ ἐπιχείρημά μας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐθεοπίσθη ὁ γάμος, διὰ νὰ μὴ ἐτραπήσῃ εἰς πορνείας. 208 Α Καί μάλλιν, ὄχι μόνον ἡ σύζυγος, ἀλλὰ και πολλοὶ ἄλλοι πού ἔχουν τὴν ἴδιαν φύσιν με ἡμᾶς, μᾶς ἀποστεροῦν ἀπὸ αὐτὴν τὴν συγγνώμην. Διότι, ὅταν ὁ σύνδουλός σου, πού ἔχει τὸ ἴδιον σῶμα και φλέγεται ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἐπιθυμίαν και ὠθεῖται ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀνάγκην, δὲν κοιτάξῃ καμμίαν ἄλλην γυναίκα, ἀλλὰ ἀρκείται μόνον εἰς τὴν ἰδικὴν του, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔχης αὐ ἐπικαλούμενος τὴν ἐπιθυμίαν; Καί τί λέγω μόνον δι' αὐτοὺς πού ἔχουν γυναίκας; Σκέψου αὐτοὺς πού ζοῦν διὰ παντός εἰς τὴν παρθενίαν και δὲν ἤλθαν ποτέ εἰς γάμον και ἐπέδειξαν πολλὴν σφωροσύνην. Ὅταν, λοιπὸν, ἄλλοι χωρὶς γάμου μένουσιν ἀσφρόνες, Β ποῖαν συγγνώμην θὰ ἔχης αὐ πού

208. Α' Κορ. 9. 1. 19.

μετὰ τὸν γάμον ἐκτρέψαι εἰς πορνείας; Αὐτὰ ἄς τὰ ἀκούουν και ἄνδρες και γυναίκες και χήραι και ὑπανδροὶ. Διότι πρὸς ἄλλους ἀπευθύνεται ὁ Παῦλος και ὁ νόμος αὐτός και τοὺς λέγει: «Κάθε ἔγγαμος γυναίκα εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς. Ἐὰν ὅμως ἀποθάνῃ, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ με ὅποιον θέλει ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου». Καί διὰ τὰς γυναίκας πού ἔχουν ἄνδρα, και δι' ἐκεῖνας πού δὲν ἔχουν, και διὰ τὰς χήρας, και δι' ἐκεῖνας πού λαμβάνουν δεῦτερον ἄνδρα και δι' ἄλλας γενικῶς τὰς γυναίκας ὁ λόγος αὐτός εἶναι χρήσιμος. Διότι ἡ γυναίκα, πού ἔχει ἄνδρα, δὲν θὰ προτιμήσῃ, ἐφ' ὅσον ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς, νὰ γίνῃ σύζυγος ἄλλου ἀνδρός, διότι ἤκουσεν, ὅτι ὅσον καιρὸν ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι δεμένη. Ἐκεῖνη πάλιν πού ἔχασε τὸν ἄνδρα τῆς, ἂν μὲν θελήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς δεῦτερον γάμον, αὐτὸ δὲν τὸ πράττει ἀπλῶς και ὡς ἔτιχε, Γ ἀλλὰ σύμφωνα με τοὺς νόμους πού ἐθέτισεν ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος εἶπε: «Εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ με ὅποιον θέλει, ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, δηλαδή με σφωροσύνην και σεμνότητά. Ἄν δὲ προτιμήσῃ νὰ παραμείνῃ πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος συζύγου τῆς, θὰ ἀκούσῃ τοὺς στεφάνους πού τῆς ἐπιφυλάσσουνται και θὰ ἐπιδείξῃ μεγαλύτερον πρὸς τοῦτο προθυμίαν: «Κατὰ τὴν γνώμην μου ὅμως εἶναι εὐχχεστέρα, ἔαν μείνῃ ἔτσι, δηλαδή, χήρα».²⁰⁹

Βλέπεις ὑπὸ ποῖαν ἐννοίαν ὁ λόγος αὐτός εἶναι χρήσιμος δι' ὅλους, δηλαδή, ἀφ' ἑνός, μὲν συγκαταβαίουν πρὸς τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ χωρὶς νὰ ἀποστερήσῃ και αὐτὰς ἀπὸ τὸν ἴδικόν των ἔπαινον; Αὐτὸ πού ἐθέτισαι διὰ τὸν γάμον και τὴν παρθενίαν, Δ τὸ ἴδιον ἐθέτισαι και διὰ τὸν πρῶτον και δεῦτερον γάμον. Ὅπως, δηλαδή, ἐκεῖ δὲν ἀπέκλεισε τὸν γάμον, διὰ νὰ μὴ φαῖν πολλὴ θαρῆς πρὸς τοὺς ἀσθενεστέρους, δὲν τὸν καθιέρωσεν ὅμως και ὡς ὑποχρεωτικόν, διὰ νὰ μὴ ἀποστερήσῃ ἀπὸ τὴν μεγάλην τιμὴν αὐτοὺς πού θέλουν νὰ μένουσιν παρθένοι, ἀλλὰ ἔθείς μὲν ὅτι ὁ γάμος εἶναι καλός, ἐδήλωσεν ὅμως ὅτι ἡ παρθενία εἶναι ἀνωτέρα, ἔτσι και ἐδῶ κἀμνη μίαν ἄλλην ἐξιολογικὴν διαβάθμισιν, δεκνύων ὅτι εἶναι προτιμότερα και ὀψηλότερα ἢ χηρεία και ὅτι ὁ δεῦτερος γάμος εἶναι κατώτερος, Ε ὥστε και τοὺς ἰσχυροτέρους τοὺς προετοι-

209. Α' Κορινθ. 7. 40.

μάζει να μη μεταπηδήσουν εις δεύτερον γάμον, αλλά και τους ασθενεστέρους δέν τους αφήνει να πέσουν και να εκτραπούν εις πορνείας. Διότι, ἄφω εἶπεν, ὅτι «κείνοι εὐτυχεστέρη, ἔάν μείνῃ ἔτσι, θηλαθὴ χήρα», διὰ τὴν μὴ νομίσης ὅτι ὁ νόμος εἶναι ἀνθρώπινος ἀκούων τὴν φράσιν «κατὰ τὴν ἰδικὴν μου γνώμην», προσέθεσεν ἀμέσως: «Νομίζω δέ, ὅτι ἔχω καὶ ἐγὼ Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ ὁποῖον μὲ καθοδηγεῖ διὰ τὴν μὴ πλανώμαι». ²⁴ Δέν δύνασαι λοιπὸν νὰ εἴπῃς, ὅτι ἡ γνώμη αὐτὴ εἶναι ἀνθρώπινη, ἀλλὰ εἶναι ἐκδήλωσις τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, εἶναι θεῖος νόμος.

Μὴ νομίζωμεν λοιπὸν, ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει ὁ Παῦλος, ἀλλὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐνομοθέτησε δι' ἡμᾶς. Ἄν δὲ λέγῃ «νομίζω», δέν τὸ λέγει διότι δέν εἶναι βέβαιος περὶ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τὸ λέγει ἀπλῶς ἀπὸ μετριοφροσύνης. ²⁵ Ὅτι εἶναι «εὐτυχεστέρη» τὸ εἶπε βεβαίως, ἀλλὰ δέν προσέθεσε μὲ ποῖον τρόπον, ἀρκεσθεῖς νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ γνώμη εἶναι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τώρα ἂν θέλησ νὰ ἐξετάσωμεν τὸ πρῶτον καὶ μὲ τὴν λογικὴν, θὰ εὕρησ ἀφθονίαν ἀποδείξεων. Καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι ἡ χήρα εἶναι εὐτυχεστέρη ὅχι μόνον εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παρούσαν. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς γνωρίζει ὁ Παῦλος, τὸ ὁποῖον ὑπὴνίχησεν καὶ ὅταν ὠμίλει διὰ τὰς παρθένους. Ὅταν, θηλαθὴ εἶδῃς παραινέσεις καὶ συμβουλὰς νὰ προτιμοῦν τὴν παρθένειαν, ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Νομίζω λοιπὸν ὅτι αὐτὸ εἶναι καλὸν ἐξ αἰτίας τῶν δυσκαλιῶν τῆς παρουσίας ζωῆς, εἶναι, θηλαθὴ, καλὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἴτε ἄνδρας εἶναι εἴτε γυναῖκα, νὰ μείνῃ ἔτσι, θηλαθὴ ἄγαμος καὶ παρθένος». ²⁶ Καὶ πάλιν λέγει: Ἢ «Καὶ ἔάν ὑπανδρευθῇ ἢ παρθένος, δέν ἀμαρτάνει». ²⁷ Ἐδῶ, ὅταν λέγῃ παρθένον, δέν ἐννοεῖ ἐκείνην ποῦ ὑποσχέθη παρθένειαν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ μόνον ἐκείνην ποῦ ἀκόμη δέν ἔλαθε πείραν τοῦ γάμου καὶ δέν ἔχει δεσμευθῆ ἔναντι τοῦ Θεοῦ μὲ ὑπόσχεσιν διαρκοῦς παρθένειας. «Θὰ ἔχουν ὁμοῦ βλῆθιν καὶ φροντίδας καὶ ἄλλας δοκιμασίας εἰς τὸν σωματικὸν τους βίον οἱ ἄνθρωποι αὐτοί. Ἐγὼ δὲ οἶς λιποῦμαι σὺν πατέρας καὶ θέρῳ νὰ προλάβω τὰς δοκιμασίας σας αὐτάς». ²⁸ Μὲ τὴν μίαν αὐτὴν καὶ ἀπλὴν φράσιν ἀφήνει εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀκρατῶν νὰ ἀναλογισθοῦν τὰ πάντα, τὰς ὁδούς τοῦ τοκετοῦ, τὴν ἀνατροπὴν τῶν παιδιῶν, τὰς φροντίδας, τὰς ἀσθενεί-

24. Α' Κορινθ. 7, 40.

25. Ἐ.θ. ἀν. στ. 26.

26. Ἐ.θ. ἀν. στ. 28.

27. Ἰδιόθ.

ας, τοὺς πρῶτους θανάτους, τὰ μίσση, τὰς φιλονικίας, τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπηρετῆς μυρίας γνώμας, νὰ εἶσαι ὑπεύθυνος διὰ τὰ ξένα κακὰ, νὰ ἀναλαβῆς καὶ νὰ δοκιμάσῃς μυρίας λύπας, ἐνῶ ἔχεις μίαν μόνον ψυχὴν.

Ἐ' Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ ἀπαλλάσσεται ἡ γυναῖκα ποῦ ἐπροτίμησε τὴν ἐγκράτειαν, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ θείνα, τὴν ἀναμένει μεγάλη ἀνταμοιβὴ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἐχοντας λοιπὸν ὅλα ὑπ' ὄφιν μας, ἄς προσπαθῶμεν νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς τὸν πρῶτον γάμον. Ἄν πάλιν ἐτοιμαζώμεθα καὶ διὰ δεύτερον γάμον, ἄς τὸ πράττωμεν αὐτὸ κατὰ τὸν τρόπον ποῦ ἀφοδεῖ συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἶπε: «Ἐνθαί ελευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ μὲ ὁποῖον θέλει» καὶ προσέθεσε «ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος, τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου». Συγχρόνως δίδει τὴν ὁδὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν περιφρουρεῖ, παρέχει ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ τῆς θέτει ὄρους καὶ νόμους ἀπὸ παντοῦ. Παραδείγματός χάριν, νὰ μὴ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἡ γυναῖκα μιαν ὄρεον καὶ διεσπασμένον ἄνδρα ἢ τοὺς θεατρίνους ἢ ἢ τοὺς συχνάζοντας εἰς τὰς πόρνας, ἀλλὰ νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον μὲ σεμνότητα, μὲ σωφροσύνην, μὲ εὐλάβειαν, διὰ νὰ γίνωμ ὅλα πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ πολλοὶ γυναῖκες συχνά, ὅταν ἀπέθηκταν οἱ πρῶτοι ἄνδρες των, εἰσῆγαγον εἰς τὴν οἰκίαν των τοὺς δευτέρους, μὲ τοὺς ὁποῖους ὁμοῦ ἐμοιχεύοντο, ὅταν ἔλῃ ἀκόμη ὁ πρῶτος ἄνδρας των, διὰ τοῦτα προσέθεσε: «Ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνη μὲ τὸ θέλημά τοῦ Κυρίου, ὥστε νὰ μὴ παρουσιάσῃ ὁ δεύτερος γάμος τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποῦ ἀνεφέρωμεν. Ἐστὶ μόνον θὰ δυνηθῇ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἐνοχίαν. Καλύτερα ὁμοῦ ἀπὸ ὅλα εἶναι νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς τὸν ἀποθανόντα καὶ νὰ διαφυλάττῃ τὴν συνθήκην ποῦ συνήψε μαζὶ του, καὶ νὰ προτιμῇ τὴν ἐγκράτειαν καὶ νὰ φροντίσῃ τὰ τέκνα τῆς καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἔτσι μεγαλυτέραν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐ' Ἄν ὁμοῦ καμμὶ γυναῖκα θέλησῃ νὰ λάβῃ δεύτερον σύζυγον, ἄς τὸ πράξῃ αὐτὸ μὲ σωφροσύνην, μὲ σεμνότητα, συμφώνως πρὸς τοὺς σχετικὸς νόμους. Διότι καὶ τοῦτο ἐπιτρέπεται. Ἀπαγορεύεται μόνον ἡ πορνεία καὶ ἡ μοιχεία.

Συνεπῶς, αὐτὴν ἄς ἀποφεύγωμεν, καὶ ὅσοι ἔχουν γυναῖκας καὶ ὅσοι δέν ἔχουν, καὶ νὰ μὴ κατασχόμεν τὴν ζωὴν μας, μήτε νὰ διαγόμεν βίον καταγέλαστον, μήτε νὰ μολώμεν τὸ σῶμα καὶ νὰ μὴ εἰσαγάγωμεν εἰς τὴν διαίτην μας πονηρὰς σκέψεις. Διότι πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ ἔλ-

θης εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τὴν ἔκωσίν σου μὲ τὰς πόρνας; ²¹⁰ Ἄ Πῶς νὰ ὑψώσης εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας, μὲ τὰς ὁποίας ἐνηγκαλιᾶσθαι τὴν πόρνην; Πῶς νὰ κινήσης τὴν γλῶσσαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῆς τὸν Θεὸν μὲ αὐτὸ τὸ στόμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἐφίλησες τὴν πόρνην; Μὴ τί μάτια θὰ ἀτενίσῃς τοὺς ἐπιτιμητέους ἀπὸ τοὺς φίλους σου; Καὶ τί λέγω τοὺς φίλους; Καὶ ἂν κανεῖς δὲν γνωρίζῃ τί ἐπραξες, οὐ ὁ ἴδιος ὁ ἀναγκασθῆς νὰ κοκκινίσῃς μπροστὰ εἰς δόλους καὶ νὰ ἐντρέπῃσαι καὶ νὰ αἰσθάνῃσαι ἄρῃαν διὰ τὸ ἰδικόν σου σῶμα. Ἐὰν δὲν συνέβαινε πράγματι ἔτσι, διατί μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην τρέχεις εἰς τὸ λουτρόν; Δὲν τρέχεις ἐπειδὴ νομίζεις, ὅτι εἶσαι περισσότερο ἀκάθαρτος ἀπὸ αἰονόηποτε δορθόρον; Ποῖαν ἄλλην μεγαλύτεραν ἀπόδειξιν τῆς ἀκαθαρσίας τοῦ πράγματος ζητεῖς, ἢ ἢ ποῖαν γνώμην νομίζεις ὅτι θὰ ἔχη ὁ Θεός, ὅταν σὺ, ποῦ ἡμάρτησας, ἔχῃς αὐτὴν τὴν γνώμην διὰ τὸ πᾶγμα; Τὸ ὅτι, λοιπόν, νομίζουν οἱ ἴδιοι ὅτι εἶναι ἀκάθαρτοι, αὐτὸ τὸ ἐπιαινω σφόδρα καὶ τὸ ἀποδέχομαι. Τοὺς κατηγορῶ ὅμως καὶ τοὺς ἐπικρίνω, διότι δὲν ἀκολουθοῦν τὸν ἐνδεικνυμένον τρόπον καθάρσεως. Πραγματικά, ἐὰν ὁ ρύπος ἦταν σωματικός, εὐλόγως θὰ ἐκαθάριζες τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὰ λουτρά. Σὺ ὅμως ἔχεις ρυπάνει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν κατέστησας ἀκάθαρτον, δι' αὐτὸ νὰ ζητήσης ἀνάλογον καθαρτικόν, ποῦ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν κηλίδα τῆς ψυχῆς. Καὶ ποῖον εἶναι τὸ λουτρόν αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας; Εἶναι αἱ θερμαὶ πηγαὶ τῶν δακρῶν, εἶναι οἱ στεναγμοὶ τοῦ θγαίνου ἀπὸ τὰ δάση τῆς καρδίας, C εἶναι ἡ διαρκὴς κατάνυξις, αἱ συνεχεῖς προσευχαί, αἱ ἐλεημοσύναι καὶ ἐλεημοσύναι πλοῦσαι, ἡ καταδικὴ τῶν πράξεών μας, ἡ μὴ ἐπαναλήψις των εἰς τὸ μέλλον. Ἐτσι ἐξαφανίζεται ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας, ἔτσι καθαρίζεται ὁ ρύπος τῆς ψυχῆς. Ὅποτε, ἐὰν δὲν ἐνεργῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε ἀκόμη καὶ ἂν λουσῶμεν εἰς ἄλλας τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ σποδάλωμεν οὔτε ἓνα μικρὸν μέρος αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας.

Τὸ καλύτερον εἶναι νὰ μὴ δοκιμάσωμεν καθόλου αὐτὴν τὴν ἀποκρουστικὴν ἁμαρτίαν. Ἄν ὅμως κανεῖς περιέπρασεν εἰς αὐτήν, ἄς ἐπιθέσῃ αὐτὰ τὰ φάρμακα, D ἀφοῦ πρῶτα ὑποσχῆθῃ, ὅτι δὲν θὰ περιπέσῃ πλέον εἰς τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα. Διότι ἐὰν, ὅταν ἁμαρτάνωμεν, καταδικάζωμεν κατόπιν τὰς ἁμαρτίας μας, ἀλλὰ υποπίπτωμεν πάλιν εἰς τὰ ἴδια, τότε καὶ ἡ κάθαρσις πλέον δὲν μᾶς ὠφελεῖ εἰς τίποτε. Διότι αὐτὸς τοῦ ἐλούσθη, ἐὰν κυλισθῇ πάλιν εἰς

τὸν ἴδιον δόρθορον, καὶ, ἂν κανεῖς αὐτὸ ποῦ θέτις, τὸ κρημίσῃ πάλιν, καὶ ἀρχίσῃ πάλιν νὰ οἰκοδομῇ διὰ νὰ τὸ κρημίσῃ, δὲν κερδίζει τίποτε πλέον πέραν ἀπὸ τοὺς περιττοὺς κόπους καὶ τὰς ταλαιπωρίας.

Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν διὰ νὰ μὴ ἀναλώσωμεν ματαιῶς καὶ ἀσκοπῶς τὴν ζωὴν μας, ἄς καθάρσωμεν τὰ ἁμαρτήματα ποῦ ἐπράξαμε καὶ ἄλην τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν μας ἄς τὴν διέλθωμεν μὲ σωφροσύνην καὶ κοσμιότητα καὶ μὲ ἄλλας ἀρετάς. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ κερδίσωμεν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιτύχωμεν ἔτσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκε ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

211 Α ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΞΙΜΟΝ*

ΚΑΙ ΗΘΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΠΡΕΒΗΙ ΝΑ ΛΑΜΒΑΝΩΜΕΝ ΣΥΖΥΓΙΟΣ.

Ἐλυτήσθην θαύτατα πού σᾶς ἔλεψα κατὰ τὴν προηγουμένην σύναξιν. Ἐχάρην ὁμως, διότι ἀπελευσάτε πλουσιώτερον τράπεζαν. Διότι ὁ σύντροφός μου εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἠνοιξε τὴν ἀβλακα καὶ ἔρριψε τοὺς σπόρους μεθ' ἐπιμελείης ἐγγλωττίαν καὶ ἐκαλλιέργησε τὰς ψυχὰς σας μεθ' ἐπιμελείης. Εἶδατε γλώσσας σαφῆ, ἤκούσατε λόγον πλαστικόν, ἀπελευσάτε ὕδωρ πού οδηγεῖ εἰς αἰώνιον ζωὴν, εἶδατε πηγὴν ἀπὸ τῆν ὅποιαν ἀνέδρασαν ποταμοὶ καθαροῦ χρυσοῦ. Β λέγουσιν, ὅτι κάποιοι ποταμοὶ περιέχει ψήγματα χρυσοῦ, πού τὸν καρποῦνται οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν περιοχῶν καὶ τὸν χρυσὸν αὐτὸν δὲν τὸν γεννᾷ ἡ φύσις τῶν ὕδατων τοῦ ποταμοῦ. Ἀλλὰ ἐπειδὴ συνέθη αἱ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ νὰ διέρχωνται μέσα ἀπὸ ὄρη μεθ' ἀλάττωμα, ὁ ποταμὸς ῥέων διὰ μέσου αὐτῶν τῶν ὀρέων καὶ παρασύρων τὰ χρυσοφόρα κοιτάσματα, γίνεται θησαυρὸς διὰ τοὺς περιόικους καὶ τοὺς παρέχει ἔτοιμον πλοῦτον. Αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπιμήθη καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτός, ῥέων μέσα ἀπὸ τὰς Γραφάς, ὡς διὰ μέσου χρυσοφόρων ὀρέων, Γ καὶ προσκομίζων εἰς τὰς ἰδικὰς σας ψυχὰς τὰ νοήματά των, πού εἶναι πολυτιμότερα ἀπὸ ὅποιονδήποτε χρυσοῦ.

Καὶ γνωρίζω μὲν, ὅτι ἡ ἰδική μου ὁμιλία σήμερα σᾶς φαίνεται πτωχότερα. Διότι αὐτός πού εἶναι συνηθισμένος εἰς πτωχικὸν τραπέζι, ἂν ἐν τῷ μεταξύ ἐπιτύχη κάποιο πλουσιώτερον, καὶ ἐπανέλθῃ ἔπειτα πάλιν εἰς τὸ συνηθισμένον πτωχικὸν του τραπέζι, τότε θὰ ἴδῃ καθαρώτερα τὴν πτωχείαν του. Δὲν πρόκειται ὁμως διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ νὰ γίνω διατακτικώτερος. Διότι γνωρίζετε, ὡς μαθητεύσαντες εἰς τὸν Παῦλον, καὶ νὰ χορταίνετε καὶ νὰ πι-

νᾶτε, καὶ νὰ σᾶς περισσεύῃ καὶ νὰ σᾶς λείπῃ, καὶ νὰ δομαζέτε τοὺς πλουσίους καὶ νὰ μὴ περιφρονῆτε τοὺς πτωχοὺς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ φίλοι τοῦ κρασιῦ καὶ οἱ φιλοπότοι γενικῶς, ἀγαποῦν μὲν τὸ καλὸ κρασί, Δ ἀλλὰ δὲν καταφρονοῦν καὶ τὸ κατώτερον, ἔτσι λοιπὸν καὶ οἱ σᾶς πού ἔχετε τὸ πάθος τῆς ἀκροάσεως τῶν θεῶν λόγων, ἀποβέγεσθε μὲν τοὺς σοφωτέρους ἐκ τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἐτελεστέους δὲν ἐπιδεικνύετε τὸν τυχαῖον ζῆλον καὶ προθυμίαν. Ὅσοι, θηλασθῆ, ἔχουν διαλυθῆ καὶ ἀποχαυνωθῆ ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν, αἰσθάνονται ναυτίαν καὶ ἐμπρός εἰς τὴν πολυτελεστέραν τράπεζαν. Ἐνῷ οἱ νηφάλιοι καὶ ἀγρυπνοὶ, πού πεινοῦν καὶ διψοῦν διὰ δικαιοσύνην, τρέχουν μεθ' ἐπιμελείης πρὸς τὴν πτωχότεραν τράπεζαν. Καὶ εἰ οἱ λόγοι μου αὐτοὶ δὲν ἀποτελοῦν κολακείαν, τὸ ἀπεδείξατε σᾶς μετ' ἐπιμελείης πού σᾶς ἔγινε προηγουμένως. Ὅταν σᾶς ὀμιλοῦν ἐν ἐκτάσει διὰ τὸν γάμον, Ε ἀπεδείκνυα ὅτι ἀποτελεῖ καθαρὰν μοιχείαν τὸ νὰ ἐκδιώξῃς τὴν σύζυγον σου ἢ νὰ ἔχεσαι γυναῖκα πού ἔχουν διωχθῆ ἀπὸ τοὺς συζύγους των, ἐνῷ εἴη ἀκόμη ὁ ἄνδρας των. Ὅταν, λοιπὸν, ἀνεγνώσκωμεν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι «ἐκεῖνος πού θὰ νυμφευθῆ διελεγμένην γυναῖκα, γίνεται μοιχὸς καὶ ἐκεῖνος πού θὰ διώξῃ τὴν γυναῖκα του, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία μοιχείας, συντελεῖ ὥστε νὰ γίνῃ αὐτὴ μοιχάλις», εἶδα πολλοὺς νὰ κύπτουν πρὸς τὰ κάτω, νὰ κτυποῦν τὸ πρόσωπον καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ τὸ σηκώσουν ἔπάνω. Τότε ἀκριβῶς ἔστρεψα τὰ βλέμματά μου πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπα: Εὐλογητός ὁ Θεός, διότι δὲν ὀμιλοῦμεν εἰς νεκράς ψυχὰς, πού δὲν ἀκούουσιν, ἀλλὰ οἱ λόγοι μας εὐρίσκουν μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν. 212 Α Βεβαίως θὰ ἴταν προτιμότερον νὰ μὴ ἁμαρτήσωμεν καθόλου. Δὲν συντελεῖ ὁμως ὀλίγον εἰς τὴν σωτηρίαν τὸ νὰ πονήσῃ καὶ νὰ καταδικάσῃ τὴν ψυχὴν του αὐτός πού ἡμάρτησε καὶ νὰ τιμωρήσῃ μεθ' ἐπιμελείης ἀσχητότητα τὴν συνείδησίν του. Διότι ἡ τοιαύτη καταδικῆ ἀποτελεῖ ἕνα μέρος τῆς δικαιοσύνης του καὶ τὸν οδηγεῖ νὰ μὴ ἁμαρτήσῃ πάλιν εἰς τὸ ἔξῃς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔχαίρει, πού ἔλυτθον δοῦντες ἔχον ἁμαρτήσαι, ὅχι διότι τοὺς ἔλυτθον, ἀλλὰ διότι μετ' ἐπιμελείης τοὺς διορθώσαν. Ἐχάρην, τοὺς λέγει, ὅχι διότι ἔλυτθῃτε, ἀλλὰ διότι ἡ λύττη πού

9. Ἠρβλ. Φίλιπ. 4, 19.

2. Ματθ. 6, 22.

1. Πρόκειται μὲλλον δὲ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἐν Ἰακωβίῳ Σελευκείας, ὅπου ἐπισκεθῆσι: τὴν Κοινὴν ὁμιλίαν πρὸς τοὺς χριστιανούς αὐτῆς.

ἐδοκιμάσατε, ὡς ὠδήγησεν εἰς μετάνοιαν. Διότι ἡ λύπη ποῦ εἶναι σύμφωνα μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μετάνοιαν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ αισθάνεται τὴν μετάνοιαν αὐτὴν, δὲν θὰ μεταμελήσῃ ποτὲ διὰ τὴν μεταβολὴν αὐτὴν τῶν σκέψεων καὶ ἀποφάσεων του.⁴ Ἐπεὶ λοιπὸν διὰ τὰ ἰδικά σας εἶτε διὰ τὰ ξένα ἁμαρτήματα ἐπονέσαστε τότε, εἰσθε δεῖσι μωρίων ἐπαίνου. **Β** Διότι, ὅταν πονεῖτε κανεὶς διὰ τὰ ξένα ἁμαρτήματα, δεκνύει ὅτι ἔχει ἀποστολικά σπλάγγνα καὶ κμῆται τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ποῦ λέγει: «Ποῖος ἀπὸ τοῦς Χριστιανοῦς ἀσθενεῖ πνευματικῶς ἢ καὶ σωματικῶς καὶ δὲν ἀσθενῶ καὶ ἐγὼ μαζί του; Ποῖος σκανδαλίζεται καὶ πίπτει εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ δὲν κοίμαι καὶ ἐγὼ εἰς τὴν κάμινον τῆς θλίψεως καὶ τῆς ἐντροπῆς;»⁵ Ὅταν πάλιν κάποιος πονεῖ διὰ τὰ ἰδικά του ἁμαρτήματα, ἀποσθῆναι καὶ τὴν τιμωρίαν διὰ τὰ ἁμαρτήματα ποῦ ἔπραξεν ἕως τώρα, καὶ μετὰ τὴν λύπην αὐτὴν κατέστησε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀσφαλέστερον καὶ διὰ τὰ μέλλοντα.

Δ αὐτὸ καὶ ἐγὼ, ὅταν ὡς ἐθέλω νὰ κῦπτετε πρὸς τὰ κάτω καὶ νὰ στενάζετε καὶ νὰ κτυπᾶτε τὸ πρόσωπόν σας, ἔχωρα, διότι ἐσκεπτόμουν τὸν καρπὸν, ὁ ὁποῖος προκύπτει ἀπὸ τὴν λύπην αὐτὴν. Διὰ τοῦτο καὶ σήμερα θὰ ὡς ὁμιλήσω διὰ τὸ ἴδιον θέμα. Ὅστε τοῦτο θέλουν νὰ ἐλάβουν εἰς γάμον. **Γ** νὰ ἐπιδείξουν μεγάλην σκέψιν εἰς τὴν ἀντιμετώπιον αὐτοῦ τοῦ θεματος. Διότι, ἐὰν ὅταν σκοπεύωμεν νὰ ἀγοράσωμεν σπῆτι καὶ δούλους, ἐξετάζωμεν μετὰ προσοχὴν καὶ ἀκριβείαν καὶ τοὺς πωλητὰς καὶ τοὺς παλαιότερους κτήτορας, καὶ τὸν ἴδιον τὸν πωλουμένον ἐξετάζωμεν ἄλλων μὲν τὴν κατασκευὴν, ἄλλων δὲ τὴν σωματικὴν κοπᾶστασιν καὶ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ ἐπιδεικνύουν παραμοίαν καὶ ἀκόμη μεγαλύτεραν ἐπιμέλειαν ὅσοι πρόκειται νὰ λάθουν σύζυγον. Διότι, ὅταν τὸ σπῆτι δὲν εἶναι καλόν, δύνασαι νὰ τὸ πωλήσῃς πάλιν, καὶ τὸν δούλον ποῦ ἀπειδείχθη δυστροπὸς καὶ κακός, ἔχεις τὴν δυνατότητα νὰ τὸν ἐπιστρέψῃς εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὁποῖου τὸν ἠγόρασες. Ὅταν λάθῃς ὁμῶς γυναῖκα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν ἀποδώσῃς πάλιν εἰς τοὺς ἰδικούς της, ἀλλὰ εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ τὴν ἔχῃς μέχρι τέλους εἰς τὴν οἰκίαν σου, ἄλλως, **Δ** ἂν τὴν ἐκδιώξῃς, διότι ἀπειδείχθη κακὴ, ἐπιπίπτει εἰς τὴν μοιχείαν

4. **Β** Κορινθ. 7, 9 καὶ 10.
5. **Ἐφ.** ἐν. 11, 29.

συνφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, ὅταν πρόκειται νὰ λάθῃς γυναῖκα, νὰ μὴ ἀναγκώσῃς μόνον τοὺς πολιτικούς νόμους, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς, νὰ ἀναγκώσῃς τοὺς νόμους τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν πρόκειται νὰ σὲ κρίνῃ μετὰ τοὺς νόμους ἐκείνους, ἀλλὰ μετὰ αὐτοὺς. Καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι, παραβιασθέντες παλλάκις, συνεπάγονται χρηματικὴν ζημίαν, ἐνῷ ἡ παραβίασις τῶν θείων νόμων συνεπάγεται τὴν ἀναπόφευκτον τιμωρίαν διὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἐκεῖνο τὸ ἀσθεστον πῦρ τῆς κολάσεως.

Σὺ λοιπὸν, ὅταν πρόκειται νὰ λάθῃς γυναῖκα, τρέχεις μετὰ πολὺ ἐνδιαφέρον πρὸς τοὺς νομικούς, κάθισαι πλησίον των **Ε** καὶ ἐξετάσεις μετὰ λεπτομέρειαν τί θὰ συμβῇ, ἂν ἀποθᾶνῃ ἡ σύζυγος ὄτακνος, τί θὰ συμβῇ πάλιν, ἂν ἀποθᾶνῃ καὶ ἀφήσῃ τέκνον, τί θὰ συμβῇ, ἂν ἀφήσῃ δύο καὶ τρία, καὶ πῶς θὰ χειρισθῇ ἡ περιουσία της, ἐὰν ἔχῃ πατέρα, πῶς ἂν δὲν ἔχῃ, καὶ τί μέρος τῆς κληρονομίας της θὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς ἀδελφούς της, τί θὰ περιέλθῃ εἰς τὸν σύζυγον, καὶ πότε θὰ ἀποκτήσῃ πλήρη κυριότητα καὶ δὲν θὰ ἀφήσῃ κανένα νὰ ἀποσπάσῃ κανένα μέρος ἀπὸ τὴν περιουσίαν της, καὶ πότε μπορεῖ νὰ τὴν χάσῃ ὀλιγάκιον. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια ἐξετάσεις μετὰ ἀκριβείαν καὶ ζητεῖς ἀπὸ ἐκείνους, μελετᾶν τὸ πρόβλημα ἀπὸ ἕκαστας πλευρᾶς καὶ ἐπιδικῶν πῶς, ὅπως ὀρθότερον, νὰ μὴ περιμέλῃς εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς της ὅτε τὸ ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ τὰ χρήματά της. ¹¹³ **Α** Καὶ ὁμῶς, ὅπως εἶπα προηγουμένως, καὶ ἂν συμβῇ κάτι ἀπροσδόκητον, ἡ ζημία θὰ εἶναι μόνον χρηματικὴ, ἐν τούτοις ὁμῶς δὲν ἀνέχεται ὅτε κατ' ἐλάχιστον νὰ τὰ παραβλέψῃς. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀτοπον, ὅταν πρόκειται νὰ χάσωμεν χρήματα, νὰ ἐπιδεικνύωμεν τὸσον ἐνδιαφέρον, καὶ νὰ ἀδιαφορῶμεν τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ κίνδυνος εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν μας καὶ διὰ τὴν ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ πρέπει, πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, νὰ ἐπιζητήσωμεν τοῦτο καὶ νὰ τὸ ἐξετάζωμεν μετὰ κάθε λεπτομέρειαν καὶ μετὰ μεγάλο ἐνδιαφέρον: Διὰ τοῦτο παραινῶ καὶ συμβουλεύω ὄλους ὅσοι πρόκειται νὰ λάθουν σύζυγον, νὰ καταφύγουν πρὸς τὸν μακάριον Παῦλον καὶ νὰ ἀναγκώσουν τοὺς νόμους περὶ γάμου ποῦ ἀναγράφονται ἐκεῖ, **Β** καὶ, ἀφοῦ μάθουν πρῶτα τί διατάσσει νὰ κάμνουν, ὅταν ἡ γυναῖκα τύχῃ νὰ εἶναι πονηρὰ καὶ ὄπουλος, καὶ ἐκδοτός εἰς τὴν μέσῃν, καὶ ὀφειστικὴ καὶ ἀνόητος, ἢ ἂν ἔχῃ ὀποιοδήποτε ἄλλο ἐλάττωμα, καὶ τότε πλέον νὰ σκεφθῶν διὰ τὸν γάμον. Διότι ἂν ἴσῃς,

δτι σου δίδει τὴν ἐξουσίαν νὰ τὴν ἐκδώξης, ἂν εὖρης δτι ἔχει κάποιο ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα, καὶ νὰ λάβῃς ἀλλήν, τότε ἔχε θάρρος, διότι εἶσαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε κίνδυνου. Ἄν ὁμῶς δὲν τὸ ἐπιτρέψῃ αὐτὸ καὶ διατάσῃ, ἐκτὸς μόνου εἰς τὴν περίπτωσηὶ τῆς μοιχείας, εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιπτώσεις νὰ δεχθεῖς νὰ τὴν κρατῆς εἰς τὴν οἰκίαν σου, τότε λάβε τὰ μέτρα σου νὰ ἐξασφαλισθῆς, διότι ἄλλως εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ ὑποφέρῃς ὅλην τὴν πονηρίαν τῆς γυναίκος. **Γ** Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι βαρὺ καὶ ἀνυπόφορον, τότε κόψε τὸ πᾶν καὶ φρόντισε, ὥστε νὰ λάβῃς γυναῖκα καλὴν καὶ ἡθίαν καὶ πειθαρχικὴν, μετὰ τὴν πεποίθησιν δτι κατ' ἀνάγκην θὰ συμβῆ τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο, ἢ, δηλαδὴ, θὰ λάβῃς κακὴν γυναῖκα καὶ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπομένης τὴν κακίαν τῆς ἢ, ἂν δὲν τὸ θέλῃς αὐτὸ, θὰ τὴν δώξῃς καὶ θὰ ἐμπέσῃς εἰς τὸν νόμον περὶ μοιχείας. «Εκεῖνος ποὺ θὰ δώξῃ τὴν γυναῖκα του», λέγει, «χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία μοιχείας, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ γίνῃ αὐτὴ μοιχαλὶς, ἔαν συζευχθῇ ἄλλου. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ νυμφευθῇ διεστυγμένην γυναῖκα, γίνεται μοχός».⁶ Ἄν ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχωμεν μελετήσῃ καὶ τὰ σκεφθῶμεν καλῶς πρὸ τοῦ γάμου, γνωρίζοντες καὶ τοὺς νόμους αὐτοῦς, θὰ καταβάλωμεν κάθε προσπάθειαν, ὥστε ἐξ ἀρχῆς νὰ λάβωμεν μιαν γυναῖκα ποὺ νὰ εἶναι κατάλληλος καὶ σύμφωνος πρὸς τὸν ἰδικὸν μας χαρακτῆρα. Καὶ ἂν λάβωμεν τέτοιον σύζυγον, δὲν θὰ ἔχωμεν τούτο μόνον τὸ κέρδος, **Δ** δτι, δηλαδὴ, δὲν θὰ ἀναγκασθῶμεν ποτὲ νὰ τὴν δώξωμεν, ἀλλὰ καὶ θὰ τὴν ἀγαπήσωμεν μετὰ δύναμιν, ὅπως μᾶς διέταξεν ὁ Παῦλος. Διότι ἀφοῦ εἶπε «οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας σας», δὲν ἐσταμάτησεν ἔως ἐκεῖ, ἀλλὰ μᾶς ἔδωκε καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀγάπης συνεχῶν «καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν».⁷

Καὶ πῶς ἠγάπησεν ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, πῆς μου: «Διότι παρέδωκε τὸν ἑαυτόν του εἰς θάνατον ὑπὲρ αὐτῆς».⁸ Πᾶτε καὶ ἂν χρειασθῇ νὰ ἀποθάνῃς ὑπὲρ τῆς γυναίκος σου, νὰ μὴ τὸ ἀποφύγῃς, διότι, ἔάν ὁ Κύριος ἠγάπησε τὴν δούλην τόσο πολὺ, ὥστε καὶ νὰ θυσιασθῇ δι' αὐτήν, πρέπει σὺ πολὺ περισσότερον ν' ἀγαπᾶς τόσο πολὺ τὴν θυόδουλόν σου. Ἄλλὰ ἂς ἴδωμεν μῆπως κατέκριναν τὸν νυμφίον τὸ κάλλος τῆς νύμφης παρὰ ἢ ἀρετὴ

6. Ματθ. 6, 33.
7. Ἐφεσ. 5, 25.
8. Δέσσει.

τῆς ψυχῆς τῆς; **Ε** Δὲν εἶναι ὁμῶς δυνατόν νὰ τὸ ἰσχυρισθῇ αὐτὸ κανεὶς. Ὅτι πραγματικῶς, δὲν ἦταν ὠραία καὶ ἐπὶ πλεον ἦταν ἀκάθαρτος, ἄκουσε τὰ ἑξῆς: Ἄρα, δηλαδὴ, εἶπεν «παρέδωκε τὸν ἑαυτόν του ὑπὲρ αὐτῆς», προσέθεσε «ὡς νὰ ἀγιασθῇ αὐτήν, ἀφοῦ τὴν καθάρισῃ μετὰ τὸ λουτρὸν τοῦ ὕδατος, ἦτοι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος». Μετὰ τὸ νὰ εἶπῃ δὲ «ἀφοῦ τὴν καθάρισῃ», εἶδειν δτι πρῶτα ἦταν ἀκάθαρτος καὶ μαρὰ, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἀκάθαρτος, ἀλλὰ εἶχε φθάσει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀκαθαρσίαν. Διότι ἐρρουπαινέτο ἀπὸ τὴν κνίσαν, καὶ τὸν καπνὸν καὶ τὰς κηλίδας τοῦ αἵματος καὶ ἀπὸ ἀναριθμήτους παρομοίας ἄλλας ἀκαθαρσίας. Καὶ ὁμῶς δὲν ἀπεστράφη τὴν ἀσχημίαν τῆς,⁹ ἀλλὰ μετέβαλε τὴν ἀπακρουστικὴν αὐτὴν καὶ δυσάρεστον κατάστασιν τῆς, τὴν μετέπλασε, τὴν μετερρύθμισεν καὶ ἐσυγχώρησε τὰς ἁμαρτίας τῆς. Αὐτὴν, λοιπόν, νὰ μιμηθῆς καὶ σὺ. Καὶ ἂν ἡ σύζυγός σου πράξῃ ἄπειρα εἰς ὄφρος σου ἁμαρτήματα, νὰ τῆς τὰ συγχωρήσῃς ὅλα. Καὶ ἂν ἡ γυναῖκα ποὺ θὰ λάβῃς εἶναι δύστροπος, φρόντισε νὰ τὴν ἀλλάξῃς μετὰ τρόπον ἡθίον καὶ πρᾶον, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἠλλάξε τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ δὲν ἐξῆλθε μόνον τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς, ἀλλὰ ἐξηθῆνισεν καὶ τὸ γῆρας αὐτῆς, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὸν παλαιὸν θυρωπόν, ὁ ὁποῖός ἔλας ἀπέτελε μιαν σύνθεσιν ἁμαρτημάτων. Καὶ αὐτὸ τὸ ὑποδηλώνει ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ: «καὶ ἔτσι νὰ τὴν στήσῃ εἰς τὸ πλεον του ὡς ἑλληνὴν νύμφην ἐνδοξον, τὴν Ἐκκλησίαν, χωρὶς νὰ ἔχη κανένα ἐπίγμο ἢ ρυτίδα».¹⁰ Διότι δὲν τὴν ἔκανε μόνον ὠραίαν, **Β** ἀλλὰ καὶ νέαν, ὅχι ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν συνήθειαν τῆς διαθεσεως.

Καὶ δὲν εἶναι τούτο μόνον ἀξιοθαύμαστον, δτι, δηλαδὴ, ἐνῶ τὴν ἔλαθε ἄμορφον καὶ ἀσχημὴν καὶ ἀπακρουστικὴν καὶ γηρασμένην, ὄχι μόνον δὲν ἀπεστράφη τὴν ἀσχημίαν τῆς, ἀλλὰ καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν θάνατον καὶ τὴν μετέπλασεν εἰς ἕνα κάλλος ἀνεκφράστον, ἀλλὰ καὶ τὸ δτι ὄστερα ἀπὸ αὐτὸ, πολλὰς φορές ποὺ τὴν βόλεπε νὰ γεμίσῃ ρύπους καὶ νὰ κηλιδώνεται, δὲν τὴν ἐκβίβει, ὅτε τὴν ἀποκόπτει ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ μένει σταθερὰ δίπλα τῆς καὶ τὴν περιποιεῖται καὶ τὴν θεοοικεῖ.

Πραγματικῶς, πῆς μου, πόσοι ἠμῶρτησαν μετὰ τὴν

9. Ἰωβ. 41, στ. 26.
10. Ἰωβ. 41, στ. 27.

προσελεύσιν των εις την πίστιν; Και θμωσ δέν τούς απεστράφη. Ἐπί παραδείγματι, εις τούς Κορινθίους αὐτάς πού εξεστράφη εις πορνείας ἦταν μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλα δέν ἀπέκοψε τὸ μέλος αὐτό, παρά τὸ διώρθωσεν.¹¹

Γ Ὅλη ἡ Ἐκκλησία τῶν Γαλατῶν ἀπεκίρτησε καὶ κατέπεσεν εις τὸν Ἰουδαϊσμόν. Ὅμως οὐτε ἐκείνη δέν τὴν ἐξεβίωσε, ἀλλὰ τὴν ἐθεράπευσε διὰ τοῦ Παύλου καὶ τὴν ἐποθέρεν εις τὴν παλαιὰν κατάστασιν ὑγείας.¹² Ὅπως ἀκριδῶς εις τὰ ἰδικά μας σώματα, ὅταν ἐμφανισθῇ κάποια ἀρρώστια, δέν ἀποκόπτομεν τὸ νοσοῦν μέλος, ἀλλὰ τὸ θεραπεύομεν, τὸ ἴδιον κάνομεν καὶ μὴ τὴν γυναῖκα. Ἐάν ἐμφανισθῇ εις αὐτὴν κάποια πονηρία, μὴ ἐκδιώκῃς τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἐξαφάνισε τὴν πονηρίαν τῆς. Βέβαια, τὴν γυναῖκα εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν διορθώσωμεν, ἐνῶ ἓνα ἀνάπτηρον μέλος τοῦ σώματος πολλάς φορές εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ θεραπεύσωμεν. Δ Καὶ ἐνῶ γνωρίζομεν, ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ εἶναι ἀνάτος, οὕτε τότε δέν τὰ ἀποκόπτομεν. Ἄλλα πολλοὶ πού ἔχουν συχνὰ καὶ πόδα διαστραμμένον, καὶ σκέλος χωλὸν καὶ χεῖρα παράλυτον καὶ ἀπανεκρωμένην καὶ ὀφθαλμὸν ἀχρηστευμένον, οὕτε τὸν ὀφθαλμὸν ἐκρῖνῶσιν, οὕτε τὰ σκέλος ἀποκόπτουσι, οὕτε τὴν χεῖρα, ἀλλὰ, μολοντί βλέπουσι ὅτι τὸ σῶμα των δέν κερδίζει τίποτε ἀπὸ τὰ ἀχρηστὰ αὐτὰ μέλη, ἀλλὰ προσδίδουσι καὶ μεγάλην ἀσχημίαν εἰς τὰ λοιπὰ μέλη, ἐν τούτοις ἐξοκολουθοῦσι νὰ τὰ διατηροῦν μέχρι τέλους ἀπὸ μίαν ἐμφυτον ἀγάπην, πρὸς αὐτὰ ὡς μέλη τοῦ ἴδιου σώματός των. Πῶς λοιπὸν δέν εἶναι ἄστοπον, ἐκεῖ πού εἶναι ἀδύνατος ἡ διορθωσις καὶ δέν ὑπάρχει κανένα κέρδος, νὰ ἐπιδεικνύωμεν τόσην φροντίδα. Ε ἐνῶ ἐκεῖ πού ὑπάρχουν καλαὶ ἐλπίδες καὶ δύναται νὰ ἐπέλθῃ μεγάλη μεταβολή, νὰ ἀπακλειώμεν τὴν θεραπείαν; Διότι ἡ ἐκ φύσεως σωματικὴ ἀναπηρία εἶναι ἀδύνατον νὰ διορθωθῇ, ἐνῶ μίαν διαστραμμένην ψυχὴν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν μεταπλάσωμεν.

Ἐάν ἰσχυρίζεσαι, ὅτι καὶ αὐτῆς ἡ νόσος εἶναι ἀθεράπευτος καὶ, παρά τὰς προσπάθειάς πού κατέβαλες, αὐτὴ ἔμμενει εἰς τὸν ἰδικόν τῆς διαστραμμένον χαρακτήρα, οὕτε καὶ τότε πρέπει νὰ τὴν ἐκδιώξωμεν. Διότι καὶ τὸ μέλος τοῦ σώματος πού πάσχει ἀπὸ ἀνάτον νόσημα δέν ἀποκόπτεται. Καὶ ἡ γυναῖκα σου εἶναι ἰδικόν σου μέλος.

11. Πρὸς Κορινθ. Β εἶ.

12. Περὶ αὐτοῦ γίνεται λόγος εἰς τὴν πρὸς Γαλατας ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου.

Διότι λέγει: «Θά γίνουσι οἱ δύο μία σὰρξ πλέον διὰ τῆς συνυγίας.»¹³ Καὶ εἰς μὲν τὴν περίπτωσιν τοῦ μέλους τοῦ σώματος, δέν ἔχομεν κανένα κέρδος ἀπὸ τὴν περιποίησιν τοῦ, ὅταν ἡ νόσος προχωρήσῃ εἰς σημεῖον ὅστε νὰ εἶναι ἀνάτος. 219 Α Εἰς τὴν περίπτωσιν θμωσ τῆς γυναίκας, καὶ ἂν ἡ νόσος τῆς παραμένη ἀνάτος, ἐπιφυλάσσεται δι' ἡμᾶς μέγας ὁ μισθὸς διὰ τὴν διδασκαλίαν μας καὶ τὴν προσπάθειαν διαπαιδαγωγησέως τῆς. Καὶ ἂν ἀκόμη δέν κερδίσῃ τίποτε ἐκείνη ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας διδασκαλίαν, ἡμεῖς θὰ λάβομεν μεγάλην ἀνταμοιβὴν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑπομονὴν μας, διότι ὄλην αὐτὴν τὴν ὑπομονὴν τὴν ἐδείξαμεν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπεμείνωμεν μὲ πράττητα τὴν κακίαν τῆς, καὶ ἐκρατήσαμεν τὸ μέλος μας. Διότι ἡ γυναῖκα εἶναι ἀνοσπύσαστον μέλος μας. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τὴν ἀγαπῶμεν. Πράγμα πού ἀκριδῶς ἐδίδασκεν ὁ Παῦλος καὶ ἔλεγεν: «Ἐτοι ὀφείλουσι οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαποῦν τὰς γυναῖκας των ὡς τὰ ἴδια των σώματα. Διότι καυεῖς ποτε δέν ἐμίσησε τὴν σάρκα του, ἀλλὰ τὴν τρέφει καλὰ καὶ τὴν περιβάλλει, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τρέφει καὶ περιβάλλει τὴν Ἐκκλησίαν. Β Διότι ἐμῶς μέλη τοῦ σώματός του, ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ἀπὸ τὰ ὀστέα του.»¹⁴ Διότι ὅπως, λέγει, ἡ Εἰς ἐπλάσθη ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Ἀδάμ, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἐπλάσθημεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ ἀκριδῶς ἐνοεῖ μὲ τὴν φράσιν «ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ἀπὸ τὰ ὀστέα του». Ἄλλὰ ὅτι ἡ Εἰς ἐπλάσθη ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλευρὰν τοῦ Ἀδάμ, τὸ γνωρίζομεν ὅλοι καὶ τὸ ἀναφέρει σαφῶς ἡ Γραφή, ὅτι ἔφεραν ἔκτοσιν εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐκοιμήθη θαυμάσια¹⁵ καὶ ἔλαβε μίαν πλευρὰν αὐτοῦ καὶ κατεσκεύασε καὶ ἐμορφοποίησε τὴν γυναῖκα. Ὅτι δὲ καὶ ἡ Ἐκκλησία προήλθεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ πού δύναται νὰ τὸ ἀποδείξῃ; Καὶ αὐτὸ τὸ δεκνύει ἡ Γραφή. Γ Ὅταν, ἤλλαθ', ὁ Χριστὸς ὠδηγήθη εἰς τὸν σταυρὸν καὶ ἐκαρφώθη καὶ ἀπέθανεν ἀφ' οὗ ἐπλησίασεν «ἓνας ἀπὸ τῶς στρατώας, διὰ νὰ διαπιστώσῃ ἀσφαλέστερον τὸν θάνατόν του, ἐκτύπησε τὴν πλευρὰν μὲ λόγχην καὶ ἀμέσως ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν πληγὴν αἷμα καὶ ὕδωρ.»¹⁶ Καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐδημιουργήθη δόκλιτρος ἡ Ἐκκλησία. Καὶ τὸ μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χρι-

13. Γεν. 2, 24.

14. Ἰωαν. 5, 28-29.

15. Πρὸς Γεν. 2, 21-22.

16. Ἰωαν. 19, 34.

στός, όταν λέγει: «Εάν δέν γεννηθῆ κανείς πνευματικῶς ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δέν δύναται νὰ εἰσελθῆ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».¹⁷ Τὸ αἷμα τὸ ὀνομάζει πνεῦμα. Καὶ γεννώμεθα μὲν μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, τρεφόμεθα ὁμῶς μὲ τὸ αἷμα τοῦ. Βλέπετε πῶς προερχόμεθα ἀπὸ τὴν σάρκα αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τὰ δῶτά αὐτοῦ, γεννώμενοι καὶ τρεφόμενοι ἀπὸ τὸ αἷμα ἐκείνου καὶ ἀπὸ τὸ ὕδωρ; Δ καὶ καθὼς ἡ γυναῖκα κατασκευάζεται, ὅταν ἐκοιμήτο ὁ Ἄδάμ, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θάνατόν του.

Καὶ δέν πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὴν γυναῖκα δι' αὐτὸ μόνον, διότι, θηλαθῆ, εἶναι μέλος μας καὶ ἐδημιουργήθη ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ διότι ὁ Θεὸς ἔθεσε καὶ νόμον δι' αὐτὸ, λέγων τὰ ἑξῆς: «Διὰ τὸν σύνδεσμον αὐτὸν εἰς τὸ μέλλον κάθε ἀνὴρ θὰ ἀφήνῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ συνδέεται στενῶτα μὲ τὴν γυναῖκα του, ὥστε οἱ δύο νὰ γίνουν πλέον μία σὰρξ διὰ τῆς συζυγίας».¹⁸ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος μᾶς ἀνέγνωσεν αὐτὸν τὸν νόμον, διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ ποικιλοτρόπως πρὸς τὸν ἔρωτα τούτου. Ἐ καὶ πρόεξε τὴν ἀποστολικὴν του σοφίαν. Ὅτε μόνον ἀπὸ τοὺς θεῖους νόμους, ἀλλὰ ὅτε καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους μόνον μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀγάπην τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο μαζὶ κατὰ τέτοιον τρόπον, ποὺ ὁ μὲν ἀνώτερος καὶ περισσότερον καλλιεργημένος πνευματικῶς νὰ ὁδηγῆται εἰς τὴν ἀγάπην τῆς γυνακὸς ἀπὸ τοὺς θεῖους νόμους, ὁ δὲ ἀσθενὴς ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους καὶ γενικώτερον τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο ἀρχίζει ἀπὸ τὰ καταρθώματα τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰσάγει τὴν παροιμίαν ὡς ἑξῆς: «Αγαπᾶτε τὰς γυναῖκας σας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν Ἐκκλησίαν».¹⁹ Ἐπειτα πάλιν τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀγάπην ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους. «Ἔτσι ὁφείλουσι οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαποῦν τὰς γυναῖκας τῶν ὡν τὰ ἴδια τῶν σώματός».²⁰ Ἄ Ἐπειτα πάλιν ἀπὸ τὸν Χριστόν: «διότι εἴμεθα μέλη τοῦ σώματός του, ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ἀπὸ τὰ δῶτά του».²¹ Ἐπειτα πάλιν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα: «Δι' αὐτὸ θὰ ἐγκαταλείψῃ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ προσκολληθῆ πρὸς

17. Ἐβ. ἀν. 8, 6.
18. Γεν. 2, 24.
19. Ἐφεσ. 5, 28.
20. Ἐβ. ἀν. στ. 98.
21. Ἐβ. ἀν. στ. 30.

τὴν γυναῖκα του».²² Καὶ ἄφου ἀνέγνωσεν αὐτὸν τὸν νόμον λέγει: «Ἡ ἀλήθεια δὲ αὕτη περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ ἕως τώρα ἦταν ἄγνωστον μυστήριον καὶ μᾶς ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Θεόν, εἶναι μεγάλης σημασίας».²³

Ἄλλὰ, πές μου, πῶς εἶναι μεγάλης σημασίας; Διότι ἡ κόρη, ποῦ ὄλον τὸν καιρὸν μένει εἰς τὴν οἰκίαν καὶ δέν εἶχεν ἴδει ποτὲ τὸν γαμβρόν, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῶσιν παλὸν τὸν ποθεῖ καὶ τὸν ἀγαπᾷ, ὥσῳ νὰ εἶναι ἰσικόν τῆς σώμα. Ὁ ἄνδρας πάλιν, αὐτὴν ποῦ ποτὲ δέν τὴν εἶδε, μὲ τὴν ὅποιαν δέν ἠμίλησε ποτὲ, Ἐ καὶ ἐκείνος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τὴν προτιμᾷ ἀπὸ δλους, καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους, καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς γονεῖς του. Οἱ γονεῖς, πάλιν, ἄν ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν χρειασθῆ νὰ πληρώσωσι χρήματα, ὑποφέρουν, πονοῦν καὶ σύρουν εἰς τὸ δικαστήριον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τοὺς ἀφήρσαν τὰ χρήματα. Εἰς ἄνθρωπον ὁμῶς, ποῦ ποτὲ δέν τὸν εἶδον συχνά, ὅτε τὸν ἐγνώρισαν, ἐμπιστεύονται τὴν θυγατέρα των καὶ προικὰ πολλῶν χρημάτων. Καὶ μάλιστα τὸ κάμνουν αὐτὸ μὲ χαρὸν καὶ δέν τὸ θεωροῦν ζημίαν. Ἀλλὰ, ἐνὶ δλέπῳ τὴν θυγατέρα των νὰ ἀπάγεται, δέν θυμοῦνται τὴν μετ' αὐτῶν προσφιλεῖ συμβίωσιν τῆς, δέν πονοῦν, δέν ὑποφέρουν, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστοῦνται καὶ θεωροῦν εὐχρῆς ἔργον νὰ ἴδωσι καὶ τὴν θυγατέρα των νὰ ἐξάγεται ἀπὸ τὴν οἰκίαν των, καὶ μαζὶ μὲ ἐκείνην καὶ πολλὰ χρήματα. C Ὅλα, λοιπὸν, αὐτὰ ἔχει ὅτι ὄψιν του ὁ Παῦλος, ὅτι, δηλαδή, ἄφου καὶ οἱ δύο μενούμενοι ἀφήσωσι τοὺς γονεῖς των συνδέονται στενῶς μεταξύ των καὶ ἡ συνένωσις αὕτη γίνεται ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν συνῆθειαν τόσο μακροῦ χρόνου, καὶ παρατηρῶν, ὅτι αὐτὸ δέν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ ὅτι ὁ Θεὸς ἐνέπνευσε τοὺς ἔρωτας αὐτοῦ καὶ παρεσκεύασεν, ὥστε ὅλοι καὶ οἱ γονεῖς ποῦ ὑποδρεῖουσι τὴν κόρην των καὶ τὸ ζεῦγος τῶν νεονύμφων νὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ μὲ χαρὸν, λέγει: «Τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι μεγάλης σημασίας. Καὶ ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ ἄρα, τὰ ὅποια γυνώριζον ἀμέσως τοὺς γονεῖς των ἀπὸ τὴν ὄψιν, χωρὶς ἀκόμα νὰ ὀμιλοῦν, ἔτσι καὶ ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς κατευθῆν, Δ κανεὶς νὰ τοὺς προτρέπῃ καὶ νὰ τοὺς συμβουλεύῃ, ἀμέσως μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα συμπλέκονται μεταξύ των. Ἐπειτα, ὅταν παρατήρησεν νὰ γίνεται τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὸν Χριστόν, καὶ πρὸ παντός μὲ τὴν Ἐκκλησίαν,

22. Ἐβ. ἀν. στ. 31.
23. Ἐβ. ἀν. στ. 32.

ἐξεπλάγη καὶ ἐθαύμασε. Πῶς λοιπὸν ἔγινε αὐτὸ μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν;

Ὅπως, δηλαδή, ὁ γαμβρὸς ἐγκαταλείπει τὸν πατέρα του καὶ ἔρχεται πρὸς τὴν νύμφην, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἀφη-σε τὸν πατρικὸν θρόνον καὶ ἦλθε πρὸς τὴν νύμφην. Καὶ δὲν ἐκάλεσεν ἡμᾶς ἑνα, ἀλλὰ αὐτὸς ἦλθε πρὸς ἡμᾶς. Ὅταν ἀκούῃς, ὅτι ἀφῆσε, μὴ σκεφθῆς μετακίνησιν, ἀλλὰ συγκατάθεσιν. Διότι, καὶ ὅταν ἦταν μαζί μας, ἦταν ταυτοχρό-νως μαζί μὲ τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι «τὸ μυστή-ριον αὐτὸ ἔχει μεγάλην σημασίαν». Εἶναι πράγματι μέγα μυστήριον ποῦ γίνεται καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐ Ὅταν ὁμως ἴδω, ὅτι αὐτὸ γίνεται καὶ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τότε ἐκπλήττομαι καὶ θαυμάζω. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ εἶπε, ὅτι «τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι μέγα», προσέθε-σεν: «Λέγω δὲ τοῦτο ἀναφερόμενος εἰς τὴν πνευματικὴν ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ὅ,τι δηλαδή ἐ-λέγη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκας, τὸ αὐτὸ ἐπληρώθη καὶ ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς μυστικῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλη-σίας». Τώρα λοιπὸν ποῦ γνωρίζεις πᾶσαν μέγα μυστή-ριον εἶναι ὁ γάμος καὶ ποῖου σημαντικοῦ πράγματος εἶναι τύπος, νὰ μὴ σκέπτεσαι πλέον ἐπιταλαιῶς καὶ ὅπως τύ-χη δι' αὐτόν, καὶ νὰ μὴ ζητῆς πλοῦτον χρημάτων, ὅταν πρόκειται νὰ λάθῃς νύμφην. Διότι δὲν πρέπει νὰ θεωρῆς τὸν γάμον ἐμπόριον, ἀλλὰ συγκλήρωσιν τῆς ζωῆς τῶν συ-ζύγων.

Διότι, πραγματικῶς, ἤκουσα πολλοὺς νὰ λέγουν, 217 Α ὅτι ὁ δεῖνα ἔγινε πλουσιώτερος ἀπὸ τὸν γάμον, ἐνῶ ἦταν πτωχός. Τώρα ποῦ ἔλαβε πλουσίαν οὐζύγου, ἔχει πλοῦτη καὶ ἀπολαμβάνει. Τί λέγεις, ἀνθρωπέ μου; Ἐπιθυμῆς νὰ κερδίῃς πλοῦτη ἀπὸ τὴν οὐζύγον σου καὶ δὲν ἐντρέπε-σαι, καὶ δὲν κοκκινίζεις; Καὶ δὲν κρύπτεσαι μέσα εἰς τὴν γῆν, ὅταν ἐπιζήτῃς κέρδη μὲ τέτοιον τρόπον; Εἶναι αὐτὰ λόγια ἀνδρός; Ἔργον τῆς γυναίκος εἶναι ἕνα, νὰ διαφυ-λάττῃ τὰ χρήματα ποῦ συγκεντρώνονται, νὰ διατηρῇ τὰ εἰσοδήματα καὶ νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν οἰκίαν. Διότι καὶ ὁ Θε-ὸς μᾶς τὴν ἔδωσε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν. Διὰ νὰ μᾶς δεηθῇ εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐπειδὴ τὴν ζωὴν μας συνήθως τὴν συγκροτοῦν τὰ δύο αὐτὰ, οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ ἰδιωτικοὶ ὑποθέσεις, ὁ Θεὸς τὰ ἐχώρισε αὐτὰ τὰ δύο, καὶ εἰς αὐτὴν μὲν ἀνέθεσε τὴν φροντίδα τῆς οἰκίας, Β εἰς

δὲ τοὺς ἀνδρας ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς πόλεως, ποῦ ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἀγορὰν, τὰ δικαστήρια, τὴν βουλὴν, τὰ στρατιωτικὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἡ γυναῖκα δὲν δύναται νὰ ρίψῃ ἀκόντιον οὔτε βέλος. Δύναται ὁμως νὰ λάβῃ τὴν ρό-καν καὶ νὰ ἀράξῃ εἰς τὸν ἀργαλεῖον καὶ νὰ διευθετήσῃ κα-λῶς ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς οἰκίας. Δὲν δύναται νὰ εἰση-γηθῇ γνώμην εἰς τὸ βουλευτήριον, δύναται ὁμως νὰ εἰση-γηθῇ γνώμην διὰ τὰ οἰκιακὰ πράγματα καὶ πολλὰς φορὰς ἔχει βαυτεράν γνώσιν ἀπὸ τὸν ἀνδρα διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς οἰκίας. Δὲν δύναται νὰ χειρισθῇ τὰς δημοσίας ὑποθέσεις. Δύναται ὁμως νὰ ἀναθρέψῃ καλῶς τὰ παιδία, τὸ σημαντικώ-τερον κτήμα. Γ Δύναται νὰ διακρίνῃ τὰς πανουργίας τῶν θεραπειῶν καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὴν οἰκογένειαν εἰς τὸ ὄφος τῆς, νὰ ἐξασφαλῇ εἰς τὸν οὐζύγον ὅλην τὴν ἄλλην ἐλευθερίαν καὶ νὰ τὸν ἀπολλάξῃ ἀπὸ ὅλας τὰς οἰκιακὰς φροντίδας, καθὼς αὐτὴ φροντίζει διὰ τὰς ἀποθήκας, διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἐρίου, τὴν μαγειρικὴν, τὴν ἐτοιμα-σίαν τῶν ἐνδυμάτων, ὥστε νὰ εἶναι εὐπρόσωπα, καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα, ποῦ οὔτε ἀρμόζουσι εἰς τὸν ἀνδρα οὔτε εἶ-ναι οἰκίον καὶ τὰ ἐκτελέσῃ, ὅσον καὶ ἔν τὸ θελήσῃ. Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς βίαις προνοίας, αὐτὸς, δηλαδή, ποῦ εἶναι χρήσιμος εἰς τὰ μεγαλύτερα, εἰς τὰ μικρότερα νὰ εἶναι ἀδελφιώτερος καὶ ἀχρηστός, ὥστε ἡ χρησιμότης τῆς γυναίκος νὰ γίνῃ ἀναγκαία. Δ Διότι, ἐάν ἔκαμε τὸν ἀνδρα νὰ εἶναι ἰκανὸς καὶ κατὰλληλος καὶ διὰ τὰ δύο, τότε τὸ γέ-νος τῶν γυναικῶν θὰ κατήντα εὐκαταφρόνητον. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλιν, ἐάν ἀνέθετον εἰς τὴν γυναῖκα τὸ μεγα-λύτερον καὶ χρησιμώτερον, θὰ καθίστα τὰς γυναῖκας ἀλα-ζονκάς. Διὰ τοῦτο οὔτε καὶ τὰ δύο τὰ ἀνέθεσεν εἰς ἕνα, διὰ νὰ μὴ μειωθῇ τὸ ἄλλον φύλον καὶ νομίση ὅτι εἶναι πε-ριττόν. Οὔτε πάλιν ἐμοίρασεν ἕξ Ἰσοῦ εἰς τὰ δύο φύλα ὅλα τὰ ἔργα, διὰ νὰ μὴ προέλθῃ καμμία διαμάχη ἀπὸ τὴν ἰσοτιμίαν, καθὼς οἱ γυναῖκες θὰ διεξεδίκουν ἀπὸ τοὺς ἄν-δρας τὰ πρωτεία. Ἀλλὰ ταυτοχρόνως προνοῶν διὰ τὴν εἰ-ρήνην καὶ διατηρῶν δι' ἕκαστον τῶν δύο φύλων τὴν ἀρμό-ζουσαν θέσιν του, εἴηρσε τὴν ζωὴν μας εἰς αὐτὰ τὰ δύο, καὶ τὸ μὲν ἀναγκαϊότερον καὶ χρησιμώτερον τὸ ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἀνδρα, τὸ δὲ μικρότερον καὶ κατώτερον τὸ ἀνέθε-σεν εἰς τὴν γυναῖκα, Ἐ ὥστε ὁ μὲν ἀνδρας νὰ χαίρῃ μεγα-λυτέρας τιμῆς, διότι ἀσκεῖ τὸ ἀναγκαϊότερον ἔργον, ἡ δὲ γυναῖκα μὲ τὴν κατώτερον τῆς ὑπηρεσίαν νὰ μὴ ἐπανα-σταθῇ κατὰ τοῦ οὐζύγου.

Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ἄς ἐπιζητήωμεν

ένα μόνον, τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτῆρος, διὰ τὴν ἔχουμεν εἰρήνην καὶ τὴν χαρῶμεθα τὴν ζωὴν μας μὲ ὁμόνοιαν καὶ διαρκῆ εἰρήνην. Διότι ὁ ἄνδρας ποὺ ἔλαβε πλουσίαν οὐζύγου, ἔλαβε μᾶλλον δυνάστην παρὰ γυναῖκα. Διότι, ὅταν αἱ γυναῖκες καὶ χωρὶς τὸν πλοῦτον εἶναι γεμάται ἀλαζονείαν καὶ φιλόδοξοι, ἂν προστεθῆ καὶ τὸ στοιχεῖον αὐτό, πᾶς ἤμποροῦν νὰ γίνουν ὑποφειτὰ ἀπὸ τοὺς οὐζύγους των; ²¹⁸ Α Ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ λαμβάνει ἰσότημον ἢ πτωχότεραν γυναῖκα, αὐτὸς λαμβάνει φοβὸν καὶ σύμμαχον καὶ εἰσάγει εἰς τὴν οἰκίαν του ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Διότι ἡ ἀνάγκη τῆς πενίας τὴν ὑποκρῶνει νὰ περιποιῆται τὸν ἄνδρα τῆς μὲ κάθε φροντίδα καὶ νὰ ὑποχωρῆ εἰς ὅλα καὶ νὰ ὑπακούῃ. Καὶ ἔτσι ἀφαιρεῖ κάθε αἰτίαν διαμάχης καὶ ἀλαζονείας καὶ αὐθαθείας καὶ γίνεται σύνδεσμος εἰρήνης καὶ ὁμονοίας καὶ ἀγάπης καὶ συμφωνίας. Συνεπῶς, ἂς μὴ ἐπιδιώκωμεν πᾶς νὰ ἔχωμεν χρήματα, ἀλλὰ πᾶς νὰ ἔχωμεν εἰρήνην, διὰ τὴν ἀπολούσωμεν τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Διὰ τοῦτο ἐβθεπίσθη ὁ γάμος, διὰ τὴν ἔχουμεν εἰς τὴν ζωὴν βοήθειαν, καὶ λιμένα διὰ τὴν καταφεύγωμεν, καὶ πορηγορίον εἰς τὰ ἐπιχειρήματα κακὰ, διὰ τὴν οὐκ ἔχωμεν ἐσχάριστο μὲ τὴν γυναῖκα, καὶ ὅχι νὰ γεμίζωμεν τὴν οἰκίαν μας μὲ πολέμους καὶ μάχας, ὅχι διὰ τὴν ἔχουμεν ξείρας καὶ φιλονικίας, ὅχι διὰ τὴν σπασιάζωμεν μετὰ ξείρας καὶ νὰ κἀνωμεν τὸν διὸν ἄθλιον. Β Πόσοι πλοῦται, ποὺ ἔλαβον εὐπόρους οὐζύγους, ἠῤῥησαν μὲν τὴν περιουσίαν των, ἀλλὰ κατέλυσαν τὴν χαρὰν καὶ τὴν ὁμόνοιαν, διεξάγουσιν καθημερινὰς μάχας εἰς τὴν τράπεζαν, φιλονικοῦσιν; Καὶ πόσοι πτωχοὶ, ποὺ ἔλαβον πτωχότερας οὐζύγους, ἀπολαμβάνουσι τὴν εἰρήνην καὶ βλέπουσι αὐτὸν τὸν ἥλιον μὲ εὐφροσύνην; Ἐνῷ αἱ πλοῦται ποὺ ζοῦσι μέσα εἰς τὴν πολυτέλειαν, ἠρξήθησαν πολλὰς φορές ἐξ αἰτίας τῶν γυναικῶν ν' ἀπαθάνουσι καὶ ν' ἀπαλλαγούσι ἀπὸ τὴν ποροῦσαν ζωὴν; C Ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν κανένα διελεῖς ἀπὸ τὰ χρήματα, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἐνάρετος ψυχὴ. Καὶ τί χρειάζεται νὰ ὁμιλῶ διὰ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν; Διότι ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόκτησιν χρημάτων πολλὰς φορές ἡ πλοῦται οὐζύγους μᾶς παραδράπτει.

Συμβαίνει, δηλαδὴ, αὐτοὶ ποὺ ἐξήρτησαν τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν προίκα τῆς οὐζύγου, μετὰ ἀπὸ τὸν πρόωρον θάνατόν τῆς, νὰ ἀναγκάζονται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῆς νὰ καταβάλλουν ὅλην τὴν προίκα. Ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποὺ ἐνουάγησαν εἰς τὴν βάλασαν καὶ κατῴρθωσαν νὰ διαώσουσι μόνον τὸ σῶμα τους, ἔτσι καὶ αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ πολ-

λὸς φιλονικίας καὶ μάχας καὶ ὄψεις καὶ δικαστήρια, εἰς τὸ τέλος ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ δικαστήρια αὐτά, ἔχων μόνον τὸ σῶμα τοῦ ἐλευθέρου. Καὶ ὅπως οἱ ἀπλήστοι ἔμποροι φορτῶνουσι τὸ πλοῖον μὲ ὑπερόγκον φορτίον, Ὡ πέραν ἀπὸ τὸ ὄριον ἀντοχῆς του, καὶ καταβυθίζουσι συνήθως τὸ σκάφος καὶ χάνουσι τὰ πάντα, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ συνάπτουσι πλουσίους γάμους, ἐκεῖ ποὺ νομίζουσι ὅτι ἀπέκτησαν μεγάλην περιουσίαν μὲ τὴν προίκα τῆς οὐζύγου, εἰς τὸ τέλος χάνουσι καὶ τὰ ἰδικά των. Καὶ ὅπως ἐκεῖ μία σύντομος εἰσοδὴ τῷ κύματι βυθίζει τὸ σκάφος, ἔτσι καὶ ἔδω, ἐπελθὼν ὁ πρόωρος θάνατος, μαζί μὲ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀφαιρεῖ καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του.

Ἀναλογιζόμενοι, λοιπὸν, ὅλα αὐτὰ, ἂς μὴ ἀποβλέπωμεν εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ εἰς τὸ χρηστὸν ἥθος, τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνην. ²¹⁹ Α Διότι γυναῖκα σώφρων καὶ μετριοπαθῆς καὶ ἡπίαι, καὶ ἂν εἶναι πτωχὴ, θὰ δινηθῆ νὰ ἀντιμετωπιῇ τὴν πενίαν καλύτερα ἀπὸ τὸν πλοῦτον. Ἐνῷ ἡ διεφθαρμένη καὶ ἡ ἀκόλαστος καὶ ἡ φιλερῆς, ὀκνοῖα κ' ἂν εὖρη ἀναριθμήτους θρασυροὺς εἰς τὴν οἰκίαν, θὰ τοὺς διασκορτίσῃ ταχύτερον καὶ ἀπὸ τὸν θνητὸν καὶ θὰ ῥιπῆ τὸν ἄνδρα εἰς μυρίας συμφορὰς μαζί μὲ τὴν πενίαν. Μὴ ζητῶμεν, λοιπὸν, πλοῦτον, ἀλλὰ τὴν γυναῖκα ποὺ θὰ διαχειρισθῆ καλῶς τὰ ὑπάρχοντά μας. Πρῶτα μὴθε παιὰ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ γάμου καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔχει εἰσαχθῆ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ μὴ ζητῆς τίποτε περισσότερον. Ποῖα εἶναι λοιπὸν ἡ αἰτία τοῦ γάμου καὶ διὰ ποῖον λόγον τὸν ἔδωκεν ὁ Θεός; Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποὺ λέγει: «Διὰ τὸν κίνδυνον τῆς παρεκτροπῆς εἰς πορνείας, ἂς ἔχη καθένας τὴν οὐζύγον του.» ²⁰ Δὲν εἶπε, διὰ τὴν ἀπελλαγὴν ἀπὸ τὴν πενίαν, ἢ διὰ τὴν ἀπόκτησιν πλοῦτου. Ἄλλὰ τί εἶπεν; Διὰ τὴν ἀποφεύγωμεν τὴν πορνείαν, διὰ τὴν καταστειλώμεν τὴν ἐπιθυμίαν, διὰ τὴν ζῶμεν μὲ σωφροσύνην, διὰ τὴν γίνωμεν ἀρεστοὶ εἰς τὸν Θεόν, ὀκνοῦμενοι εἰς τὴν οὐζύγον μας. Αὐτὸ εἶναι τὸ δῶρον τοῦ γάμου, αὐτὸς εἶναι ὁ καρπός, αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος. Μὴ ἀφήνησ, λοιπὸν, τὰ σπουδαιότερα, διὰ τὴν ἐπιζητήσῃς τὰ κατώτερα. Διότι ὁ πλοῦτος εἶναι πολὺ κατώτερος ἀπὸ τὴν σωφροσύνην. Διότι δι' ἕνα μόνον λόγον πρέπει νὰ λαμβάνωμεν γυναῖκα, Β διὰ τὴν ἀποφύγωμεν τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τὴν ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὴν πορνείαν. Καὶ πρέπει νὰ συνάπτωμεν τὸν γάμον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ζῶμεν μὲ σωφροσύνην. Καὶ τοῦτο θὰ ἐπι-

τευχή, εάν λαμβάνωμεν ως συζύγους γυναίκας, οι όποιαί δύνανται να μάς εισαγάγουν μεγάλην ευσέβειαν, πολλήν σωφροσύνην και μεγάλην καλοσύνην. Διότι τό σωματικόν κάλλος, όταν δεν συνοδεύεται από την αρετήν της ψυχής, θα δυνηθή να κατακτήρη τον άνδρα και είκοσι και τριάκοντα ημέρας, δεν θα δυνηθή όμως να άνδύξη περισσότερον, αλλά θα έπιδείξη την κακίαν και θα καταστρέψη όλην την αγάπην. Ένώ οι γυναίκες που λάμπουν με τό κάλλος της ψυχής των, C δσον θα προχωρή ό καιρός και θα αποδεικνύουν την ευγένειάν των, τόσον θερμότερον θα καθήσταν τον έρωτα εις τους άνδρας των και θα εξάπτουν την αγάπην προς αυτόν. Και όταν συμβαίη αυτό, και ύπάρχη θερμή και γνησία αγάπη μεταξύ των, εκδικείται κάθε είδος πορνείας, και δεν θα περάση ούτε ή ίδια της άκολασίας από τον άνδρα που αγαπά την γυναίκα του, αλλά μένει σταθερός εις την αγάπην του προς την σύζυγον του και με την σωφροσύνην του άποσπᾶ την ενοσίαν και την προστασίαν του Θεού δι' όλόκληρον την οικίαν του.

Με αυτά τά κριτήρια έλάμβανον τάς γυναίκας των οι παλαιοί άνδρες που διεκρίνοντο διά την αρετήν των, έπεζήτουν ευγένειαν ψυχής και όχι εύπορίαν χρημάτων. Και ότι αυτό είναι αληθές, θα σας αναφέρει ένα γάμον, D ως παράδειγμα. «O 'Αβραάμ ήταν», λέγει, «πλήειον γέρον»,⁹⁶ προχωρημένος πολύ εις τάς ημέρας της ζωής του. O δε Κύριος ηλόγησεν τον 'Αβραάμ εις όλην του την ζωήν και εις όλα του τά έργα. Και έπικεν εις τον μεγαλύτερον κατά την ηλικίαν δοϋλον της οικογενείας,⁹⁷ τον επιστάτην όλων των άλλων δοϋλων: Βάλε την χείρα σου κάτω από τον μηρόν μου,⁹⁸ ος έξορκίω ενώπιον του Κυρίου, Θεού που ούρανοϋ και της γής, να μη λάθης διά τον υιόν μου τον 'Ισαάκ σύζυγον από τάς θυγατέρας των κατοίκων Χαναάν, μεταξύ των οποίων έγω μέχρι σημερον ζώ. 'Αλλά από την χώραν της καταγωγής μου, όπου έγω εγεννήθην, θα υπάγης εκεί εις την φυλήν μου και από τους εκεί συγγενείς μου θα εκλέξης γυναίκα διά τον υιόν μου τον 'Ισαάκ».⁹⁹ Είδες την αρετήν του δικαίου, είδες πόση φροντίδα έπέδειξε διά τον γάμον; Δεν εκάλασε, δηλαδή, γυναίκας μα-

στραπούς, E όπως κάμουν τώρα, ούτε προενήτρες, ούτε γραβία φλύαρα, αλλά τον δοϋλον του και εις αυτόν άνέθεσε την υπόθεσιν. Και αυτό είναι μεγίστη απόδειξις της ευσεβείας του Πατριάρχου, τό ότι, δηλαδή, διέπλεσε τον δοϋλον τόσον καλόν, ώστε να τον θεωρή άξιον εμπιστοσύνης και δι' ένα τόσον σοβαρόν θέμα. Έπειτα ζητεί γυναίκα όχι εύπορον, ούτε άραϊαν, αλλά ευγενή εις τον χαρακτήρα, και διά τότο τον άποστέλλει εις τόσον μακρινόν ταξίδιον. Παρατήρησε, όμως, και την φρόνησιν του δοϋλου. Διότι δεν έπτε, τί σημαίνει αυτό τέλος πάντων;²⁰ A Τόσοι λαοί κατοικοῦν πλησίον μας, τόσοι θυγατέρες υπάρχουν εύπόρων ανθρώπων, έπιφανών και ένδοξων, και σύ με στέλλεις εις τόσον μακρινήν χώραν, προς άγνώστους ανθρώπους; Με ποιόν θα όμιλήσω; Ποίος θα με γνωρίση; Και τί θα κάμω, άν μου στήσουν ένέδραν, άν με εξαπατήσουν; Διότι τίποτε δεν είναι τόσον πολύ εκτεθειμένον εις τάς άδικίας δσον ό ξένος. Δεν έπτε τίποτε από αυτά, αλλά δλ' αυτά τά παρέδραψε, όπωπτευθή αυτό που ήταν δυνατόν να γίνη άντικείμενον ύποψίας, ύπακοῦσαν χωρίς άντίρρησην και φανερώων την σύνεισιν και την πρόνοιάν του με τό να έρωτήση μόνον εκείνο, που έπρεπε να έρευνηση περισσότερο από όλα. Ποίον είναι αυτό, λοιπόν; Τί ήρώτησε τον κύριόν του; E «Έάν», λέγει, «ή γυναίκα που εκλέξω ως σύζυγον του 'Ισαάκ, δεν θέληση να με ακολουθήση, θα οδηγήσας τον υιόν σου εις τον τόπον, από τον όποιον ανεχώρησας σύ και ήλας;».²⁰ Και ό 'Αβραάμ του άπήντησε: «Μη επαναφέρης εκεί τον υιόν μου, διότι ό Κύριος ό Θεός του ούρανοϋ και της γής, ό όποιος με έπήρεν από τον πατρών μου οίκον και από την γην εις την όποιαν εγεννήθην και με έφερεν εδώ, αυτός μου έπτε και μου ώρκίσθη λέγων: Εις σε και εις τους απογόνους σου θα δώσω την χώραν αυτήν. Αυτός λοιπόν ό Θεός θα στείλη ενώπιόν σου άγγελον οδηγόν και θα σε βοηθήση να εκλέξης από εκεί σύζυγον διά τον υιόν μου».²¹ Βλέπεις πιστιν ανθρώπου; Δεν παρεκάλεσε φίλους ή συγγενείς ούτε άλλον κανένα, αλλά έδωσεν εις αυτόν βοηθόν και συνοδοιπόρον τον Θεόν.

Έπειτα εις την επιθυμίαν του να ένθαρρύνη τον δοϋλον, C δεν του έπτεν απλώς «ό Θεός ό Κύριος του ούρανοϋ και της γής», αλλά προσέθεσεν «ό όποιος με έπήρεν από

96. *Ήταν περίου τότε 140 έτών, πρβλ. Γεν. 25, 20 και 51, 5.

97. Πρόκειται διά τον 'Ελίεζρ, πρβλ. Γεν. 15, 2.

98. Συναφής χειρονομία διά την καθομιλόγησιν έρωτα.

99. Γεν. 24, 1-4.

20. *Κωθ. άν. κ. 25.

21. *Κωθ. άν. κ. 6-7.

τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τῆν γῆν εἰς τὴν ὅποιαν ἐγεννήθην καὶ με ἔφερον ἐδῶ. Σκέψου, λέγει, πόσον μεγάλο ταξίδι ἀνελάβομεν, πῶς ἀφήσαμε τὴν πατρίδα μας καὶ εἰς τὴν ξένην γῆν ἀπελευσάμε μεγαλυτέραν εὐμερίαν, πῶς ἔγιναν τὰ ἀδύνατα δυνατά. Καὶ δὲν ἤθελε νὰ δηλώσῃ αὐτὸ μόνον, ὅταν ἔλεγε πὸς ὅποιος με ἔφερε ἀπὸ τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τῆν γῆν εἰς τὴν ὅποιαν ἐγεννήθην καὶ με ἔφερον ἐδῶ, ἀλλὰ, «τι ἔχει τὸν Θεὸν καὶ ἀφείλετν. Μὰς εἶπα, λέγει, χρεώστης. Διότι αὐτὸς εἶπε «θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀγαθόνους σου τὴν χώραν αὐτήν». Ὅστε καὶ ἂν ἡμεῖς εἴμεθα ἀνάξιοι, ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς δι: τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὅποιαν ἔδωκε, διὰ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ ἢ θὰ συμπαρασταθῇ καὶ θὰ διακολλήσῃ διὰ αὐτὰ καὶ θὰ φέρῃ εἰς πέρας αὐτὸ πὸς εὐχόμεθα. Αὐτὰ εἶπε καὶ ἔστειλε τὸν δούλον. Ἐκεῖνος ἔπειτα, ὅταν μετέβῃ εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, δὲν ἐπεσκέφθη κανένα ἀπ' τοὺς κατοικοὺς τῆς πόλεως, δὲν συνεζήτησε με ἀνθρώπους, δὲν ἐκάλεσε γυναῖκας. Ἀλλὰ, καίταξέ, πῶς καὶ ἐκεῖνος πὸς ἦσαν πιστός, κατεῖχε μόνον τὸν βοσθὸν πὸς ἔλαβε καὶ συκμιλεῖ μόνον με αὐτόν. Καί, ἀφοῦ ἐστάθη, προσυχήθη πρὸς αὐτόν καὶ τοῦ εἶπε: «Κύριε, σὺ ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ, ὡς καλὴν ἔκδασιν καὶ ἐπιτυχίαν σημερον εἰς τὰς ἐνεργείας μου». Δὲν εἶπε «Κύριε ὁ Θεὸς μου», ἀλλὰ τί εἶπε: «Κύριε, ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ». Ἐ Ἄν καὶ ἐγὼ εἴμαι ἕνας εὐτελής καὶ παραπεταμένος, λέγει, προβάλλω ὅμως τὸν κύριόν μου. Διότι ἦλθα διὰ νὰ ὑπηρετήσω ἐκεῖνον, ὄχι τὸν ἐαυτόν μου. Σεβόμενος λοιπὸν τὴν ἀρετὴν ἐκείνου βοήθησέ με νὰ φέρω εἰς πέρας τὴν ἀποστολήν μου.

Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίση, ὅτι τοῦτο τὸ ἀπαιτεῖ σὴν χρέος, ἀκούσε καὶ τὴν συνέχισεν: «καὶ κάμε τὸ Ἐλεὸς σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ». Καὶ ἂν, λέγει, εἶναι ἀπειρὰ τὰ θεάριστα ἔργα μας, ὅμως ζητοῦμε νὰ σωθῶμεν με τὴν χάριν σου καὶ νὰ δεχθῶμεν αὐτὴν τὴν χάριν σου ἀπὸ φιλανθρωπίαν, ὄχι ἀπὸ κάποιαν ἐφειλὴν καὶ χρέος. Τί θέλεις, λοιπὸν; «Ἰδοὺ ἐγὼ ἐπίσκομαι κοντὰ εἰς τὴν πηγὴν αὐτὴν τοῦ ὕδατος. Αἱ θυγατέρες τῶν κατοικῶν τῆς πόλεως αὐτῆς ἐξέρχονται πρὸς τὰ ἐδῶ διὰ νὰ ἀντλήσουσιν νερὸ. Δώσε, Κύριε, 211 Α ὡστε ἡ παρθένος εἰς τὴν ὅποιαν ἐγὼ θὰ εἴπω «γῆρε τὴν στάμνον σου διὰ νὰ πῶ νερόν καὶ ἐκείνη θὰ μοῦ εἴπῃ «τίε καὶ σὺ καὶ θὰ πῶσιν τὰς καρδί-

λους σου μέχρις ὅτου χορτάσου καὶ παύσουσιν πλέον νὰ πίνουν», δώσε, ὡστε αὐτὴ νὰ εἶναι ἐκείνη τὴν ὅποιαν σὺ ἔχεις προορίσει ὡς σύζυγον διὰ τὸν δούλον σου Ἰσαάκ. Με τὸν τρόπον δὲ αὐτὸν θὰ καταλάω καὶ ἐγὼ, ὅτι ἔκαμες τὸ Ἐλεὸς σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ καὶ ἐξεπλήρωσες τὴν ἐπιθυμίαν του». Καίταξέ σοφίαν δούλου, καίταξέ ποῖον σημεῖον θέτει. Δὲν εἶπεν, ἐάν ἴω καρμίαν πὸς νὰ φέρεται ἐπὶ ἡμῶν, νὰ φέρεται ἐπάνω εἰς δῆγμα καὶ νὰ τὴν συνοδεύῃ ἀκολουθία δούλων, με πολυάριθμον συνοδείαν θεραπεινιδῶν, ἄραϊαν πὸς νὰ λάμψῃ ἀπὸ τὸ νεανικὸν κάλλος, αὐτὴν προώρισες διὰ τὸν δούλον σου. Ἀλλὰ τί εἶπε: «Εἰς ἐκείνην πὸς θὰ εἴπω γῆρε τὴν στάμνον σου διὰ νὰ πῶ νερό». Β Τί κάμνεις ἐκεῖ, ἄνθρωπε; Τόσον εὐτελὴ γυναῖκα ζητεῖς, διὰ τὸν κύριόν σου, πὸς φέρε ὄσω ἀπὸ τὴν πηγὴν καὶ καταδέχεται νὰ ἀμιλήσῃ μαζί σου; Ναί, λέγει. Διότι δὲν με ἔστειλε νὰ ζητήσω πλοῦτον χρημάτων οὔτε εὐγένειαν καταγωγῆς, ἀλλὰ εὐγένειαν ψυχῆς. Πολλὰς φορές, πολλὰ ἀπὸ αὐτὰς πὸς μεταφέρουν ὄσω, ἔχουν ἀκροαίαν καὶ σταθερὰν ἀρετὴν, ἐνῶ ἄλλαι πὸς κἀβηταί μέσα εἰς πολυτελεῖς οἰκίας εἶναι χειρότεροι καὶ περισσότερο φαῦλοι ἀπὸ ἄλους. Ἐπειτα, ἀπὸ πὸς συνάγεται τοῦτο, ὅτι, δηλοδῆ, ἡ γυναῖκα εἶναι ἐνῆρατος; Ἀπὸ τὸ σημεῖον, λέγει, πὸς εἶπε: Καὶ ποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖον τῆς ἀρετῆς; Εἶναι μέγιστον καὶ ἀναμφισβήτητον. Διότι εἶναι σημεῖον φιλοξενίας μέγα, ὡστε νὰ παρέχῃ πλήρη ἀπόδειξιν. Γ Με αὐτὸ πὸς λέγει ἂννοεῖ τὸ ἔξῃ, ὅν καὶ δὲν τὸ διατυπώνει ἀπεριφράστως. Ζητῶ ἐκείνην τὴν παρθένον, ἡ ὅποια εἶναι τόσο φιλόξενος, ὡστε νὰ προσφέρῃ καθε εὐυπρέτησιν, εἰς ὅσους δύναται. Καὶ δὲν ἐξήτε ἀπλῶς τοῦτο, ἀλλὰ ἐπεὶ πρὸς ἄλλο ἀπὸ τοιαύτην οικογένειαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἠθεῖξεν ἡ φιλοξενία, αὐτὸ κυρίως ἐξήτησε περισσότερο ἀπὸ ἄλα, νὰ λάβῃ γυναῖκα διαπαιδαγωγημένην εἰς τὸ αὐτὸ πνεῦμα πὸς ἐπεκράτει εἰς τὴν οἰκίαν τῶν κυρίων του. Διότι, ἐσκέφθη, θὰ τὴν δόγησῶ εἰς οἶκον πὸς εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τοὺς ξένους καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐγείρεται μεταξὺ τῶν φιλοκικῶν, καθὼς ὁ ἄνθρωπος θὰ μὲν πιστός εἰς τὰς ἐπικρατούσας συνθηκὰς τῆς φιλοξενίας μιμούμενος τὸν χαρακτῆρα τοῦ πατρός του, καὶ αὐτὴ νὰ μιμνησθῆ καὶ νὰ μὴ τὸ ἀνέχεταῖ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ἀπαγορεύῃ, πράγμα πὸς γίνεται συνήθως εἰς πολλὰς οἰκίας. Δ

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς θέλω νὰ μάθω, ἂν εἶναι φιλόξενος. Καί, πραγματικά, εἰς τὴν φιλοξενίαν ὀφείλομεν ἄρα τὰ ἀγαθὰ. Ἔτσι καὶ ὁ κύριός μου ἀπέκτησε τὸν Ἰσαάκ, ποῦ πρόκειται νὰ γίνῃ γαμβρός, ἔτσι γίνετο πατέρας, ἐθεύασε μάγον, καὶ ἔλασε ἓνα ὑπέρβητο καὶ ἐξώμωσε ἄλευρα καὶ ὁ Θεὸς τοῦ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ ἀπογόνους ὡσάν τὸ πλῆθος τῶν ἀστρῶν.⁸⁴ Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν μας ἄρα τὰ ἀγαθὰ προήλθον ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν, δι' αὐτὸ ἐπίσητῶ αὐτὴν πρὶν ἀπὸ ἄρα. Καὶ νὰ μὴ σκαθῶμεν τοῦτο, ὅτι, δηλαδή, ἐξήγησεν ὕδωρ, ἔ ἄλλα νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ἄλλο, ὅτι ἦσαν ἐκδηλώσεις ψυχῆς φιλοξένου τὸ γεγονός ὅτι ἔδωσαν ὄχι μόνον αὐτὸ ποῦ τῆς ἐξήγησε, ἀλλὰ τοῦ παρέσχε καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτό. «Καὶ πρὶν ἀκόμα τελειώσῃ», λέγει, «τὴν νοερὰν αὐτὴν προσευχὴν τοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἰσοῦ ἐξήρητο ἀπὸ τὴν πόλιν ἡ Ρεβέκκα»⁸⁵ καὶ ἔτσι ἐπιλήθυσεν ὁ προφητικὸς λόγος «ἐνῶ ἀκόμη θὰ ὁμιλήσῃ, θὰ σοῦ εἶπω, ἰσοῦ εἰμαι παρών».⁸⁶ Τοιαῦτα εἶναι αἱ προσευχαὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων. Πρὶν ἀκόμη τὰς τελειώσουν, πείθουν τὸν Θεόν νὰ ἐπιμεύσῃ εἰς τὰ λεγόμενά των.

Καὶ αὐ λοιπὸν, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃς σύζυγον, νὰ μὴ καταφύγῃς πρὸς ἀνθρώπους, ὅτε πρὸς γυναίκα, αἱ ὅποια ἐμπορεύονται τὰς ξένας συμφορὰς καὶ ζητοῦν ἓνα μόνον, νὰ λάβουν τὸν μισθὸν ἀπὸ τὴν ἐκδουλεύσειν των. Ἄλλὰ νὰ καταφύγῃς εἰς τὸν Θεόν.⁸⁷ Ἄ δὲν ἐντρέπεται νὰ γίνῃ προσευχῆς σου. Αὐτὸς ὑπεσχέθη καὶ εἶπε: «Νὰ ζητήτε τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ τότε ἄρα αὐτὰ τὰ ἐπιγεια θὰ σοῦ δοθῶν μαζί με ἐκεῖνα».⁸⁸ Καὶ νὰ μὴ λέγῃς ποτέ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἴδω τὸν Θεόν; Μήπως ἔχει φωνὴν νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ συζητήσῃ φανεράς, ὡστε νὰ προσέλθω καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω; Αὐτὰ εἶναι λόγια ψυχῆς ἀπίστου. Διότι ὁ Θεός, ὅσα θελήσῃ, δύναται νὰ τὰ συντελῇ ταχέως καὶ χωρὶς φωνῆν. Πράγμα ποῦ συνέβη καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Διότι δὲν ἤκουσε καμμίαν φωνὴν, ὅτε εἶδε κανένα δράμα. Ἄλλὰ, καθὼς ἴσαστο εἰς τὴν πηγὴν, πρὸχῆθη καὶ ἀμέσως ἐπέτυχε. «Διότι, πρὶν ἀκόμη τελειώσῃ τὴν νοερὰν τοῦ

84. Πρῶτ. Γεν. 18, 14.
85. Γεν. 24, 16.
86. Ἰσο. 58, 8.
87. Ματθ. 6, 33.

προσευχὴν πρὸς τὸν Θεόν, ἔ ἐξήρητο ἀπὸ τὴν πόλιν ἡ Ρεβέκκα, ἡ κόρη τοῦ Βαβουίλ, υἱοῦ τῆς Μελχὰς, καὶ ἔπερεν ἐπάνω εἰς τὸν ὄμον τῆς τὴν στάμνον. Ἡ παρθένος αὐτὴ ἦταν ἐξαιρετικῶς ὠραία. Ἦταν παρθένος καὶ κανεὶς ἀνδρας δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν με αὐτὴν.⁸⁹ Διότι μοῦ ἀναφέρει τὸ κάλλος τοῦ σώματος; Διὰ νὰ μάθῃς τὴν ὑπερβολικὴν σφρασοῦν, διὰ νὰ μάθῃς τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς. Διότι εἶναι θαυμαστὸν πρᾶγμα ἡ σφρασοῦν, γίνεται ὁμοῦ θαυμαστότερον, ὅταν συνυπάρχῃ μαζί με τὸ σωματικὸν κάλλος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ μὲς ὁμιλήσῃ διὰ τὸν ἰωσήφ καὶ τὴν σφρασοῦν του, ἐπρόβαλε πρῶτα τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματος, ὅταν εἶπε: ἔχε καλὴν, λέγει, καὶ ἔλκυτικὴν ἐμφάνισιν, ὠραιότατον δὲ τὸ πρόσωπον.⁹⁰ C Καὶ τότε διηγῆθη τὴν σφρασοῦν του δεκνύων, ὅτι τὸ κάλλος δὲν τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀσέλγειαν. Πραγματικά, τὸ κάλλος δὲν ὀδηγεῖ ὀπωδῆστε εἰς τὴν παρῆσαν, ὅτε ἡ ἀσχημία εἰς τὴν σφρασοῦν. Διότι πολλὰ ποῦ ἔλαμψαν με τὸ σωματικὸν των κάλλος, ἔλαμψαν ἀκόμη περισσότερον με τὴν σφρασοῦν των. Ἄλλαι πάλιν με ἀσχημιαν παρουσιαστικῶν, ὑπῆρξαν αἰσχρότεροι εἰς τὴν ψυχὴν, στιγματούμενοι ἀπὸ μορίας πορνείας. Διότι καὶ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου αἰτία δὲν εἶναι ἡ φύσις τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἡ διάθεσις τῆς ψυχῆς.

Καὶ δὲν ἐπαυέλαθεν ἀπλῶς διὰ δευτέραν φορὰν ὅτι ἦταν παρθένος. Διότι, ἀφοῦ εἶπε «τὸν παρθένος», προσέθεσε: «Ἦταν παρθένος καὶ κανεὶς ἀνδρας δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν με αὐτὴν». D Ἐπειδὴ πολλοὶ παρθένοι ποῦ διατηροῦν ἀδιάφορον τὸ σῶμα, ἔχουν τὴν ψυχὴν γεμάτην ἀκολασίαν, καὶ με τὸν καλλωπισμὸν των προσελκύουν ἀπὸ παντοῦ μυρίους ἑραστὰς καὶ τὰ δλέματα τῶν νέων, τοὺς ὁποίους παρασύρουν εἰς ἐνέδρας καὶ θάραθρα, δι' αὐτὸ ὁ Μωϋσῆς δεκνύων, ὅτι αὐτὴ δὲν ἦταν τέτοια, ἀλλὰ ἦταν παρθένος ἀπὸ κόβῃ ἀποψῆν, δηλαδή, καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, λέγει: «Ἦτο παρθένος καὶ δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν με κανένα ἀνδρα». Καὶ ὁμοῦ εἶχε πολλὰς ἀφορμὰς νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν με ἀνδρας. Καὶ πρῶτον τὸ κάλλος τοῦ σώματος. Δεύτερον ὁ τρόπος ποῦ εἰργάετο καὶ προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας τῆς. E Διότι δὲν ἐκάθητο

89. Γεν. 24, 15-18.
90. Γεν. 28, 9.

διαρκώς εις τὸ δωμάτιόν της, ὅπως αἱ παρθένοι σήμερον, καὶ δὲν κατήρχετο ποτὲ εἰς τὴν ἀγοράν, οὔτε ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν πατρικίαν οἰκίαν, δὲν θὰ εἶχε καὶ τὴν μεγάλην ἀξίαν τὸ ἐγκώμιον, ὅτι δὲν ἦλθε ποτὲ εἰς ἐπαφὴν μὲ κανένα ἄνδρα. Ὅταν ὅμως σκεφθῆς ὅτι αὐτὴ ἐξήρχετο εἰς τὴν ἀγοράν, ὅτι ἠναγκάζετο κάθε ἡμέραν νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγὴν καὶ μίαν καὶ δύο καὶ περισσότερας φορὰς καὶ παρ' ἑαυτῆς δὲν εἶχεν ἔλαβει εἰς ἐπαφὴν μὲ κανένα ἄνδρα, τότε κυρίως θὰ δυνηθῆς νὰ ἐκτιμήσῃς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπαίου. Διότι, πραγματικῶς, παρθένος ποῦ σπανίως ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ εἶναι ἀσχρημὴ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ πολλὰς θεραπαινίδας, ἐν τοῖς συμβαίνει ἀπὸ τὰς ἐξόδους αὐτῆς νὰ διαφθείρῃται εἰς τὸ ἦθος πολλὰς φορὰς. Πῶς, λοιπὸν, δὲν εἶναι ἀξία μεγίστου θαυμασμοῦ αὐτὴ ποῦ ἐξήρχετο μόνη κάθε ἡμέραν ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, καὶ δὲν μετέβαινε ἀπλῶς εἰς τὴν ἀγοράν,

223 Α ἄλλα ἐπήγαυε εἰς τὴν πηγὴν καὶ μετέφερεν ὕδωρ, ἐκεῖ ὅπου μετέβαιναν κατ' ἀνάγκην καὶ πολλοὶ ἄλλοι, καὶ ὅμως οὔτε ἀπὸ τὰς συνεχῆς ἐξόδους οὔτε ἀπὸ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου της, οὔτε ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἤρχοντο εἰς τὴν πηγὴν, οὔτε ἀπὸ καμμίαν ἄλλην αἰτίαν διεφθάρη εἰς τὸ ἦθος, ἀλλὰ ἔμεινε ἀδιάφορος εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ διετήρησε τὴν σωφροσύνην αὐστηρότερον ἀπὸ τὰς γυναῖκας ποῦ κἀθῆναι κλεισμέναι εἰς τὸν γυναικωνίτην καὶ ἐφαίνε ἀνταξίαν αὐτῆς, τὴν ὅποιαν ἐπιζητεῖ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ «ὅτι εἶναι ἁγία, ἀφωσιωμένη εἰς τὸν Θεὸν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν».⁴⁰

«Κατέβηκεν εἰς τὴν πηγὴν, ἐγένετο τὴν στάμιναν της καὶ ἀνέβη πάλιν διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πόλιν. Τὴν στιγμήν ἐκείνην ἔτρεξε πρὸς συνάντησίν της ὁ ὀπρῆτης καὶ εἶπε: Ἐ Δώσε μου νὰ πῶ ὀλίγον νερὸ ἀπὸ τὴν στάμιναν σου. Καὶ ἐκείνη εἶπε: Πῆε, κύριε. Κατέβασε τὴν στάμιναν καὶ τὴν ἐστήριξεν εἰς τὸν ὄρθρονά της, τὴν ἔγειρε καὶ ἐπότισεν αὐτόν. Ἔως ὅτου ἐχόρτασε καὶ ἔπαυσε νὰ πίνῃ. Καὶ εἶπεν ἡ Ρεθάκκα: Θὰ ποτίσω καὶ τὰς καμήλους σου ἕως ὅτου χορτάσωνται. Ἄμεως ἀδείασε τὴν στάμιναν της εἰς τὸ ποτιτήριον τῶν ζώων ποῦ ἦσαν εἰς τὸ φεσάρ, ἔσπενε νὰ ἀντλήσῃ καὶ ἄλλο ὕδωρ, ἕως ὅτου ἐπότισεν ὅλας τὰς καμήλους».⁴¹ Ἡ φιλοξενία τῆς γυναικὸς ἦταν με-

40. Α' Κορινθ. 7, 36.
41. Γεν. 24, 16-20.

γάλη, καθὼς καὶ ἡ σωφροσύνη της, καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ διαπιστώσῃς καὶ τὰ δύο καὶ ἀπὸ τὰς πράξεις της καὶ ἀπὸ τῶν λόγων της. Εἶπες πῶς οὔτε ἡ σωφροσύνη ἔλαψε τὴν φιλοξενίαν, ὁ οὔτε ἡ φιλοξενία διέφθειρε τὴν σωφροσύνην. Διότι τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔσπενε αὐτὴ πρώτη αὐτὴ ἐκάλεσε τὸν ἄνδρα, ἦτον ἐκδήλωσις σωφροσύνης. Τὸ γεγονός ὅμως, ὅτι δὲν ἀπέκρουσε τὴν ἐξυπηρέτησιν ποῦ τῆς ἐζητήθη, οὔτε τὴν ἠρώτησιν, ὑπῆρξεν ἐκδήλωσις μεγάλης σωφροσύνης καὶ φιλοφροσύνης. Ὅπως δηλαδὴ, ἐὰν ἔσπενε αὐτὴ πρώτη καὶ, χωρὶς ἡδὴ ἐκεῖνος νὰ τῆς ὁμιλήσῃ, συνεζήτει μαζὶ του, αὐτὸ θὰ ἦταν ἐκδήλωσις θρασύτητος καὶ ἀνοσχυντίας, ἔτσι καὶ ἐὰν, ὅταν ἐκεῖνος τὴν παρεκάλεσε, τὸν ἀπέκρουε, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦταν σύμπτωμα ὀμότητος καὶ ἀπανθρωπίας. Τώρα ὅμως δὲν ἔκαμεν οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο. Οὔτε τὴν φιλοξενίαν ἔλαψε μετὰ τὴν σωφροσύνην της, οὔτε πάλιν μετὰ τὴν φιλοξενίαν ἀκροατήριον τοῦ ἐπαίου τῆς σωφροσύνης, ἀλλὰ ἐπέδειξε δολοκλήρη τὴν ἀρετὴν. Ἐ τὴν μὲν σωφροσύνην τὴν ἐπέδειξε μὲ τὸ νὰ ἀναμείνῃ πρῶτα τὴν αἴτησιν, τὴν δὲ ἄφατον φιλοξενίαν τῆς τὴν ἐπέδειξε, διότι ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν αἴτησιν. Διότι ἦτον ἔκφρασις ἀφάτου πράγματι φιλοξενίας τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἔβασε μόνον αὐτὸ ποῦ τῆς ἐζήτησε, ἀλλὰ καὶ κάτι περισσότερο ἀπὸ αὐτό. Ἐὰν δὲ αὐτὸ ποῦ προσέφερε ἦταν ὕδωρ, αὐτὸ εἶχε τότε. Καὶ τοὺς φιλοξενουσὺς συνήθως δὲν τοὺς κρίνουν ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν τῆς προσφοράς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δυνατότητα ποῦ ἔχουν νὰ προσφέρουν. Διότι ὁ Θεὸς ἐπήνεσε καὶ αὐτὸν ποῦ προσέφερε ἓνα ποτήριον ὁροσποῦ ὕδατος⁴² καὶ δι' ἐκείνην ποῦ προσέφερε δύο λεπτὰ εἶπεν, ὅτι προσέφερε περισσότερα ἀπὸ ἄλλους, διότι προσέφερον ὅλα ὅσα εἶχε τότε.⁴³ Ἐ ἔτσι καὶ αὐτὴ φιλοξένησε τὸν καλὸν ἐκεῖνον ἄνθρωπον μὲ αὐτὰ ποῦ εἶχε καὶ ἄδυνατο νὰ τοῦ προσφέρῃ. Διότι δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Γραφήν μόνον τὸ «ἔσπενε καὶ ἔτρεξε» καὶ ἄλλα συνώνυμα, ἀλλὰ διὰ νὰ κατανοήσῃς μὲ πόσῃ προθυμίᾳ ἔκαμε τὸ πρᾶγμα, πρόσχε ὅτι τὸ ἔπραξε ὅχι παρὰ τὴν θέλησίν της οὔτε ἐξαναγκασμένη οὔτε μὲ δυσφορίαν καὶ ἀγανάκτησιν. Καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο ἀσημάντων, ἀρκεῖ νὰ σκεφθῶμεν ὅτι πολλὰς φορὰς παρεκάλε-

42. Ματθ. 10, 42.
43. Λουκ. 11, 2-4.

σαμε έναν περαστικόν που ἐκράτει ὄρεβα, νὰ σταματήσῃ ὀλίγον διὰ νὰ ἀναψῶμεν καὶ ἡμεῖς, ἢ κάποιον που ἐκράτει ὕδωρ καὶ τὸν παρεκαλέσαμε νὰ μᾶς δώσῃ νὰ πῶμεν, καὶ δὲν ἐδέχθη, ἀλλὰ ἐβουασασχέτι. Ἐκείνη ὁμῶς ὄχι μόνον ἔγειρε τὴν στάμναν τῆς, ἀλλὰ ἐτόπισε καὶ ὄλας τὰς καμήλους τοῦ καὶ ὑπέμεινε τόσον κόπον 224 Ἀ καὶ ἔβασεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς φιλοξενίας τὴν σωματικὴν ἐργασίαν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Διότι τὴν ἀρετὴν τῆς δὲν τὴν δεκνύει μόνον τὸ γεγονός, ὅτι προσέφερεν αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὴν προσέφερε προθύμως, καὶ ἀποκαλεῖ κύριον ἕνα ἀνθρώπων ἀγνωστον, που τὴν ἔβλεπε διὰ πρώτην φοράν.

Καὶ ὅπως ὁ πενθερός τῆς ὁ Ἀβραάμ δὲν ἤρῳτα τοὺς περαστικούς ποιοὶ εἶσθε καὶ ἀπὸ ποῦ καὶ ποῦ πηγαίνετε καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεσθε, ἀλλὰ τοὺς προσέφερε μὲ ἀπλότητα τὴν φιλοξενίαν, εἶται καὶ αὐτὴ δὲν τοῦ εἶπε ποῖος εἶσαι καὶ ἀπὸ ποῦ, καὶ διὰ ποῖον λόγον ἦλθες ἐδῶ, ἀλλὰ ἐπωφελήθη νὰ προσφέρῃ τὴν φιλοξενίαν τῆς καὶ ὄλα τὰ περιττὰ τὰ ὄφρα. Καὶ πραγματικῶς, αὐτοὶ που ἀγοράζουν μαργαρίτας καὶ οἱ ἀργυρομισθοὶ, ἐπιδιώκουν τοῦτο μόνον, πῶς νὰ κερδίσουν ἀπὸ αὐτοὺς με τοὺς ὁποίους συναλλάσσονται. Ἐ χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρονται ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ. Καὶ αὐτὴ τοῦτο μόνον ἐπιζητεῖ, πῶς νὰ ἐπιβίβῃ τὸν καρπὸν τῆς φιλοξενίας, πῶς νὰ λάβῃ πλήρη τὸν μισθὸν τῆς. Ἐγνώριζε πολὺ καλῶς τοῦτο, ὅτι ὁ ξένος ἐντρέπεται περισσότερο ἀπὸ ὄλους. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ τοῦ δείξῃ μεγάλην φιλοφροσύνην καὶ ἀπεριέργαστον σωφροσύνην. Ἄν λοιπὸν πρόκειται νὰ τὸν ἐρωτῶμεν μὲ περιέργειαν καὶ νὰ τὸν ἐξετάζωμεν δι' ὄλα τὰ πράγματα μὲ ἀδίκρισιαν, τότε καὶ αὐτὸς διατάζει καὶ ἀποφεύγει καὶ προσέρχεται μὲ δυσἀρεσκείαν. Διὰ τοῦτο ὅστε αὐτὴ τὸ ἔκαμε αὐτὸ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, οὕτε τὸ ἔκαμε εἰς τοὺς ξένους του ὁ πενθερός τῆς, διὰ νὰ μὴ ἀποδώσῃ τὸ θῆραμα. Ἀλλὰ ἐπεριποιεῖτο τοὺς περαστικούς μόνον καὶ τοὺς πρότεμπει, ὅ ἀφοῦ μὲ τὴν φιλοξενίαν ἐκαρπούτο αὐτὸ που ἦσεν.

Διὰ τοῦτο κάποτε ὑπεδέχθη καὶ ἀγγέλους.⁴⁵ Καὶ ἂν ἦταν περίεργος ἀπέναντι των, δὲν θὰ ἐλάμβανε τὸν μισθὸν του δι' αὐτοῦ. Καὶ πραγματικῶς, τὸν θαυμάζομεν ὄχι διότι ὑπεδέχθη ἀγγέλους, ἀλλὰ διότι τοὺς ὑπεδέχθη χωρὶς νὰ

γνωρίζῃ ὅτι ἦσαν ἀγγελοι. Διότι αὐ τοὺς ἐπεριποιεῖτο ἐν γνώσει ὅτι ἦσαν ἀγγελοι, δὲν θὰ ἔκαμε τίποτε παράδοξον, ἀφοῦ ἡ ἀξία αὐτῶν τοὺς ὁποίους ὑπεδέχθη, ἠγάπαζε καὶ τὸν ἐξ ὀλοκλήρου λίθινον καὶ σκληρὸν νὰ γίνῃ φιλόφρωντος καὶ ἡμερος. Τὸ ἀξιοθαύμαστον ὅμως ἦταν τοῦτο, ὅτι ἐνῶ εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἦσαν κάποιοι ὀδοιπόροι, ἐν ταῦτοις ἐπέδειξε ἀπέναντι των τόσην περιποίησιν. Παρομοίᾳ ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ. Δὲν ἐγνώριζε ποῖος ἦταν, οὕτε διὰ ποῖον σκοπὸν ἦλθεν. Ἐ ἀλλὰ τὸν ἐβουώρησεν ὡς κάποιον περαστικὸν ξένον. Διὰ τοῦτο ὁ μισθὸς τῆς διὰ τὴν φιλοξενίαν ὑπῆρξε μεγάλος, διότι ὑπεδέχθη μὲ τόσην κολωσύνην ἕνα ἐντελῶς ἀγνωστον, ἐνῶ ταυτοχρόνως διετήρησε καὶ τὴν σωφροσύνην τῆς. Διότι αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμε οὕτε κατὰ τρόπον ἀναίσχυτον οὕτε ἱταμόν, θύσιον καὶ ὀργίλον, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐμπρέπουσαν σεμνότητα. Αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπὴρξεν καὶ ὁ Μωϋσῆς, ὅταν ἔλεγε: «Ἐκεῖνος λοιπὸν (ὁ ὑπῆρξεν) τὴν παρετήρει καὶ τὴν παρηκολούθει μὲ πολλὴν προσοχὴν χωρὶς νὰ λέγῃ λέξιν, προσπαθῶν νὰ γνωρίσῃ, ἐὰν ὁ θεὸς τὸν ἐσθῆθησε νὰ ἐπιτύχῃ ἢ ὄχι τὸν σκοπὸν τοῦ ταξιδίου του.»⁴⁶ Τὶ σημαίνει «τὴν παρετήρει καὶ τὴν παρηκολούθει μὲ πολλὴν προσοχὴν». Καὶ τὴν ἀνευμασίαν, καὶ τὸ βῆμα, καὶ τὸ δέμμα, καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ πάντα τῆς τὰ ἐξήταξε μὲ προσοχὴν, προσπαθῶν νὰ κατανοήσῃ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς τῆς ἀπὸ τὰς ἐξωτερικῶς ἐκδηλώσεως. Ἐ Καὶ δὲν ἠρέσθη μόνον εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ ἐπροχώρησε καὶ εἰς περαιτέρω δοκιμασίαν τῆς. Ὅταν, βηλαθῆ, αὐτὴ τοῦ ἔδωκεν ὕδωρ νὰ πῆρῃ, δὲν ἐσταμάτησεν ἕως αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ εἶπεν εἰς αὐτὴν: «Τίνος θυγατέρα εἶσαι; Καὶ πληροφόρησέ με ἀκόμη, ἂν ὑπάρχῃ καὶ γιὰ μᾶς τόπος κοντὰ εἰς τὸν πατέρα σου, διὰ νὰ καταλύσωμεν ἐκεῖ.»⁴⁷ Τὶ ἀπήντησε, λοιπὸν, ἐκείνη; Μὲ κατεξικαίαν καὶ προύτητα ἀνέφερε καὶ τὸν πατέρα τῆς καὶ δὲν ἠγωνώκησε, ὥστε νὰ τοῦ εἴπῃ, ποῖος εἶσαι σὺ που μὲ ἐρωτῆς διὰ τόσον πολλὰ πράγματα καὶ ἀνευρενῶς νὰ μάθῃς λεπτομερείας διὰ τὴν οἰκογένειάν μου; Ἀλλὰ τί εἶπε: Ἀπλούστατα, «ἐγὼ εἶμαι ἡ κόρη τοῦ Βαθουὴλ.²²⁸ Ἀ τοῦ τοῦ Ναχωρ καὶ τῆς Μελαχ. Καὶ ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς καὶ θύρα καὶ τροφὰ πολλὰ καὶ τόπος νὰ καταλύσεται.»⁴⁸ Ὅ-

44. Πρῶτ. Γεν. 18 4ε.

45. Γεν. 24, 21.

46. Μωϋ. ἀν. στ. 28.

47. Μωϋ. ἀν. στ. 22 - 25.

πως προηγουμένως με τὸ ὕδωρ, προσέφερε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐζήτησε. Διότι ἐκεῖνος ἐζήτησε μόνον νὰ πῆ, αὐτὴ τοῦ ὑπεσχέθη νὰ ποτίσῃ καὶ τὰς καμήλους, καὶ τὰς ἐπότισε. Ἔτσι καὶ ἐδῶ. Αὐτὸς ἐζήτησε τόπον μόνον διὰ νὰ καταλύσῃ, καὶ ἐκείνη ὑπέσχετο καὶ ἄχυρα καὶ τροφὰς πολλὰς καὶ μετὰ αὐτὰ τὸν προσεκάλεε καὶ τὸν προσέειπεν εἰς τὴν οἰκίαν, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὸν μισθὸν τῆς φιλοξενίας.

Ὅλ' αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀκούωμεν ἀπλῶς, χωρὶς νὰ δίδωμεν ἰδιαίτερον σημασίαν, ἀλλὰ ἀναλογιζόμενοι τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μας νὰ τὸν συγκρίνωμεν μετὰ αὐτὸ τὸ παράδειγμα καὶ τότε θὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικός. Β. Πραγματικὰ, ἡμεῖς πολλάς φορές, ὅταν φιλοξενώμεν μερικοὺς γνωστούς καὶ φίλους, δυσανασχετοῦμεν, καὶ ἂν μείνουσιν εἰς τὴν οἰκίαν μας μίαν ἢ καὶ δευτέραν ἡμέραν, θαρυνόμεθα. Αὐτὴ ὁμως προσεκάλεε εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ μεγάλην προθυμίαν ἕνα ἀγνωστὸν καὶ ξένον, καὶ μάλιστα ἐπρόκειτο νὰ περιποιηθῇ ὄχι μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸσας καμήλους. Καὶ, ὅταν αὐτὸς εἰσηλθε, προσέειπε νὰ ἴδῃ ἀπὸ ἐκεῖ καλύτερα τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν τοῦ παρέθηκε τραπέζι διὰ νὰ φάγῃ, τῆς εἶπε: «Δὲν θὰ θάλω τίποτε εἰς τὸ στόμα μου, ἂν πραγματοποιήσῃς δὲν οἶς εἶπω αὐτὰ, ποῦ ἔγωγ νὰ σὰς πῶ». Ἐίδε πῶς ἦταν ἀγρυπνὸς καὶ υπαλάξιος; Ἐπειτα, ὅταν τοῦ ἐπέτρεψον νὰ διμλήσῃ, ἄς ἴδωμεν πῶς ὠμίλει πρὸς αὐτούς. Εἶπε ἀρὰ γε πρὸς αὐτούς, ὅτι ἔγωγ κύριον ἀνομοστὸν καὶ ἔνδοξον, ὃ ὁποῖος τιμᾶται ἀπὸ ὅλους καὶ ἔχει μέγαλον κύρος μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν σου; Καὶ ὁμως, ἂν ἤθελεν, ἡδύνατο νὰ τὰ εἴπῃ ὅλ' αὐτὰ. Διότι οἱ συμπατριῶται τοῦ ἐτίμων τὸν Ἀβραάμ ὡς ἂν ἦταν βασιλεὺς, Ἄλλ' ὁμως δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ἄφρασε κατὰ μέρος τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἤραγε τὸν ἔπαινον ἀπὸ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἐγὼ εἶμαι δούλος τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἠλόγησε πάρα πολὺ τὸν κύριόν μου καὶ τὸν ἐξώψισεν, ὥστε νὰ γίνῃ μέγας. Τοῦ ἔδωκε πρόβατα καὶ μῶσχους καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον».ἰ Καὶ ἀνέφερε τὸν πλοῦτον τοῦ, Ὁ ὄχι διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦταν εὐπόρος, ἀλλὰ διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦταν εὐσεβής. Διότι θέλει νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃ ὄχι διὰ τὴν περιουσίαν του, ἀλλὰ διότι ἔλαβε ταύτην ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐπειτα ὠμίλησε διὰ τὸν γαμβρόν: «Ἡ σύζυγος τοῦ

Κυρίου μου, ἡ Σάρρα, ἐγέννησεν υἱὸν εἰς τὸν κύριόν μου, ὅταν πλέον αὐτὸς ἦταν προχωρημένης ἡλικίας».ἰ Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπηνέχθη καὶ τὸν τρόπον ποῦ ἐγαυρήθη ὁ υἱὸς, θεκνύων ὅτι καὶ ὁ τοκετὸς αὐτὸς ἦταν ἔργον τῆς θείας προνοίας καὶ ὄχι τῆς λειτουργίας τῶν νόμων τῆς φύσεως. Συνεπῶς, καὶ σὺ, ἂν ἀναζητῆς ἢ γαμβρόν ἢ νύμφην, νὰ ἐξετάσῃς περισσότερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, ἂν δηλαδὴ εἶναι εὐσεβής, ἂν χαίρῃ τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἂν ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ δεδομένα, τότε ἀκολουθοῦν καὶ τὰ ἄλλα. Ἄν ὁμως αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν, ἀκόμα καὶ ἂν ἀφθονοῦν τὰ ὕλικά πλοῦτη, δὲν ὑπάρχει κανένα ὄφελος. Ε. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ τοῦ εἴπουν, διὰ ποῖον λόγον δὲν ἔλαβε σύζυγον μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιχωρίους γυναικᾶς, εἶπε: «Ὁ κύριός μου με ὤρκισεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ μοῦ εἶπε: Πρόσεξε, δὲν θὰ πάρῃς διὰ τὸν υἱόν μου γυναῖκα ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν κατοίκων Καναάν, εἰς τὴν χώραν τῶν ὁποίων ἐγὼ μόνω ὡς πάροικος, ἀλλὰ θὰ μεταθῆς εἰς τὸν ὄκνον τοῦ πατρός μου καὶ εἰς τὴν φυλὴν ἀπὸ τῶν ὁποίων κατογοῖμαι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ἐκλέξῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου».ἰ Καὶ διὰ νὰ μὴ διηγῶμαι ἄλλην τὴν ἱστορίαν καὶ φανώμεν φορτικῶς, ἄς προχωρήσωμεν εἰς τὸ τέλος. Ἄφραθ, δηλαδὴ, εἶπε πῶς ἐστάθη πλησίον εἰς τὴν πηγὴν, πῶς ἐζήτησε ὕδωρ ἀπὸ τὴν κόρην, πῶς ἐκείνη τοῦ προσέφερε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐζήτησε, πῶς ὁ Θεὸς ἔγινε μεσολαβητὴς καὶ ἄφραθ ὅλα τὰ αὐγγεῖλα μετὰ προσοχῆν, ἐτελείωσεν ἐδῶ τὸν λόγον.

126 Α. Ἐκεῖνοι, ὅταν τὰ ἤκουσαν ὅλα αὐτὰ, δὲν ἀμφέβαλλον πλέον, ὅτι ἡμέλησαν, ἀλλὰ ὡς ἂν νὰ ἐκίνησε τὴν ψυχὴν των ὁ Θεός, ἡμέως ὑπεσχέθησαν νὰ τοῦ δώσουν τὴν κόρην. Τότε ὁ Λάβαν καὶ ὁ Βαθουλή²⁹ ἀπήντησαν καὶ εἶπον: «Ὁ Θεὸς ἐβάλε αὐτὴν τὴν διαταγὴν καὶ δὲν δύναμεθα νὰ ἀρνῶμεν καὶ νὰ εἴπωμεν τίποτε κακόν. Δεχόμεθα τὴν πρότασίν σου. Ἰδοὺ ἡ Ρεβέκκα εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σου, πάρε τὴν μαζί σου καὶ ἄς γίνῃ σύζυγος εἰς τὸν υἱόν τοῦ κυρίου σου, ὅπως διέταξεν ὁ Θεός».ἰ Καὶ πόλις δὲν θὰ ἐκπλαγῇ; Ποῖος δὲν θὰ θαυμάσῃ παρατηρῶν πῶσα καὶ πόσαν μεγάλα ἐμπόδια ἀντρέποντο εἰς μίαν

20. Κ'θ. ἐν. στ. 31.

21. Κ'θ. ἐν. στ. 37-38.

22. Λάβαν καὶ Βαθουλή. Ὁ πρῶτος ἀδελφὸς καὶ ὁ δεύτερος πατὴρ τῆς

Ρεβέκκας.

23. Γεν. 24, 30-51.

18. Ἐνθ. ἐν. στ. 35.

19. Ἐνθ. ἐν. στ. 34-35.

στιγμήν του χρόνου; Β Και πραγματικά, τό γεγονός ότι ήταν ξένος και δοῦλος και άγνωστος και ή απόστασις ήταν μεγάλη, και τό ότι αὐτε ὁ πένθερός αὐτε ὁ γαμβρός αὐτε κανείς άλλος τῶν συγγενῶν της ήταν γνωστός, και μόνος του καθ' ἑνας ἀπό τοὺς λόγους αὐτοὺς ήταν Ικανός νά παρεμποδίσει τὸν γάμον. Και όμως τίποτε δέν τὸν ἠμποδίσεν, ἀλλά ὅλα αὐτὰ κατέστησαν πολὺ ἀπλᾶ και εὐκόλα. Και τοῦ ἐνεπιστεύθησαν τὴν νόμφη, ὡσάν νά τὴν παρέδιδον εἰς ἄνθρωπον γνωστόν, πού κατοικεῖ ηλικίους, και με τὸν ὁποῖον συνανεστρέφοντο ἀπό νεαρᾶς ηλικίας. Και αἰτία ὄλων αὐτῶν ήταν τὴ γεγονός, ὅτι εὕρισκετο εἰς τό μέσον ὁ Θεός. Ὅπως, δηλαδή, όταν κάμνωμεν κάτι χωρίς αὐτόν, ἀκόμη και ἂν ὅλα εἶναι ὀμαλά και εὐκόλα, τελικῶς συναντῶμεν δάραθρα και κρημνοὺς και μυρίας ἀποτυχίας, ἔτσι και ὅταν εἶναι παρών και συμπαραστατής, ὁ ἀκόμη και ἂν ἐπιχειρῶμεν τὰ ἀδύνατα, τὰ εὕρισκαμεν ὅλα ὀμαλά και εὐκόλα. Ἄς μή κάμνωμεν λοιπόν και ἄς μή λέγωμεν τίποτε, πρὶν νά καλέσωμεν τὸν Θεόν και τὸν παρακαλέσωμεν νά βοηθήσει τὰς ὑποθέσεις μας, ὅπως ἀκριβῶς ἔκαμε και αὐτός.

Ἄλλά ἄς ἴσωμεν με ποῖον τρόπον ἐτέλεσε τὸν γάμον, όταν τὴν ἔλαβεν. Μήπως συνώδευσε τὸν γάμον με κύμβαλα και σύριγγας και χοροὺς και τύμπανα και ὄλην τὴν ἑλλην βορυδῶδη ἐπίδειξιν; Τίποτε ἀπό αὐτὰ, ἀλλά ἀφοῦ τὴν ἔλαβε μόνην αὐτήν, ἀπήχετο, με προπομπὸν και συνοδοιπόρον τὸν ἀγγελόν, πού με τὴν παράκλησιν τοῦ κυρίου του ὁ Θεός τοῦ ἀπέστειλε νά τὸν συνοδεύη, Ὁ όταν ἐξήρχετο ἀπό τὴν οἰκίαν. Και ὠδηγεῖτο ἡ νόμφη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ χωρίς νά ἀκοῆσει αὐλοὺς και κιθάραν και τίποτε ἀπό αὐτὰ, ἀλλά με μυρίας εὐλογίας εἰς τὴν κεφαλὴν της ἀπό τὸν Θεόν, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουσαν ἕνα στεφανον λαμπρότερον ἀπὸ κάθε διάδημα. Και ὠδηγεῖτο χωρίς νά εἶναι ἐνδεδυμένη με χρυσᾶ ἱμάτια, ἀλλά με τὴν σωφροσύνην και τὴν εὐλαβειαν και τὴν φιλαρχειαν και ὄλην τὴν ἑλλην ἀρετήν. Και δέν ἐφέρετο ἐπὶ ὀχήματος στεγασμένου, ὅτε με ἄλλον παρόμοιον ἐπιδεικτικόν τρόπον, ἀλλά καθήμενη ἐπάνω εἰς τὴν κάμηλον. Ἐ Διότι τὸν παλαιόν κείνον καιρόν, μαζί με τὴν ψυχὴν, και τὰ σώματα τῶν παρθένων εἶχον μεγάλην εὐξείαν. Διότι αἱ μητέρες των δέν τὰς ἀνέτρεφον τότε, ὅπως σημερον, με συχνὰ λουτρά, με ἀλοιφὰς μύρων, με ψιμίθια, με μαλακὰ ἱμάτια και με

χιλίους άλλους τρόπους πού τὰς διασθεῖνον και τὰς καθιστοῦν μαλακωτέρας τοῦ δέοντος, ἀλλά τὰς ἐσυνήθισκον εἰς κάθε ἀκληραγωγίαν. Διὰ τοῦτο ἠνθίξε γνήσιον τό σωματικόν των κάλλος, διότι ήταν ἕνα κάλλος φυσικόν και ὄχι τεχνητόν, ὅτε ἐπιτηθεύμενον. Διὰ τοῦτο και εἶχον καθαρόν ὕγιαν και σταθερόν φυσικόν κάλλος, καθὼς δέν ἐνοχλεῖ τό σῶμα καμμία ἀρρώστια, διότι ὄλη ἡ μαλακότης ἔχει ἀποβληθῆ. Διότι αἱ κόποι και αἱ ταλαιπωρία και ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ των εἰς ὄλας τὰς ἐργασίας, ἀπεμάκρυνε ἀπὸ αὐτὰς ὄλην τὴν κωρότητα, 227 Α και ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτὰς εὐρωστίαν και ὕγιαν με πολλὴν ἀσφάλειαν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ήσαν και ποθητότερα εἰς τοὺς ἄνδρας και περισσότερον ἀξίεραστοι. Διότι με τὴν ἀγωγὴν αὐτὴν, ὄχι μόνον τό σῶμα, ἀλλά και τὴν ψυχὴν τὴν κατέστησαν σωφρονετέραν.

Καθισμένη, λοιπόν, ἐπάνω εἰς τὴν κάμηλον ἔβασεν εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ της και πρὶν νά πλησιάσῃ, ἀπέκλισε τοὺς ὀφθαλμοὺς της και εἶδε τὸν Ἰσαάκ, και ἐπήδησεν ἄμεως κάτω ἀπὸ τὴν κάμηλον. 228 Εἶδες δύνειμιν; Εἶδες εὐξείαν; Ἐπήδησε κάτω ἀπὸ τὴν κάμηλον. Τὴσιν ῥώμην μαζί με τὴν σωφροσύνην εἶχεν. Και εἶπεν εἰς τὸν δοῦλον: «Ποῖος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, πού περιπατεῖ εἰς τὴν πεδιάδα. Και ἐπήγησεν ὁ δοῦλος: Αὐτός εἶναι ὁ κύριός μου. Ἐκεῖνη ἔλαβε τότε τὴν καλύπτραν» και ἐκεκρύβθη. 229 Β Καίταξε παντοῦ πῶς δεσκαίνεται ἡ σωφροσύνη της, πῶς ήταν ἐντροπαλή. 230 Καὶ ὁ Ἰσαάκ ἔλαβεν αὐτήν, τὴν ἐνυμφεῖσθ και τὴν ἡγάπησε. Ἐταὶ δὲ και παρηγορήθη διὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας τῆς μητρός του. 231 Αὐτὰ δέν λέγονται ἀπλῶς, ὅτι τὴν ἡγάπησε και παρηγορήθη διὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας, τῆς μητρός του, ἀλλά διὰ νά μάθῃς τὰς αἰτίας τῆς ἀγάπης, τὰς ὁποῖας εἶχεν ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἀπὸ τὴν οἰκονομειακὴν ἀγωγὴν της. Και ποῖος δέν θὰ ἡγάπα τέτοια γυναῖκα, πού ήταν τόσοσ σωφρον, τόσοσ κοσμία, τόσοσ φιλόξενος και φιλόάνθρωπος και ἡμε-

Μ. Πρὸς. Ἔνθ. ἄν. στ. 64.

227. Ἡ λέξις καμίνον «θέρμαρον» σημαίνει τὸ κάλυμμα τοῦ γυναικείου προσώπου, τὸν ποικικόν «περεϊένον».

228. Γεν. 24, 65.

229. Ἡ γεγονός, ὅτι ἐπήδησε γρήγορα κατὰ τὴν κεφαλὴν και ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν της, ἀποδεικνύει τὴν συνείδησιν τῆς ὀφείλει.

230. Γεν. 24, 67.

ρος, αὐτὴν ποῦ ἦταν γενναία εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ρωμαλία εἰς τὸ σῶμα:

Γ Αὐτὰ τὰ εἶπα, οὐχὶ διὰ τὰ ἀκούσετε μόνον, οὔτε, ἀφοῦ τὰ ἀκούσετε, νὰ ἐπαινεῖστέ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τὴν μιμηθῆτε. Καὶ οἱ μὲν πατέρες νὰ μίμησθε τὴν πρόνοιαν τοῦ πατριάρχου νὰ λῶσθαι γυναῖκα ἀπλήν, χωρὶς νὰ ἐπιδιώξῃ τὰ χρήματα, οὔτε τὴν λαμπρότητα τῆς καταγωγῆς, οὔτε τὸ κάλλος τοῦ σώματος, οὔτε ἄλλο τίποτε, ἀλλὰ μόνον τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Σεῖς δὲ οἱ μητέρες νὰ ἀνατρέφετε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰς θυγατέρας σας. Καὶ ὅσοι πάλιν πρόκειται νὰ νυμφευθῆτε, νὰ ὀδηγήσῃτε τὴν νόμφην μὲ παρομοίαν κοσμιότητα, ἐξοστρακίζοντες τοὺς χορροὺς καὶ τοὺς γέλωτας καὶ τὰς αἰσχρολογίας, καὶ τὰς συριγγὰς καὶ τοὺς ἀλλοῦς καὶ τὴν διαβολικὴν ἐπίβειξιν, καὶ παρακαλοῦντες πάντοτε τὸν Θεόν, Δ διὰ τὰ μείωσιν δι' ἄλλας τὰς πράξεις μας. Ἄν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λύσωμεν τὰ προβλήματα μας, δὲν θὰ προκύψῃ ποτὲ διαζῦγιον, οὔτε ὑπόψια μοιχείας, οὔτε πρόφασις ζηλοτυπίας, οὔτε φιλονικία καὶ μάχη, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσωμεν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν. Καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ὁμόνοια, θὰ ἐπακολουθήσουσι ὁπωσδήποτε καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. Διότι ὅπως, ὅταν ἡ γυναῖκα εὐρίσκεται εἰς διαμάχην μὲ τὸν ἄνδρα, τίποτε δὲν εἶναι ὄγιες μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἀκόμη καὶ ἂν ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα πορεύονται καλῶς, ἔτσι καὶ ὅταν αὐτὴ ὁμοιοῖ πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ διάγῃ ἐν εἰρήνῃ, δὲν θὰ εἶναι τίποτε δυσάρεστον, ἀκόμη καὶ ἂν γενῶνται κάθε ἡμέραν πολλὰ τρικυμία. Ε Ἄν οἱ γάμοι γίνωνται ἔτσι, θὰ δυναθῶμεν μὲ μεγάλην εὐκολίαν νὰ ὀδηγήσωμεν καὶ τὰ παιδιά εἰς τὴν ἀρετὴν. Διότι ὅταν ἡ μητέρα εἶναι τόσο κοσμία καὶ σώφρων καὶ ἔχῃ ἄλλας τὰς ἀρετάς, θὰ δυναθῇ ὁπωσδήποτε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὸν ἄνδρα καὶ νὰ τὸν ὑποτάξῃ εἰς τὸν πάθειν του δι' αὐτὴν. Καὶ ἀφοῦ τὸν κατακτήσῃ, θὰ τὸν ἔχῃ πρόθυμον δεηθῶν εἰς τὴν φροντίδα διὰ τὰ παιδιά καὶ θὰ ἔχῃ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ δεηθῶν τὸν Θεόν. Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς συμπαραίσταται εἰς τὴν καλὴν αὐτὴν διεύθυνσιν τοῦ αἵκου καὶ ἀσκή τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων εἰς τὴν ἀρετὴν, δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον κανένα δυσάρεστον, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη κατάσταση τῆς οἰκογενείας θὰ εἶναι καλὴ. ²²⁸ Α ἀφοῦ οἱ ἀρχόντες τῆς οἰκογενείας ἔχουσι ἀρίστου διαθέσεις. Καὶ θὰ δυναθῇ καθένας μὲ τὴν οἰκογενεϊάν του, ἢ ἢ ἢ μετὰ τὴν γυναῖκα του, τὰ παιδιά του καὶ

τοὺς ὑπρέτας, νὰ διέλθῃ ἀσφαλῶς αὐτὴν τὴν ζωὴν καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὴν ὅποιαν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ ἄνηκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τὸν Πατέρα, μαζί μὲ τὸ Ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.